

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

**İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE
AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Serkan DENİZ

Danışman: Prof. Dr. Burhan AKPINAR

Elazığ, 2016

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

Serkan Deniz'in Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR danışmanlığında hazırlamış olduğu "İlkokul Öğrencilerinin Demografik Özellikleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....15.08.2016.tarih ve 2016-2015 sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından.....02.09.2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy-çokluğu ile başarılı sayılmıştır.

Jüri Üyeleri:

İmza

1: Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR

2: Doç. Dr. Murat TUNCER

3: yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

4:

5:

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Doç. Dr. İrfan EMRE

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür V.

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Burhan AKPINAR danışmanlığında hazırlamış olduğum "İlkokul Öğrencilerinin Demografik Özellikleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Serkan DENİZ
02.09.2016

ÖNSÖZ

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve diğer özellikleri, öğrencinin tüm gelişim alanlarına ve dolayısıyla da akademik başarısına etki eden en önemli çevresel faktörler arasındadır. Bu hususta alınacak tedbirler, gerçekleştirilecek bilimsel araştırma ve projeler daha sağlıklı ve daha başarılı nesillerin yetişmesine katkıda bulunacaktır. Bu düşünceler doğrultusunda, bu çalışmada öğrencilerin demografik özellikleri ile akademik başarıları arasında anlamlı fark olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma süresince benden öneri ve katkılarını esirgemeyen, zamanını benimle paylaşan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Burhan AKPINAR'a içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca her zaman yanımda olan ve benden desteklerini esirgemeyen okul müdürüm Davut AKPINAR, müdür yardımcım Ramazan YAMAN ve tüm öğretmen arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmadaki bulguların elde edilmesinde kullanılan bilgi formunu içtenlikle yanıtlayan velilerimize ve çalışmamızı destekleyen Fatih İlkokulu, Barbaros İlkokulu ve Atatürk İlkokulu yöneticileri ve öğretmenlerine katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Hayatımın her aşamasında bana sonsuz bir sabır ve ilgiyle destek olan değerli aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Elazığ, 2016

Serkan DENİZ

ÖZET

Yüksek lisans Tezi

İlkokul Öğrencilerinin Demografik Özellikleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Serkan DENİZ

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

Elazığ, 2016, Sayfa: XIII+136

Bu araştırmanın amacı, İlkokulda eğitim görmekte olan öğrencilerin akademik başarıları arasında demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını tespit etmektir. Araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, Adıyaman ili Çelikhane İlçesi'ndeki Atatürk İlkokulu, Barbaros İlkokulu ve Fatih İlkokulu'nda 4. sınıfta okuyan 70 kız ve 67 erkek olmak üzere toplam 137 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla, uzman görüşü alınarak hazırlanmış olan "Öğrenci Bilgi Formu" kullanılmış ve yetkili kurumlardan izin alındıktan sonra öğrencilerin akademik başarılarını yansıtan ağırlıklı puan ortalamaları okul müdürlüklerinden temin edilmiştir. Analizlerin ilk aşamasında öğrencilerin demografik özellikleri betimleyici tablolar yardımıyla özetlenmiş ve frekanslar, yüzdeler verilmiştir. Analizlerin ikinci aşaması ise öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle non-parametrik istatistiksel teknikler (MWU, KWH) kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre;

1. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı ve farklılaşmanın kız öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir.

2. Öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.
3. Anne eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.
4. Baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik başarı puanları da artmaktadır.
5. Anne mesleği değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılaşma annesi öğretmen olanların lehinedir.
6. Baba mesleği değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılaşma babası öğretmen olanların lehinedir. Babası öğretmen olanları sırasıyla babası memur, esnaf, çiftçi, diğer meslek gruplarında çalışanlar ve işçi olanlar izlemektedir.
7. Gelir düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Gelir düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik başarıları da artmaktadır.
8. Çalışma odası değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Akademik başarı, Demografik özellikler, İlkokul öğrencileri, Sosyo-ekonomik düzey.

ABSTRACT

Master Thesis

An Investigation of the Relationship Between Demographic Characteristics and Academic Achievement of Elementary Students

Serkan DENİZ

Fırat University

Institute of Educational Science

Department of Curriculum and Instruction

Elazığ, 2016; page: XIII+136

The purpose of this study is to determine whether there is a significant difference between the demographic characteristics and academic success of those students who are studying at primary schools. Study group in this research consists of 137, 4th grade students who are studying at Atatürk, Barbaros and Fatih Primary School during the 2015-2016 academic year in Çelikhan District of Adıyaman. The 70 of the participants were girls and the 67 of them were boys. In order to determine the demographic characteristics of the students, "Student Information Sheet" is used which is prepared according to the expert opinion and after obtaining permission from authorities, weighted mean scores which indicates academic achievement of students was obtained from the school office. In the first phase of the analysis the demographic characteristics of students were summarized with the help of descriptive tables and frequencies, percentiles are given. In the second stage of analysis, due to the abnormal distribution of

students weighted average score, statistical analysis was done with Mann-Whitney U test, and Kruskal-Wallis tests. According to the findings obtained;

1. Weighted average scores of students differ significantly with respect to gender variable and differentiation were found to be in favor of the female students.
2. Weighted average scores of students are not differentiated significantly depending on the number of siblings they have.
3. Academic achievement scores of students differ significantly with respect to the mothers' education level variable.
4. Academic achievement scores of students differ significantly with respect to the fathers' education level variable. It is observed that when the father education level increases, academic achievement rates of students also increase.
5. A significant difference was found in the students' academic success scores depending on the Mother' profession variable. Differentiation is in favor of the students whose mothers are teachers.
6. A significant difference was found in the students' academic success scores depending on the Fathers' profession variable. Differentiation is in favor of the students whose fathers are teachers. This group is followed respectively by the groups whose fathers are officer, artisans, farmers, workers and in other occupational groups.
7. Depending on the level of income variable a significant difference was found in students' academic achievement scores. The academic achievement of students increases when the income level increases.
8. Depending on the studying room variable no significant difference was found in students' academic achievement scores.

Key Words: Academic achievement, Demographic feature, Elementary students, Socioeconomic level.

İÇİNDEKİLER

ONAY	I
BEYANNAME.....	II
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XII
EKLER LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Problemi	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Sayıtlılar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Eğitimin Tanımı ve Türleri.....	7
2.1.1. Formal ve İnformal Eğitim.....	8
2.1.2. Örgün ve Yaygın Eğitim.....	8
2. 2. Eğitimin Önemi.....	9
2. 3. Ailenin Eğitimdeki Yeri ve Önemi.....	10

2.4. Başarı Kavramı	13
2.5. Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler.....	15
2.5.1. Akademik Başarıyı Etkileyen Bireysel Faktörler.....	16
2.5.1.1. Kalıtsal Özellikler ve Zeka.....	16
2.5.1.2. Fizyolojik durum.....	19
2.5.1.3. İlgi.....	19
2.5.1.4. Tutum.....	20
2.5.1.5. Genel uyarılmışlık hali	20
2.5.1.6. Gündelenmişlik Düzeyi.....	20
2.5.1.7. Yetenek.....	21
2.5.1.8. Olgunluk Seviyesi.....	21
2.5.2. Akademik Başarıyı Etkileyen Okula İlişkin Faktörler.....	21
2.5.2.1. Eğitim Programının Niteliği.....	21
2.5.2.2. Öğretmen Yeterliliği.....	23
2.5.2.3. Okulun Nitelikleri.....	25
2.5.3. Akademik Başarıyı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Değişkenler.....	27
2.5.3.1. Cinsiyet ve Akademik Başarı.....	27
2.5.3.2. Aile Büyüklüğü, Kardeş Sayısı ve Akademik Başarı.....	28
2.5.3.3. Parçalanmış Aile Yapısı ve Akademik Başarı.....	33
2.5.3.4. Ailenin Gelir Düzeyi ve Akademik Başarı.....	40
2.5.3.5. Ebeveynlerin Eğitim Seviyesi ve Akademik Başarı.....	43
2.5.3.6. Ebeveynlerin Meslekleri ve Akademik Başarı.....	46
2.5.3.7. Ebeveynlerin Tutumları ve Akademik Başarı.....	51
2.5.3.8. Okul-Aile İşbirliği ve Akademik Başarı.....	56
2.5.3.9. Yerleşim Yeri ve Akademik Başarı.....	63
2.5.3.10. Evdeki Çalışma Ortamı ve Akademik Başarı.....	67

2.5.3.11. Sosyo-Ekonomik Düzey ve Akademik Başarı.....	69
2.6. Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Çocuğun Gelişimine Etkisi.....	76
2.6.1. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Bilişsel Gelişimine Etkisi.....	76
2.6.2. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Duygusal/Sosyal Gelişimine Etkisi.....	78
2.6.3. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Psikomotor Gelişimine Etkisi.....	81
2.6.4. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Dil Gelişimine Etkisi.....	82
2.7. İlgili Araştırmalar.....	85
2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	85
2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM..... 98

III. YÖNTEM	98
3.1. Araştırmanın Modeli	98
3.2. Evren ve Örneklem	98
3.3. Veri Toplama Araçları	98
3.4. Veri Toplama Süreci.....	99
3.5. Verilerin Analizi	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM..... 100

IV. BULGULAR VE YORUM	100
4.1. Örneklem Grubuna Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	100
4.2. Okul Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı.....	104
4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı.....	105
4.4. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı..	106
4.5. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı	107
4.6. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı.....	108
4.7. Anne Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı.....	110

4.8. Baba Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı	110
4.9. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı.....	112
4.10. Çalışma Odası Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı	114
BEşİNCİ BÖLÜM.....	115
V. SONUÇ VE ÖNERİLER	115
5.1. Sonuçlar.....	115
5.2. neriler.....	120
5.2.1. Öğretmenlere Yönelik neriler.....	120
5.2.2. Milli Eğitim Bakanlığı’na Yönelik neriler.....	120
5.2.3. Araştırmacılara Yönelik neriler.....	121
KAYNAKLAR	122
EKLER	131
ZGEMİş	136

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı.....	100
Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	100
Tablo 3. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	101
Tablo 4. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	101
Tablo 5. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	102
Tablo 6. Anne Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	102
Tablo 7. Baba Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	103
Tablo 8. Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	103
Tablo 9. Çalışma Odası Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelers.....	104
Tablo 10. Okul Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları.....	104
Tablo 11. Cinsiyet Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Mann Whitney-U Sonuçları.....	105
Tablo 12. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları.....	106
Tablo 13. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları	107
Tablo 14. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları.....	108
Tablo 15. Anne Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları.....	110
Tablo 16. Baba Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları.....	110
Tablo 17. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları.....	112
Tablo 18. Çalışma Odası Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Mann Whitney-U Sonuçları.....	114

EKLER LİSTESİ

EK 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	131
EK 2. Öğrenci Bilgi Formu.....	132
EK 3. Etik Kurul Onay Belgesi.....	133
EK 4. Valilik İzin Yazısı.....	134
EK 5. İntihal Raporu.....	135

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Herhangi bir ülkenin ihtiyaç duyduğu ve yetiştirmek istediği nitelikli insanları yetiştirmesi, eğitim programlarında belirttiği uzak hedefleri gerçekleştirmesi, iyi bir eğitim sistemine sahip olmasına bağlıdır. Bu nedenle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğu, bütçelerinin önemli bir bölümünü eğitim alanında kullanmak üzere ayırmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 2015 yılı verilerine göre, Yeni Zelanda bütçesinden % 21.6, Meksika % 20.5, Brezilya % 19.2, Güney Kore % 16.5, İsviçre % 15.7, Amerika % 13.6, Almanya % 11, Rusya % 10.9, Fransa % 10.2 ve Japonya % 9.1’lik bölümü eğitim harcamaları için ayırmaktadır (Statista, 2015). Çünkü eğitime yapılan yatırımlar uzun vadede ülkeye önemli getiriler sağlamak ve dolayısıyla ülkenin geleceğinin nasıl olacağını tayin etmektedir. Farklı nedenlerle ortaya çıkan akademik başarısızlıklar, okuldan ayrılma, yeteneği oranında başarılı olamama gibi sorunlar ise toplum kalkınması için gerekli olan nitelikli insan gücünün, zamanında topluma katılmasını engellemekte ve dolayısıyla toplumun kalkınmasını geciktirmektedir. Bahsedilen sorunlar, topluma verdiği zararın yanı sıra öğrencinin kendisini ve ailesini de ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Geçim sıkıntısı ve iş bulma olanaklarının ciddi bir problem haline geldiği toplumumuzda, akademik başarının, öğrenci ve ailesi açısından daha önemli hale geldiği gözlenmektedir. Ülke ve bireyler açısından bu denli öneme sahip olan eğitim ailede başlamakta ve okulda devam etmektedir (Yıldırım, 2000, s. 167).

Biber’in (2003, s.362) araştırmasında öğrencinin başarısı ile ilgili sorumluluğun sadece aileye veya sadece okula bırakılmasının doğru ve faydalı bir yaklaşım olmayacağı vurgulanmıştır. Eğitim ve öğretimin okul-aile ve çevre arasında kurulan bağın kuvvetli olması durumunda başarıya ulaşacağı belirtilmiştir. Çünkü açık bir sistem olarak nitelendirilebilecek olan okul, temel girdisi olan insanı kendisini kuşatan çevreden almaktadır. Belli etkinlikler aracılığıyla onu eğittikten sonra tekrar toplumun hizmetine vermektedir. Bu nedenle okulu kendisini kuşatan çevreden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Benzer biçimde Keçeli Kaysılı (2008, s.70) da okulun kendisinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için kendisini kuşatan çevreyle etkileşimini geliştirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ancak bu şekilde okul istenilen başarı düzeyine ulaşabilir. Eğitimcilerin, aileleri öğrencilerinin durumu hakkında bilgilendirmesi, onların da çocuklarına destek vermesinin ne kadar önemli olduğu bilincini onlara kazandırması gerektiği ifade edilmiştir. Örneğin anne babaların, çocuklarını güdüleme, onlara gereken maddi ve manevi olanakları sunma konusunda gayretli ve istekli olarak, eğitim sürecine olumlu yönde etkide bulunabilecekleri belirtilmiştir.

Aile katılımı ile ilgili araştırmalar, hem okuldaki hem de evdeki aile katılımının akademik başarıyı olumlu yönde etkilediğini açıkça gözler önüne sermiştir. Bu araştırmalar iki farklı bakış açısıyla konuyu irdelemiştir. Bu araştırmalar kapsamında ya akademik başarı ve sosyal faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir ya da öğrenme süreçlerine ailenin katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır (Keçeli Kaysılı, 2008, s. 70).

Aile katılımının önemi bilinmesine karşın, bazı faktörler ailelerin çocukları ile yeterince ilgilenememesine ve eğitim sürecine aktif olarak dahil olamamalarına sebep olmaktadır. Ailenin katılımını engelleyen faktörler arasında; ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması, ailelerin ekonomik sorunları, ailenin okula ayırabileceği zamanın kısıtlı olması gibi birçok faktör yer almaktadır (Pehlivan, 1997, s. 5-6; Akt. Yaylacı, 1999, s. 39). Sosyo-ekonomik yetersizlikler ailenin eğitim sürecine katılımını engellemesinin yanı sıra, çocukların akranlarına göre gelişimsel gecikmeler yaşamasına da sebep olmaktadır. Bu gelişimsel gecikmelere bağlı olarak ortaya çıkan akademik başarısızlık, eğitim hayatının başladığı ilkokul yıllarında kendini göstermeye başlamakta ve ilerleyen yıllarda da etkisini sürdürmektedir (Erdil, 2010, s. 73).

Sosyo-ekonomik seviyenin yanı sıra, öğrencinin zeka düzeyi, yetenekleri, özgüveni ve özsaygısı, derse karşı tutumu gibi bireysel özellikleri de akademik başarı üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca anne ve babasının eğitim seviyeleri ve meslekleri, çocuklarına karşı tutumları, annenin çalışıp çalışmama durumu, ailenin büyüklüğü ve yapısı gibi ailesel faktörler de öğrencinin akademik başarısını olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Özetle öğrencilerin akademik başarıları üzerinde birçok faktörün etkili olduğu ifade edilebilir (Yıldırım, 2000, s. 167-168).

Bu bilgiler ışığında araştırmada öğrencilerin akademik başarıları arasında demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde fark olup olmadığı incelenmiştir. Elde

edilen verilerin hem gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutacağı, hem aile ve eğitimcileri bilinçlendireceği, hem de sosyo-ekonomik yetersizlikler konusunda devlet desteğinin sağlanması nın önemini ortaya koyacağı düşünölmektedir.

1.1. Araştırma Problemi

Öğrencinin akademik yönden başarılı ya da başarısız olması, hem kendisi hem ailesi hem de içinde yaşadığı toplum açısından önem arz etmektedir. Akademik başarısı yüksek olan bireylerden oluşan bir toplumun ekonomik, sosyal, politik, teknolojik vb. yönlerden gelişim göstereceği yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle kalkınmak isteyen toplumlar eğitime yatırım yapmaktadır. Çeşitli sebeplerle ortaya çıkan akademik başarısızlıklar, erken yaşlarda okulu bırakma veya yeteneği ile orantılı bir başarıyı yakalayamama gibi faktörler, bireylerin toplumun kalkınmasına yeterli desteği sağlamasını engellemektedir. Bahsedilen sorunlar çocuğun kendisini etkilediği gibi ailesini de sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden etkilemektedir. Bu anlamda, öğrencinin başarı veya başarısızlığının, kendisinin ve ailesinin hayatını ve toplumun geleceğini tayin ettiği ifade edilebilir (Yıldırım, 2000, s. 167).

Hem birey hem de toplum açısından büyük önem arz eden akademik başarının çok sayıda faktörle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Yapılan araştırmalar öğrencilerin akademik başarısı üzerinde zekâ, yetenek, kişilik özellikleri, öğrencinin özsaygısı ve özgüveni, kaygı düzeyi, mezun olunan veya halen devam edilen okulun özellikleri, derse karşı tutum, çalışma stilleri, ailenin sosyal statüsü, ailenin gelir düzeyi, anne-babaların eğitim seviyeleri gibi çok sayıda faktörün etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Yıldırım, 2000, s. 167-168). Bu bulgular dikkate alınarak, araştırmamızda İlkokulda eğitim görmekte olan öğrencilerin akademik başarıları arasında demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Birey, aile ve toplum açısından büyük önem arz eden eğitim sisteminin çağdaş yaklaşımlar ve bilimsel araştırmalar ışığında sürekli olarak gözden geçirilmesi, düzenlenmesi ve çağa uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Bu gerçekten hareketle, eğitim ile ilgili araştırmaların sayısının ve niteliğinin artmasının, hem eğitim sisteminin kalitesini artıracacağı hem de toplumsal kalkınmayı hızlandıracacağı ifade edilebilir. Toplumu oluşturan bireylerin akademik başarılarının bu denli önem arz etmesi, doğal

olarak akademik başarı üzerinde olumlu ya da olumsuz yönde etkili olan faktörlerin de bilinmesini önemli kılmaktadır.

Bu düşünceler doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmamızla toplanan verilerin; İlkokulda eğitim gören çocukların gelişimlerini ve akademik başarılarını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen faktörlerin tespit edilmesine ve bu konuda çocukların yaşamış olduğu sorunlara çözüm üretilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmamızın sosyo-ekonomik olarak risk altında bulunan öğrencilere yönelik olarak uygulanacak olan erken müdahale hizmetlerinin önemini ortaya koyacağı düşünülmektedir. Araştırmamızın, sunduğu veriler ile eğitim yöneticileri, öğretmenler, aileler ve benzer konularda çalışma yapacak olan araştırmacılar için kuramsal ve pratik açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İlkokul öğrencilerinin demografik özellikleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
2. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
3. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
4. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
5. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında anne mesleği değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
6. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında baba mesleği değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
7. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?
8. İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları arasında evdeki çalışma ortamı değişkenine göre anlamlı düzeyde fark var mıdır?

1.4. Sayıtlar

Araştırmanın dayandığı temel sayıtlar şunlardır:

1. Bilgi toplama aracı olarak kullanılan bilgi formu, kapsamı yönünden araştırma için gerekli olan bilgileri elde edebilecek yeterliliktedir.
2. Bilgi formu gönderilen anne babaların, bilgi formunda yer alan soruları doğru yanıtladıkları varsayılmıştır.
3. Öğrencilerin akademik başarıları, öğretmenleri tarafından uygulanan ve değerlendirilen sınavlardan aldıkları notlar dikkate alınarak belirlenmiştir. Öğretmenler tarafından yapılan sınavların öğrencilerin akademik başarılarını doğru bir şekilde yansıttığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Adıyaman ili Çelikhan ilçesinden alınan örnekleme göre 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, sözü edilen ilçede yer alan Atatürk İlkokulu, Fatih İlkokulu ve Barbaros İlkokulu'nda 4. sınıfta okuyan öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma öğrencilerin demografik özelliklerini ortaya koymak üzere geliştirilen bilgi formu aracılığıyla toplanan verilerle sınırlıdır.
3. Literatür taraması ulaşılabilen kaynaklarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Akademik Başarı

“Başarı, Özgüven (1998) tarafından, kişinin okul ortamında veya akademik düzeyde almış olduğu derslerden ne düzeyde istifade ettiğinin bir göstergesi olarak ifade edilmiş ve bu göstergenin de kişinin notlarının veya puanlarının ortalaması olarak temsil edildiği belirtilmiştir” (Akt. Yücel ve Koç, 2011, s. 136).

Sosyo-ekonomik Özellikler

“Bireyin, toplumsal ve ekonomik yaşamı ile ilgili sahip olduğu ve onun bu alanlara yönelik durumunu yansıtan ya da nitelemeye olanak sağlayan özelliklere sosyo-ekonomik özellikler diyebiliriz” (Türker, 1977, s. 24; Akt. Kılıçarslan, 1997, s. 21).

Tutum

“Tutum genel olarak, bireyin bir nesne ya da duruma karşı deneyim, güdü ve bilgilerine dayanarak geliştirdiği bir tepki veya eğilim olarak tanımlanabilir” (Mızrakçı, 1994; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 38).

Aile

“En geniş anlamda aile; evlenme, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde (karı-koca, ana-baba, evlat, kardeş) birbirlerine etki eden kendilerine özgü bir görgüyü yaşatıp sürdüren insanların topluluğudur” (Hasipek, 1990; Akt. Erkan, 2010, s. 4).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. Eğitimin Tanımı ve Türleri

Tarihi süreç içerisinde çeşitli dinler, felsefi akımlar, düşünce akımları eğitim hakkında birçok fikir öne sürmüştür. Geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de eğitim konusundaki tartışmalar ve çalışmalar devam edecektir. Zaten bu durum sürekli olarak değişen ve gelişen dünya şartlarının bir gereğidir. Bu bağlamda eğitimin değişim aracı ve insanı farklılaştırma süreci olduğunu belirtebiliriz (Şişman, 2009, s. 3).

Eğitim, insanları mensubu oldukları toplumun üyeliğine hazırlama ve ortak değerleri aktarma konusunda rol üstlenen, bir sosyalleşme aracıdır. Aynı zamanda birçok bilim alanının bir araya gelerek oluşturduğu disiplinler arası bir çalışma alanıdır (Şişman, 2009, s. 4). Ertürk (1975, s. 9-10) tarafından ise eğitim, “normal fakat istenmedik insan davranışını istendik yönde değiştirme ya da insana yeni davranışlar kazandırma işinin en verimli ve nasıl yapılabileceği ile ilgili bütün bilgi, beceri ve uygulamaları kapsayacak bir disipline işaret edecek biçimde kullanılmaktadır”.

Eğitimi toplumu ön plana alacak bir şekilde tanımlarsak, yeni nesilleri toplumun istediği normlar çerçevesinde yetiştirmek ve şekillendirmek olarak ifade edebiliriz. Bireyi ön plana alacak şekilde yapılan tanımda ise eğitim, informal veya formal eğitim ortamlarında, bireyin davranışlarında istenilen yönde değişiklikler meydana getirme süreci olarak ifade edilebilir (Çağlı, 2009, s. 5).

Bireyler aldıkları eğitim sonucunda toplumsal değerleri ve normları öğrenir ve buna göre hareket etmeye başlarlar. Böylece bireyler, toplum içerisinde bir yer edinerek toplumsallaşmış olurlar. Ayrıca eğitim bireyin zihinsel, duygusal, psiko-motor ve sosyal gelişim alanlarını destekleyerek gelişimini sağlar. Bunun sonucunda, birey üretken hale gelir ve hem kendi ihtiyaçlarını karşılayacak, hem de ülkesinin kalkınmasına katkıda bulunacak düzeye erişir (Çağlı, 2009, s. 5).

Eğitim türleri ile ilgili farklı sınıflamalar yapılmaktadır. Bu sınıflamalardan bazıları da eğitimin işlevleri üzerinde yoğunlaşarak yapılan sınıflamalardır. Bu sınıflamalardan bazıları şu şekilde ifade edilebilir:

2.1.1. Formal ve İnfomal Eğitim

Okullarda veya diğer kurumlarda belli bir plan, program çerçevesinde yürütülen eğitime, formal eğitim adı verilmektedir. Formal eğitim süreci öğretmen tarafından planlanır, uygulanır ve değerlendirilir. Eğitim süreci, başlangıcından bitişine kadar kontrollü bir şekilde gerçekleştirilir. Sürecin belli aşamalarında ve sonunda değerlendirme işlemi gerçekleştirilir. Okul dışında halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar ya da mesleki gelişim amacıyla gerçekleştirilen eğitimler de formal eğitime örnek teşkil eder (Demirel ve Kaya, 2009, s. 10).

İnfomal eğitim ise, yaşam içerisinde kendiliğinden oluşan bir süreç olarak ifade edilebilir. Yani belli bir plan ya da program olmaksızın gerçekleşen eğitim sürecidir. Bu sebeple bu eğitime “doğal eğitim” adı da verilmektedir. Kişi karşılaştığı durumlarla ve içerisinde yer aldığı grupla etkileşimde bulunarak, çoğu zaman farkında bile olmadan yeni bilgiler edinir. İnfomal eğitim sürecinde öğrenmeler gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşmektedir. İnsanlarda bulunan birlikte yaşama içgüdüğü, onların içerisinde yer aldıkları grupların ve toplumun beklentilerine uygun hareket etmelerine sebep olmaktadır. İşte birey infomal eğitim yoluyla toplumun beklentilerine uygun, istendik davranışlar kazanabileceği gibi istenmeyen, zararlı alışkanlıkları da edinebilir. Örneğin; sigara içmek, alkol veya uyuşturucu kullanmak, kopya çekmek, okuldan kaçmak gibi istenmeyen davranışlar, bireyin içerisinde yer aldığı arkadaş çevresi tarafından bireye empoze edilebilir. Bu nedenle bireyin mensup olduğu sosyal çevrenin, onun davranış biçimi, tutum ve değerleri üzerinde son derece önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade edebiliriz (Demirel ve Kaya, 2009, s. 9-10).

Özetlenecek olursa, formal eğitim, önceden hazırlanmış bir plan eşliğinde genellikle okul veya herhangi bir kurum çatısı altında gerçekleştirilen eğitimidir. İnfomal eğitim ise herhangi bir plana bağlı olmaksızın, kendiliğinden gerçekleşen eğitimidir (Şişman, 2009, s. 8).

2.1.2. Örgün ve Yaygın Eğitim

Örgün eğitim “birbirine dayalı hiyerarşik eğitim kademelerinden oluşan, belli yaş gruplarının devam edebileceği, amaçları ve zorunlu olup olmadığı yasalara dayalı olarak belirlenmiş eğitim biçimidir” (Altuntaş, 2007, s. 20; Akt. Şeker, 2014, s. 7).

“Yaygın eğitim ise, örgün eğitim dışında gerçekleşen, halk eğitimi, yetişkin eğitimi, okul dışı eğitim, işbaşında eğitim gibi çeşitli biçimlerde adlandırılan eğitim

faaliyetlerini kapsar. Bu eğitimin hedef kitlesi örgün eğitimden daha geniştir” (Şişman, 2009, s. 9).

Yaygın eğitim, örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanmamış olan, örgün eğitime başlayıp herhangi bir seviyesinde ayrılmış olan veya hala örgün eğitime devam eden bireylere verilen eğitimidir. Ayrıca herhangi bir meslekte çalışan ve bu mesleğe yönelik bilgi ve becerisini üst seviyeye taşımak isteyenlere yönelik eğitimler de yaygın eğitim kapsamına girmektedir (Demirel ve Kaya, 2009, s. 11).

Kısaca ifade etmek gerekirse, örgün eğitim denilince okul öncesinden yükseköğretime kadarki eğitim kurumlarında gerçekleştirilen eğitim akla gelmektedir. Yaygın eğitim ise okul dışında tüm halka yönelik olarak yapılan eğitimi ifade etmektedir. Halk eğitim kursları, hizmet içi eğitim, çıraklık eğitimi vb. kurslar yaygın eğitime örnek olarak gösterilebilir (Şeker, 2014, s. 7-8).

2.2. Eğitimin Önemi

Eğitimin öncelikli amacı; insanları hem bilgi hem de davranış açısından geliştirmektir. Bunun yanı sıra, eğitim insanlara ortak duygu kazandıran bir süreçtir. Eğitim insanlara ortak duygular ve ortak bilinç kazandırır. Ayrıca eğitim, bir ülkenin geleceğini de tayin etmektedir. Gelecek planlaması yapmayan, uzak amaçları doğrultusunda ideal insan tipini yetiştiremeyen toplumlar ayakta kalamazlar. Bu sebeple eğitime yapılan yatırım, ülkenin geleceğine yapılan yatırımdır (Yaman, 2012, s. 154-156).

Eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun başat kültürünü yeni nesillere aktarmaktır. Böylece eğitim, uzun süre içerisinde bireylere kültürel mirası aktararak toplumdaki düzeni, uyumu ve istikrarı sağlamaktadır. Ama eğitim sadece kültürel mirası aktarmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun değişimi ve gelişimini de sağlar. Değişme özelliği az olan toplumlarda eğitimin sadece ilk işlevini, yani kültürel mirasın korunması ve yeni nesillere aktarımını gerçekleştirdiğini belirtebiliriz. Buna “eğitimin tutucu fonksiyonu” adı verilmektedir. Oysaki değişimin olmadığı bir toplum ilerleyemez. O halde eğitimin ikinci fonksiyonu olarak ifade edebileceğimiz değişim, özellikle gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda ön plana çıkmakta, bilimsel ve teknolojik gelişmelere olanak tanımaktadır. Eğitim bu işlevi sayesinde çağa ayak uydurabilen, yaratıcı düşünen ve böylece ülkenin kalkınmasına yardımcı olabilecek

bireyler yetiştirmektedir. Buna da “eğitimin yaratıcı fonksiyonu” denilmektedir (Sönmez ve diğerleri, 2004, s. 187).

Eğitim, bireyin içerisinde yaşadığı topluma uyum sağlayarak onunla bütünleşmesini ya da özdeşleşmesini sağlaması açısından da önem arz etmektedir. İnsan doğuştan psikolojik bir varlık olmasının yanı sıra, zaman içerisinde sosyal bir varlık haline de gelmektedir. İşte sosyalleşme, bireylerin psikolojik bir varlıktan sosyal bir varlık olmaya geçişini ifade eden bir süreçtir diyebiliriz. Yani sosyalleşme, bireyin toplumun kültürünü öğrenmesidir. Bireye toplumdaki davranış kalıpları, normlar, yaptırımlar, bilgi birikimleri, yaşam tarzı eğitim yoluyla aktarılmaktadır. Bu eğitimi vermekle sorumlu olan toplumsal öğeler aile, okul, eğitim kurumları, sosyal kurum ve kuruluşlar olarak sıralanabilir (Sönmez ve diğerleri, 2004, s. 190-191).

Özetle, eğitimin genel amacının birey için mutlu bir yaşam inşa etmek ve toplumun kalkınmasını sağlamak olduğunu söyleyebiliriz. Ancak eğitimin amaçları dinamik bir yapıya sahiptir. Yani çağın gereklerine ve bireyin, toplumun değişen ihtiyaçlarına bağlı olarak eğitimin amaçları da değişime uğramaktadır (Şişman, 2009, s. 28).

2.3. Ailenin Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de aile, toplumsal grupların en önemlilerinden birisidir. Çünkü dünya üzerinde yaşayan insanların çok büyük bir bölümü yaşamını bir aile çatısı altında geçirmektedir. Aile, bireyleri toplumsal yaşama uygun davranış kalıpları konusunda eğitmekte ve böylece bireylerin toplumsallaşmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bireyler, ailelerinin kendilerine sunduğu olanaklar ve sergiledikleri tutumlar çerçevesinde toplum hayatına hazırlanmaktadır (Doğan, 2004, s. 80).

Toplumun temel taşı olan bireyler, bir aile ortamında dünyaya gelmektedir. Aile bireye çeşitli beceriler kazandırarak onu toplumsal yaşama hazırlamaktadır. Aile kurumu, neslin sürekliliğini sağlama, bireyin sosyalleşmesine yardımcı olma ve birey ile içerisinde yaşadığı toplum arasında iletişim bağı kurma gibi görevleri üstlenir. Çocuğun bakımı, eğitimi, sosyalleştirilmesi, ekonomi ve çoğalma ailenin fonksiyonları arasında sayılabilir (Gençtoprak, 2010, s. 10). Bunların dışında ailenin bireyleri koruma, onlara prestij sağlama ve bazı psikolojik fonksiyonları da bulunmaktadır. Kısacası aile, toplumun kalkınmasını sağlayacak sağlıklı bireyler yetişmesi noktasında kritik öneme sahip olan bir kurumdur (Yazıcıoğlu, 1993, s. 63-69; Akt. Gençtoprak, 2010, s. 10).

Aile, neslin devamını sağlamanın yanı sıra, yeni nesillere kültürel kimliğin, toplumsal değerlerin ve tarihsel bilincin aktarılması; dini ve ahlaki değerlerin kazandırılması ve sevgi, saygı, hoşgörü ve şefkate dayalı davranış kalıplarının aktarılmasında da önemli bir rol üstlenmektedir. Bireyler ve toplum açısından hayati bir önem taşıyan bu özelliklerin, çocuğa kazandırılması noktasında, ailenin yerini tutabilecek başka bir kurum bulunmamaktadır (Çankırılı, 2012, s. 17).

Ailenin eğitim fonksiyonu gereği, çocuğa sevgi, saygı, hoşgörü, güven, adalet, temizlik gibi değerleri kazandırılmalıdır. Çocuğun ailede kazandığı bu değerler, duygusal gelişimi ve dolayısıyla daha sonraki yıllardaki davranışları üzerinde önemli ölçüde etkili olacaktır (Celkan, 1989, s. 95-97; Akt. Sevim, 2012, s. 30). Yatılı yetiştirme yurtlarında büyüyen çocuklar, ailenin bu eğitici fonksiyonundan yararlanamadıkları için, diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurma noktasında çeşitli problemler ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca bu çocuklar, ifade edilen değerleri kazanamadıkları takdirde suça eğilimleri de daha fazla olmaktadır. Bu durum ise çeşitli toplumsal problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Pars, Cırtılı, Enç ve Oğuzkan, 1973, s. 77; Akt. Sevim, 2012, s. 30).

Aile, küçük yaşlardan itibaren çocuğa inanç, ahlak, gelenek ve görenekler gibi manevi değerleri öğretir. Çocuk da bu değerlerin ailesi ve toplum için ne derecede önemli olduğunun farkına varır ve davranışlarını bu değerler çerçevesinde gerçekleştirmeye gayret eder. Böylece ailesinden öğrendiği maddi ve manevi değerler doğrultusunda, kendine özgü bir değer sistemi geliştirir (Başaran, 2011, s. 18).

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren onun eğitiminden ve ihtiyaçlarının karşılanmasından birinci derecede sorumlu olan kurum ailedir. Ailenin sosyo-ekonomik durumu, kültürel özellikleri, çocuklarına karşı tutum ve davranışları ve onlara verdikleri değer, çocukların okul başarıları üzerinde de etkili olmaktadır. Dolayısıyla ebeveynler bilinçli veya bilinçsiz olarak, çocuklarının gelişimi ve akademik başarıları üzerinde önemli rol oynamaktadır (Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009, s. 128).

Aile çocuğun eğitiminin başladığı ilk yerdir ve hiçbir zaman aile çocuğun eğitiminden tamamen soyutlanamaz. Bu nedenle, çocuk okula başladığı andan itibaren, aile desteğinin alınması oldukça önemlidir. Çünkü aile hem çocuğun gelişiminde, hem de okul başarısında önemli roller üstlenmektedir. Anne ve babanın meslekleri, eğitim seviyeleri, ailedeki kişi sayısı, ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkilerin niteliği,

ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve ailenin yaşadığı yerleşim yerinin özellikleri gibi demografik özellikler çocuğun başarısı üzerinde etkili olmaktadır (Şişman, 2009, s. 88).

Ailenin yapısı ve çevre ile ilişkisi, çocukların akademik başarı seviyesini etkilemektedir. Ailenin mensup olduğu sosyal tabaka, gelir düzeyi, ailedeki birey sayısı, annenin çalışıp çalışmama durumu, eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkileri, aile içindeki çatışma, gerilim ve geçimsizlik durumu, ailenin parçalanması gibi değişkenler çocukların başarısı üzerinde etkili olmaktadır (Celkan, 1989, s. 97; Akt. Sevim, 2012, s. 30).

Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar, çocukların doğdukları andan itibaren, yaşadıkları sosyal çevreden etkilendiklerini, etrafındaki yetişkinlerden destek görmelerinin, gelişimleri açısından son derece önemli olduğunu ve ancak bu şekilde doğuştan getirdikleri potansiyellerini en üst noktaya çıkarabileceklerini gözler önüne sermiştir (Ural ve Ramazan, 2007; Akt. Erkan, 2010, s. 22). Elbette ebeveynlerin eğitim seviyeleri, sosyo-ekonomik statüleri çocuklarına verecekleri desteğin niteliğini belirleyici bir rol üstlenecektir. Ebeveynleri iyi derecede eğitim almış olan çocukların bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve kişilik gelişimlerinin, diğer çocuklara göre daha üst seviyede olduğu gözlenmiştir. Ayrıca bu çocukların okula uyum sağlamalarının daha kolay olduğu, öz denetim becerilerinin daha iyi seviyede olduğu ve özgüvenlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kağıtçıbaşı, 1989; Akt. Erkan, 2010, s. 22).

Ayrıca üst düzey zihinsel beceriler arasında yer alan yansıtıcı düşünme, yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme becerilerinin kazanılmasında da ailenin önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Yansıtıcı düşünme sayesinde, birey öğrenme yaşantılarının etkililiği üzerinde düşünebilir ve hatalarından dersler çıkarabilir. Eleştirel düşünme becerisini kazanmış olan bireyler ise bir olayın sadece olumsuz yanlarını değil tüm boyutlarını görebilirler. Ayrıca bu kişilerin empati kurabilme becerileri de gelişmiştir. Eleştirel düşünme etkili iletişim kurabilmeyi, problem çözmeyi ve karar vermeyi de geliştirmektedir. Yaratıcı düşünme ise kalıplardan kurtulma, kimsenin göremediğini görebilme, keşfetme, yeni bir ürün ortaya koyma, özgün bir düşünce üretme gibi becerileri kapsamaktadır. İşte bu becerilerin kazanılmasında, anne-babanın tutumları ve ailenin eğitim sürecine katılımı son derece etkili olmaktadır (Akpınar, 2014, s. 216-219).

Yeni eğitim anlayışlarına göre, aile üst düzey zihinsel becerilerin gelişiminde etkili olduğu gibi, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde de etkili olmaktadır. Çocuğun ailesinden aldığı eğitimin kalitesine ve şekline bağlı olarak kişiliği gelişmektedir. Nitekim çocuk altı yaşına geldiğinde, kişilik gelişimi büyük ölçüde tamamlanmış olmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutumları ve onlara verdikleri eğitim, kişiliklerini şekillendirmektedir. Onların bağımlı veya bağımsız, sorumlu veya sorumsuz, güvenli veya güvensiz bir kişiliğe sahip olması üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır. Bu nedenlerle ailede verilen eğitim, son derece önemlidir ve ailede eksik kalan veya yanlış verilen eğitimin ilerleyen yıllarda okul çatısı altında düzeltilmesi oldukça güçtür (Çankırlı, 2008, s. 7).

Aile, bireyin hem ruh sağlığı ve beden sağlığı için en vazgeçilmez ortamdır. Sağlıklı aileler, huzurlu ve güvenli bir toplumun temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu ailelerde yetişen bireyler, içerisinde yaşadığı toplumun kalkınması için gerekli olan insan kaynağını da oluşturmaktadır. Ülkemizde eğitim alanındaki en yeni ufuk, ailenin eğitimde en önemli faktör olduğu gerçeğinin kabul edilmesidir. Çocuklar açısından anne-babalar, dünyanın en harika öğretmenleri haline gelebilir. Bu şekilde daha sağlıklı ve daha başarılı nesiller yetiştirilebilir (Yaman, 2012, s. 81-82).

Elbette çocuğun bedensel ve ruhsal gelişiminin istenilen biçimde gerçekleşmesi ve akademik açıdan başarılı olması için çocuğa iyi bir şekilde bakılması şarttır. Bu da ancak ailenin maddi imkanlar açısından iyi bir seviyede olması ve ebeveynlerin bilgi düzeyinin yüksek olması durumunda gerçekleşebilir. Ebeveynler bu durumun bilincinde olmalı ve çocuğun gelişimini desteklemek adına yeterli çabayı göstermelidir. Ayrıca her ailede bir hiyerarşinin ve düzenin bulunması gerekmektedir. Aile bireyleri arasında rol paylaşımı yapılmalı ve her birey üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelidir. Böylece çocuklar sağlıklı ve dengeli bir kişilik gelişimine sahip olacaktır (Akyüz, 1992, s. 241-242; Akt. Sevim, 2012, s. 29).

2.4. Başarı Kavramı

“Başarı, Özgüven (1998) tarafından, kişinin okul ortamında veya akademik düzeyde almış olduğu derslerden ne düzeyde istifade ettiğinin bir göstergesi olarak ifade edilmiş ve bu göstergenin de kişinin notlarının veya puanlarının ortalaması olarak temsil edildiği belirtilmiştir” (Akt. Yücel ve Koç, 2011, s. 136). Başarı genel anlamda, öğrencinin eğitim programında belirtilen kazanımlara ulaşma düzeyi olarak ifade

edilebilir. Öğrencinin akademik başarısı üzerinde okullarda gerçekleştirilen öğretimin niteliği önemli ölçüde etkilidir. Fakat insanlar psikolojik ve sosyal boyutları olan varlıklar olduğu için akademik başarısı üzerinde sosyal, psikolojik ve ekonomik unsurlar da etkili olmaktadır. Bunların yanı sıra öğrencinin güdülenmişlik düzeyi, kaygı seviyesi, ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi, sağlık ve beslenme koşulları, sahip olduğu olanaklar gibi birçok faktör öğrencinin akademik başarısı üzerinde olumlu veya olumsuz yönde etkili olmaktadır (Yücel ve Koç, 2011, s. 136).

Başarı en basit ifadeyle, istenilen sonucu ifade etmektedir. Bazı kişilerin değer yargılarına göre uygun olmayan davranışların amaç kabul edilmesi ve bu amaçların gerçekleştirilmesinin başarı olarak nitelendirilmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle, gerçek manada bir başarıdan söz edebilmek için amaçların doğru, iyi, yararlı olması gerekmektedir. Pozitif bilimlerle elde edilen veriler ise, doğrulandığı takdirde başarılı olarak nitelendirilebilir. Bu tür bilimsel çalışmalar, yürütülmediği sürece geçerliliğini korumakta ve başarılı olma özelliklerini sürdürmektedirler (Türkoğlu, 2008, s. 20).

Koç (1981) araştırmasında, başarı kavramının anlamının kişiden kişiye değişebildiğini ve bu kavramın farklı mekan ve zamanlarda farklı anlamlar içerdiğini belirtmiştir. Yani başarının göreceli bir kavram olduğunu belirtebiliriz. Başarı, istenilen sonuçlara ulaşma yolunda gösterilen ilerleme olarak ifade edilebilir. Öğrencinin okuldaki ve derslerdeki başarısı ise derslerde ulaşılmak istenen kazanımlara ulaşma derecesini ifade etmektedir. Öğrencinin okuldaki başarısı genellikle öğretmenler tarafından geliştirilmiş sınav puanlarıyla ifade edilmektedir (Akt. Türkoğlu, 2008, s. 20).

Okulda öğrenciler bazı sözlü ve yazılı sınavlara tabi tutularak değerlendirilmektedir. Gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirmeler ile öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşp ulaşmadığı ve başarı düzeyleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Çoğu zaman tespit edilen başarısızlıkları gidermek için, sınıf geçme ve sınav yönetmeliğine göre çeşitli uygulamalar yapılmakta; fakat bu başarısızlıkların altındaki gerçek sebepler araştırılmamaktadır. Bu durum ise mevcut sorunların etkin bir şekilde çözülememesine neden olmaktadır (Özabacı, 2001, s. 137).

Öğrencilerin başarısını sadece derslerden almış olduğu notları göz önünde bulundurarak değerlendirmek de doğru bir yaklaşım değildir. Öğrencinin arkadaşları ile iletişimi, yaşamdan zevk alması, okul dışında bazı faaliyetler gerçekleştirmesi, ilgi

duyduğu ve yetenekli olduğu herhangi bir spor ya da sanat dalında çeşitli etkinliklere katılması da başarı olarak tanımlanabilir (Oktay, 1995, s. 46; Akt. Dam, 2008, s. 81). Akademik başarı, insanın başarılı birey olma yolundaki adımlarının sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Okulda gösterilen başarı, hayatın diğer alanlarındaki başarıyı garanti etmez. Yani okulda başarılı olan biri, hayatın diğer alanlarında aynı başarıyı sergileyemeyebilir. Ancak öğrencinin okul hayatındaki başarısının, yaşam başarısını önemli ölçüde yordadığını söylemek mümkündür (Dam, 2008, s. 81).

2.5. Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler

Öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörleri 3 başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar şöyle sıralanabilir (Kılınçarslan, 2008, s. 15):

(a) Kişisel faktörler: zeka düzeyi, motivasyon düzeyi, moral, endişe, ilgi derecesi ve kalıtım olarak sıralanabilir.

(b) Okul içi faktörler: Okuldaki yöneticilerinin ve öğretmenlerin yeterliliği, öğrenme ortamının özellikleri, dersin niteliği, eğitim programlarının özelliği, eğitim araç-gereçlerinin niteliği vb. olarak sıralanabilir.

(c) Okul dışı faktörler ise; evdeki bilgisayar ve internet kullanımı, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, öğretmen-aile ilişkisi, güçlü aile desteği, öğretmen-öğrenci ilişkisi, çocuğun içinde yer aldığı arkadaş grubunun değer ve normları olarak ifade edilebilir.

Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenmeleri etkileyen 9 faktör söz konusudur. Öğrencilerin ön başarısı ya da yeteneği, olgunlaşma ya da büyüme, özgüven ve motivasyon düzeyi, öğrencinin öğrenmeye ayırdığı zaman, öğretim yaşantılarının kalitesi, ev ortamı, sınıfın sosyal ortamı, akran grupları ve okul dışındaki zamanın nasıl değerlendirildiği bu faktörleri oluşturmaktadır. Bu faktörler öğrencilerin öğrenmesi üzerinde güçlü derecede etkili olmaktadır, dolayısıyla akademik başarıyı da etkilemektedir. Bu faktörlerin hiçbirisi tek başına akademik başarı ya da başarısızlığı açıklama konusunda yeterli değildir. Bu faktörlerden özellikle ev ortamının, ilköğretim dönemindeki çocukların öğrenmeleri üzerinde etkili olduğunu ifade edebiliriz. Ortaokul yıllarında ise daha çok akran gruplarının etkisinin olduğu belirtilebilir (Akkoyunlu ve Gücüm, 1988, s. 125-126).

Öğrenmeyi ve akademik başarıyı etkileyen faktörlerden bir kısmı, aile ile ilgilidir. Yörükoğlu (2000), okulu bir yönden, anne-babanın çocuğu yetiştirme

konusundaki başarısının değerlendirildiği yer olarak görmektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesine zemin hazırlayacak ortamların önemine vurgu yapan Yörükoğlu (2000); ekonomik sıkıntılar, aile içi geçimsizlikler, geçirilen hastalıklar ve boşanma gibi durumların öğrenmeyi engelleyebileceğini ve dolayısıyla bu durumların akademik başarısızlığa neden olabileceğini ifade etmiştir (Akt. Gençtoprak, 2010, s. 22).

Okul başarısızlığı probleminin çok karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve birçok faktörden etkilendiği yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu nedenle bireyin çevresel koşulları ve sahip olduğu olanaklar ile bireysel özellikleri de değerlendirme sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır. Ailenin kültürel ve ekonomik seviyesi, evdeki duygusal ve fiziksel ortam, ebeveynlerin çocuğa karşı ilgisi gibi faktörler, çocuğun akademik başarısı üzerinde etkili olmaktadır. Akademik başarı üzerinde etkili olan bu faktörlerin değerlendirme sürecinde göz ardı edilmemesi gerekir (Özabacı, 2001, s. 137; Akt. Gençtoprak, 2010, s. 23).

Mandel ve Marcus (1988) ise okul başarısızlığının nedenlerini; kişisel faktörler, aile ile ilgili faktörler, okul ve öğretmen faktörü ve arkadaş grubu ile ilgili faktörler şeklinde sınıflandırmıştır. Kişisel faktörler içerisinde; bireylerin zeka seviyeleri, özgüven ve özsaygıları, kişilik özellikleri, kaygı seviyeleri ve dikkat seviyeleri yer almaktadır. Aile ilgili faktörler ise çocuğun yetiştirilme biçimi, kardeş ilişkileri, sosyo-ekonomik düzey olarak ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra, çocuğun içerisinde yer aldığı arkadaş çevresi, okuduğu okulun ve öğretmenin özellikleri de başarısız olmasına neden olabilmektedir (Akt. Özabacı ve Acat, 2005, s. 148).

Akademik başarıyı etkileyen faktörleri; bireysel faktörler, okula ilişkin faktörler ve sosyo-ekonomik faktörler olarak sınıflandırabiliriz. Aşağıda akademik başarıyı etkileyen faktörler açıklanmıştır:

2.5.1. Akademik Başarıyı Etkileyen Bireysel Faktörler

Öğrencinin akademik başarısını etkileyen bireysel faktörler; zeka, fizyolojik durum, ilgi, tutum, genel uyarılmışlık seviyesi, kaygı düzeyi, güdülenmişlik düzeyi, yetenek ve olgunluk seviyesi şeklinde sıralanabilir.

2.5.1.1. Kalımsal Özellikler ve Zeka

“Kalıtım, bazı fiziki ve psikolojik özelliklerin çoğalma fonksiyonu sırasında bir kuşaktan diğerine, kromozomlar ve özellikle genler aracılığı ile geçmesidir. Yani kalıtım, kişinin anne-babasından ve daha önceki atalarından aldığı özelliklerin tümüdür”

(Peker, 2011, s. 19). Özellikle bedenin yapısında, beynin işleyişinde, zeka ve yeteneklerde ve iç salgı bezlerinin oluşumunda kalıtımın büyük oranda etkili olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra, kalıtımın birçok mizaç özelliklerinin de oluşmasında etkili olduğu bilinmektedir. Bunlar da kalıtımın insanın çeşitli davranışlarında etkili olduğunu ve dolayısıyla başarısını da etkilediğini ortaya koymaktadır (Peker, 2011, s. 21).

Kalıtımın, gelişimin hangi alanlarında etkili olduğu hala tartışılmakla birlikte, özellikle fiziksel ve zihinsel alanlarda daha etkili olduğu, çoğu bilim adamlarınca ifade edilmektedir. Eşit türde ve miktarda yiyecek verilen bireylerden, anne-babaları uzun boylu olanların diğerlerine göre daha uzun boylu, anne-babaları kısa boylu olanların ise diğerlerine göre daha kısa boylu oldukları gözlenmiştir. Bu durum, kalıtımın fiziksel gelişim üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca çocukların zeka düzeyleri ile anne-babalarının zeka düzeyleri arasında da yüksek ilişki bulunmuştur (Senemoğlu, 2005, s. 10).

Zeka yükseldikçe öğrenme yeteneğinin de buna paralel bir şekilde yükseleceği düşünülmektedir. Zeka testleri ile ölçülen zeka düzeyleri, insanların herhangi bir bilgi ya da davranışı ne kadar kolaylıkla öğrenebileceklerini ifade etmektedir ve bu noktada insanlar arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Öğrenme hızı ile zeka düzeyi arasında doğrusal yönlü yüksek bir ilişki söz konusudur (Yeşilyaprak, 2004, s. 105).

Zeka akıl yürütme, problem çözme, soyut düşünebilme ve yeni bilgiler edinme becerisi olarak tanımlanabilir. Gardner'a (1983) göre, bireyler sözel-dilsel, müzikal-ritmik, matematiksel-mantıksal, bedensel-kinestetik, kişilerarası-sosyal, doğacı ve varoluşçu zeka türlerine sahiptir. Bireyler bu zeka türlerinin tamamına sahip olmakla beraber, her bireyde farklı zeka türlerinin daha baskın olabileceği ifade edilmiştir (Deniz, 2013, s. 194-195).

Gardner (1983), Çoklu Zeka Kuramı'nın temelinde, hem kültürel hem de biyolojik boyutlarının bulunduğunu ve bireylerin birden fazla zeka türüne sahip olduğunu belirtmiştir. Nörobiyolojik araştırmalar benzer şekilde, öğrenmenin hücreler arasında meydana gelen sinaptik değişimler sonucunda oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu öğrenmenin biyolojik boyutuna vurgu yapmaktadır. Kültürler de farklı zeka türlerine daha fazla önem vererek, zeka gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Fazla değer verilen zeka türleri, diğerlerine oranla daha fazla gelişmektedir. Dolayısıyla aile ve toplum,

bireyin zeka gelişimi üzerinde etkili olan sosyal çevreler olarak ifade edilebilir (Demirel, 2015, s. 198).

Çoklu Zeka Kuramı'na göre, bireyler sekiz farklı zeka gücüne sahiptir ve bu zeka türlerinden bazıları diğerlerine göre daha baskın olabilir. Gardner tarafından öne sürülen 8 zeka türünü kısaca şu şekilde ifade edebiliriz (Demirel, 2015, s. 198-199):

(a) Sözel/Dilbilimsel Zeka: Bazı insanlar dili sadece iletişim aracı olarak kullanırken, bazı insanlar birden çok dil ve iletişim becerilerine sahiptir. Sözel/dilsel zeka, bireyin dili çeşitli yönlerden etkili bir şekilde kullanabilme yeteneğini ifade etmektedir.

(b) Matematiksel/Mantıksal Zeka: Bu zeka türü kavramlar arasındaki ilişkileri ifade etme, sınıflama yapma, genelleme yapma, matematiksel formülle ifade etme, hipotez test etme, mantıksal düşünme, problemlere bilimsel çözümler üretme gibi davranışları içermektedir.

(c) Görsel/Uzamsal Zeka: Bu zeka türü baskın olan bireyler ise görsel düşünme, şekil ve grafiklerle ifade etme, üç boyutlu bir şeklin görüntüsünü hayal edebilme, şekil verme ve boyama gibi davranışları iyi bir şekilde gerçekleştirme yeteneğine sahiptir.

(d) Müzikal/Ritmik Zeka: Bazı insanlar duygularını başkalarına aktarırken müziği bir araç olarak kullanmaktadır. Ayrıca bu kişiler enstrüman çalma, söylenen şarkının benzerini bulma gibi davranışları, diğer insanlara oranla daha kolay şekilde gerçekleştirebilirler. Ayrıca ritim, melodi ve perde duyarlılığına sahiplerdir. İşte sayılan bu niteliklere sahip olan kişilerde müzikal/ritmik zeka türünün gelişmiş olduğu ifade edilebilir.

(e) Bedensel/Kinestetik Zeka: Bedensel zekası yüksek olan bireylerde koordinasyon, denge, esneklik ve hız göze batan özelliklerdir. Ayrıca bedensel zekası baskın olan bireyler, sportif faaliyetleri ve düzenli-ritmik oyunları gerçekleştirme konusunda son derece başarılıdır.

(f) Sosyal/Bireylerarası Zeka: Diğer insanlarla etkili iletişim kurabilen, onların davranışlarını doğru bir şekilde yorumlayabilen, empati yeteneği yüksek olan, atılgan ve girişimci bireylerde sosyal zekanın baskın olduğunu belirtebiliriz.

(g) Özedönük/Bireysel Zeka: Bireyin kendini tanıması, gerçekçi hedefler belirlemesi, özgüveninin ve özsaygısının yüksek olması, disiplinli olması onun öze dönük zekasının yüksek olması ile ilgilidir. Ayrıca öze dönük zekası yüksek olan

bireyler, kişisel problemlerini diğer insanlara göre daha kolay çözer ve duygularını doğru şekilde anlamlandırır.

(ğ) Doğa Zekası: Bu zeka türü ise hayvanları, bitkileri, doğayı tanıma ve sınıflandırma yeteneği olarak ifade edilebilir. Bu zeka türü baskın olan kişiler jeolojiden, astronomiden, coğrafyadan, izcilik-dağcılık yapmaktan, tarihi yerleri ve doğal ortamları gezmekten hoşlanırlar.

2.5.1.2. Fizyolojik durum

Öğrencinin fizyolojik durumu da akademik başarısı üzerinde etkili olan faktörler arasında yer almaktadır. İnsanların duyu organları, onların dünyaya açılan pencereleri gibidir. Birey çevresindeki uyarıcıları duyu organları aracılığıyla alır ve bu uyarıcıları zihninde canlandırarak bilgi edinir. Ayrıca duyu organlarının sağlıklı olup olmaması, zeka gelişimi üzerinde de etkili olmaktadır. Dolayısıyla bireyin bilgi edinerek başarılı olabilmesi için sağlıklı duyu organlarına sahip olması gerekmektedir (Senemoğlu, 2005, s. 15-16).

Bireyin fizyolojik durumu, herhangi bir bilgiyi öğrenmesini olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Özellikle görme ve işitme duyu organlarının sağlıklı olmaması, bireyin okulda öğretilmeye gayret edilen bilgi ve becerileri kazanmasını güçleştirmektedir. Duyu organlarındaki rahatsızlıklar, bireyin öğrenmesini olumsuz yönde etkilediği gibi, aynı zamanda kişilik gelişimi üzerinde de istenmeyen bazı durumların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Engin, Özen ve Bayoğlu, 2009, s. 132).

2.5.1.3. İlgi

Biyolojik ve psikososyal bir varlık olarak tanımlanabilen insanın hayatında tek bir boyuttan bahsetmek mümkün değildir. Bunun yanı sıra, tüm insanların aynı özelliklere sahip olmasını beklemek de mümkün değildir. Bu farklılıklar bir taraftan gelişimsel özelliklere, bir taraftan da çevresel koşullara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. İşte bireyin isteği ve ilgisi de onun akademik başarısını ve gelişimini etkileyen faktörler arasındadır (Oral, 2014, s. 231).

Bireylerin ilgileri kişiliklerinin bir parçasıdır ve onların hem kendileriyle hem de çevreleriyle olan ilişkilerini etkilemektedir. İlgiler, bireylerin bilişsel ve duyuşsal süreçlerini etkilemektedir. Bunun yanı sıra, sahip olunan ilgiler, bireylerin davranışları, motivasyon düzeyleri, hedefleri ve başarı seviyeleri üzerinde de etkili olmaktadır (Pohlhausen, 2005; Akt. Yaman, Gerçek ve Soran, 2008, s. 351).

2.5.1.4. Tutum

Tutum genel olarak, bireyin bir nesne ya da duruma karşı deneyim, güdü ve bilgilerine dayanarak geliştirdiği bir tepki veya eğilim olarak tanımlanabilir (Mızrakçı, 1994; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 38). Tutumlar gözle görülemeyen; ancak davranışlar aracılığıyla anlaşılabilen eğilimlerdir. Bu eğilimler, doğrudan doğruya yaşanan deneyimler, pekiştirme veya gözlem yoluyla kazanılabilirler (Oral, 2014, s. 232).

Akademik başarıyı ve kişilerarası ilişkileri belirleyen faktörlerden birisi de bireylerin sahip oldukları tutumlardır. Derse yönelik tutumlar, eğitim-öğretim ortamına yönelik tutumlar ve eğitim-öğretim ortamındaki kişilere yönelik tutumlar, bireyin başarısında ve diğer bireylerle ilişkilerinde önemli bir role sahiptir (Oral, 2014, s. 232).

2.5.1.5. Genel uyarılmışlık hali

Herhangi bir öğrenmenin gerçekleşmesi için organizmanın genel uyarılmışlık haline gelmesi şarttır. Genel uyarılmışlık hali düşükse veya aşırı derecede yüksekse, öğrenmenin gerçekleşmesi beklenmez (Yeşilyaprak, 2004, s. 157-158).

2.5.1.6. GÜDÜLENMİŞLİK DÜZEYİ

Güdüler, organizmayı harekete geçiren güçlerdir. Bazı güdüler fizyolojik gereksinimlerin karşılanmasına yönelik iken, bazıları psikolojik ve sosyal gereksinimlere yöneliktir (Yeşilyaprak, 2004, s. 157).

Bireyin güdülenmesiyle ilgili kuramları incelediğimizde, genel olarak güdülenme sürecinde ihtiyaçların, değerlerin, amaçların ve duyguların rol oynadığını ifade edebiliriz. Bu değişkenler her birey için farklı nitelikler taşımaktadır. Bu farklılıklar da güdülenmenin kaynağının içsel ya da dışsal olmasına neden olmaktadır. Bireyin davranışı gerçekleştirmesine yönelik isteğinin, bireyin kendisinden kaynaklanması durumuna içsel güdülenme adı verilirken; bu isteğin dışarıdan sağlanması durumuna dışsal güdülenme adı verilmektedir. Ancak içsel güdülenmenin daha etkili olduğu söylenebilir. İçsel güdülenen bireylerin başarıya ulaşmalarının daha kolay olacağını ifade edebiliriz. İşte akademik başarı üzerinde etkili olan faktörlerden birisinin de bireyin güdülenmişlik seviyesi ve güdülenme şekli olduğunu ifade edebiliriz (Oral, 2014, s. 229).

2.5.1.7. Yetenek

Her bireyin kendine özgü özellikleri ve yetenekleri vardır. Bireyler dış görünüşleri açısından farklı olduğu gibi, bilgileri, değer yargıları, yetiştirme tarzları ve yetenekleri bakımından da birbirinden farklıdır (Baymur, 1993; Akt. Demir, 2006, s. 13). Kalıtsal faktörler, sosyo-kültürel ortam, ailedeki kişi sayısı, bireyin çevresiyle olan iletişimi gibi faktörler, yetenek düzeyi üzerinde etkili olmaktadır. Bireyin yetenekleri ise akademik başarısı üzerinde etkili olmaktadır (Ataç, 1991; Akt. Demir, 2006, s. 13).

2.5.1.8. Olgunluk Seviyesi

Bireyin öğrenme seviyesini ve dolayısıyla akademik başarısını etkileyen faktörlerden birisi de bireyin olgunluk seviyesidir. Bacanlı'ya (1999) göre bireyin belli bir şeyi kavraması ve öğrenmesi için, bireyin belli bir olgunluk seviyesine erişmiş olması gerekmektedir. Örneğin, bireyin yürüyebilmesi için, kas, kemik, sinir ve genel olarak iskelet sisteminin belli bir düzeyde olgunlaşması gerekmektedir. Buna benzer olarak, öğrencinin okuma-yazma etkinliklerini gerçekleştirebilmesi için belli bir zihinsel ve psikomotor olgunluğa erişmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bireyin olgunluk seviyesi, onun akademik başarı düzeyi üzerinde de belirleyici bir rol üstlenmektedir (Akt. Duman, 2006, s. 5).

2.5.2. Akademik Başarıyı Etkileyen Okula İlişkin Faktörler

Öğrencilerin akademik başarısı üzerinde etkili olan okula ilişkin faktörler; eğitim programının niteliği, öğretmen yeterliliği ve okulun nitelikleri olarak sıralanabilir. Bu bölümde akademik başarı üzerinde etkili olan okula ilişkin faktörler açıklanmıştır.

2.5.2.1. Eğitim Programının Niteliği

Eğitim programı, “öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği” olarak tanımlanabilir (Demirel, 2015, s. 4). Eğitim programının hedef davranış/kazanım, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme öğelerinden oluştuğunu ifade edebiliriz. Hedefler, öğrencilere eğitim sürecinde kazandırılmak istenen bilgi, beceri, alışkanlık, tutum, değer ve davranışları içermektedir. Eğitim programının içerik boyutu ise bu hedef davranışların öğrenciler tarafından kazanılmasına yardımcı olan muhteva olarak ifade edilebilir. İçerik boyutunda “ne öğretilim?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Eğitim durumları boyutu, öğrencilere istenilen davranışların kazandırılması için uygun olan yaşantıların

düzenlenmesini içermektedir. Eğitim programının bu boyutunda öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri ile süreçte kullanılacak öğretim materyalleri planlanmaktadır. Eğitim programının son boyutu olan ölçme ve değerlendirmede ise öğrencilerin önceden planlanmış olan kazanımlara ulaşip ulaşmadıkları veya ne derecede ulaştıkları ile ilgili bir yargıya varılması amaçlanmaktadır (Demirel, 2015, s. 95-152).

Öğrencilere verilen eğitimin kalitesi, büyük oranda uygulanan eğitim programına bağlıdır. Eğitim programları statik değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Yani eğitim programı değişen koşullara göre sürekli düzenlenmektedir. Bir ülkede uygulanan eğitim programının eksikleri belirlenip tamamlandığında ve problem arz eden yönleri tespit edilip giderildiğinde, eğitim kalitesinin de buna paralel olarak artması beklenir. Bunun sonucunda, öğrencilerin istenilen davranışları daha kolay kazanacağını, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir şekilde yetişeceklerini ifade edebiliriz (Erden, 1993, s.1-3).

Eğitim sürecinde bireye çeşitli nitelikler kazandıran temel değişkenlerden birisi olan eğitim programının taşıması gereken bazı özellikler vardır. Eğitim programı ancak bu özellikleri taşıması durumunda kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilir. Öncelikle eğitim programının gerçekleştirilmek istenen amaçlara yönelik olması, toplum ve devlet gerçeklerine aykırı olmaması gerekmektedir. Yani eğitim programının toplumun milli değerlerine, istek ve beklentilerine uygun olarak düzenlenmiş olması gerekir. Bunun yanı sıra, eğitim programının esnek olması, yani bireysel farklılıklara, toplumsal değişme ve gelişmelere bağlı olarak farklılaşması gerekmektedir (Akpınar, 2014, s. 12).

Hazırlanan eğitim programının öğrencileri başarıya ulaştırması ve toplumun beklentilerini karşılayabilmesi için, öncelikle ihtiyaç belirleme çalışmalarının nitelikli bir şekilde yapılması gerekir. İhtiyaç belirleme çalışmaları kapsamında toplumun beklenti ve ihtiyaçları, bireyin ihtiyaçları ve konu alanı ile ilgili ihtiyaçlar belirlenir ve programın hazırlanmasında işe koşulur. Şayet toplumun ihtiyaç ve beklentileri programa gerektiği gibi yansıtılmazsa, okul ile toplum arasında çatışma meydana gelir. Bireyler topluma uyum sağlama noktasında çeşitli sorunlarla karşılaşır ve toplum istenilen düzeyde kalkınamaz. Eğitim programının etkili olması için bireyin ihtiyaçları da dikkate alınmalı, bireyin ihtiyaçları ile toplumun ihtiyaçları arasında paralellik kurulmaya çalışılmalıdır. Çünkü bireyin de maddi kazanç elde etmek, meslek sahibi

olmak, toplumla uyumlu olarak mutlu bir şekilde yaşamak gibi ihtiyaç ve amaçları söz konusudur. Bunların yanı sıra, programın hedefleri ile konu alanları arasında da tutarlı ilişkiler kurulmalıdır. Aksi halde eğitim programının etkili olmayacağı ifade edilebilir (Demirel, 2015, s. 69).

Bunların yanı sıra, eğitim programı bilimsel olmalı, ekonomik olmalı ve uygulayıcılara yardımcı olacak bir niteliğe sahip olmalıdır. Yani bilimsel gerçeklere göre düzenlenmiş; en az maliyetle en fazla yararı sağlayan ve programın uygulayıcıları olan eğitimcilere rehberlik edecek bir şekilde tasarlanmış olması gerekmektedir. Ancak bu özellikleri taşıyan bir eğitim programı, öğrencilerde istendik davranışların oluşmasına ve öğrencilerin akademik açıdan başarılı olmasına olanak tanıyabilir (Akpınar, 2014, s. 13-14).

2.5.2.2. Öğretmen Yeterliliği

Şüphesiz, kaliteli bir eğitim sisteminin en önemli unsurlarından birisi, nitelikli bir şekilde yetiştirilmiş öğretmenlerdir. Bundan dolayı öğretmen adaylarının nitelikli kişiler arasından özenle seçilmesi; öğretmen yetiştirme programlarının çağın gereklerine uygun olarak sürekli yenilenmesi; öğretmen adaylarının üniversite eğitimi süresince gerekli bilgi, beceri, ilgi, tutum ve değerlere sahip olacak şekilde yetiştirilmeleri; mezun olduktan sonra takip edilmeleri; istihdam olanaklarının sağlanması ve işbaşındayken hizmet içi eğitimler yoluyla sürekli olarak gelişmelerinin sağlanması eğitimin kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır (Demirtaş, 1988, s.55).

Öğretmenlerin hangi yeterliliklere sahip olması gerektiği, Türkiye’de ve dünyada sürekli olarak tartışılmaktadır. Bu yeterlilik alanları ülkemizde Yükseköğretim Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın işbirliği ile yürüttüğü çalışmalarla ortaya konmuştur. Öğretmenlerin yeterlilik alanlarını alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür bilgisi olarak sıralayabiliriz (Şişman, 2009, s. 242).

Etkili bir öğretmenin öğrencinin akademik başarısında çok önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Etkili öğretmenin önyargılardan uzak, bilimsel ve felsefi düşünme becerilerine sahip, etkili liderlik ve yöneticilik becerileri gelişmiş kişi olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, etkili öğretmen öğrencilerinin ilgi ve gereksinimlerini, gelişim özelliklerini dikkate alarak eğitim-öğretimi gerçekleştirir. Eğitim-öğretim sürecini gerektiği gibi planlar, uygular ve değerlendirir. Eğitimin diğer paydaşlarıyla etkili iletişim kurar. Öğretim yöntem ve tekniklerini iyi bilir ve uygun

koşullarda verimli şekilde uygular. Eğitim araçlarını tasarlama becerisine sahiptir. Demokratik bir sınıf ortamı oluşturur. Öğrencilerini iyi tanır ve bu özelliklere uygun eğitim ortamı hazırlar. Yaşam biçimi ve karakteriyle öğrencilere rol-model olur. Elbette etkili öğretmenin özelliklerini bunlarla sınırlandırmak doğru değildir. Etkili öğretmen, bir ülkenin geleceğini inşa ettiğinin farkında olan ve buna uygun hareket eden kişidir diyebiliriz (Yapıcı, 2014, s. 591-592).

Nitelikli bir öğretmenin, anadilini iyi kullanan, mesleğini seven, güvenilir, hoşgörülü, yaratıcı, problem çözme becerisine sahip, entelektüel yönü gelişmiş olan, alanındaki gelişmeleri takip eden, bireysel farklılıkları dikkate alan, öğretim yöntem ve tekniklerini etkili bir biçimde kullanan öğretmen olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca iyi bir öğretmenin, öğrencileri için uygun eğitim-öğretim ortamını oluşturan, öğrencilerini hayata ve üst öğrenime hazırlayan, öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamaya gayret eden kişi olduğunu ifade edebiliriz (Şişman, 2009, s. 246-247).

İyi bir öğretmenin sahip olduğu niteliklerden birisi de öğrencilerine karşı koşulsuz saygı ve sevgi beslemesidir. Hümanistik öğretmen, her bir öğrencinin diğerinden farklı olduğunu ve hiçbir koşula bağlı olmadan bireyin değerli olduğunu bilir ve buna göre davranır. Her bir öğrenciyi hiçbir şart gözetmeksizin sever ve onlara saygı duyar. Ayrıca iyi öğretmen empatik yaklaşıma sahiptir ve olaylara karşısındaki bireyin gözüyle bakabilir. Öğrencileriyle olan ilişkilerinde içten ve dürüst davranarak öğrencilerine iyi bir rol-model olur (Kılıçcı, 2014, s. 41-48).

İyi bir öğretmenin sahip olması beklenen özellikler, şüphesiz ki bakış açısına göre farklılık arz eder. Ülkenin eğitim politikaları ve eğitim programının dayandığı eğitim felsefesine göre, öğretmenden beklenen davranışlar da değişmektedir. Bilindiği gibi ülkemizdeki eğitim programlarında Yapılandırmacılık yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşıma göre öğretmen, geleneksel yaklaşımın aksine bilginin aktarıcısı değildir, öğrencilere bilgiye ulaşma konusunda rehberlik eden kişidir. Yapılandırmacılığa göre, öğretmen ve öğrenci öğrenme sorumluluğunu birlikte paylaşırlar. Öğretmen bu nedenle farklı sosyal çevrelerden gelen öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip olduğunun bilincinde olmalıdır (Turan, 2014, s. 226).

Yapılandırmacılık yaklaşımına uygun şekilde hareket eden öğretmenler, öğrencilerin bireysel özelliklerine uygun etkinlikler hazırlar ve uygular. Öğrencilerin hem birbirleriyle hem de öğretmenle iletişim kurması noktasında onları teşvik eder.

Ayrıca öğrencilerin görüşlerini ve sorularını rahatça ifade edebileceği ortamlar oluşturur (Turan, 2014, s. 227).

Ancak teoride planlanan uygulamalar, çoğu zaman istenilen biçimde gerçekleştirilememektedir. Temel eğitimde karşılaşılan sorunlardan birisi, yeni eğitim programlarında yazılı olduğu halde, öğretmenlerin bazı öğretim ilke ve yöntemlerini etkili ve verimli şekilde kullanmamalarıdır. Ülkemizde yapılan araştırmalar sonucunda, öğretmenlerin çoğunun problem çözme, drama, rol oynama, deney, gözlem, kaynak tarama, grup tartışması, işbirlikçi öğrenme gibi yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadığı; bunun yerine genellikle yeni eğitim sistemimizde pek de önerilmeyen düz anlatım yöntemine başvurduğunu ve öğrencileri ezbere yönlendirdiği gözlemlenmiştir. Bu durum da öğrencilerin istenilen gelişim ve akademik başarı seviyesine erişememesine neden olmaktadır (Demirtaş, 1988, s. 57).

Oysaki eğitim için son zamanlarda harcanan çabalara bakarak, eğitimin özellikle öğretim araç-gereçleri, ders kitapları, sınıf düzenlemeleri gibi teknik unsurlar üzerinde yoğunlaşıldığını görüyoruz. Bu noktada öğretmenin eğitimdeki yeri ve öneminin ikinci planda kaldığını hissediyoruz. Eğitimde istenilen başarı düzeyinin yakalanması için öğretmenin eğitimdeki rolü ve öneminin farkında olunması ve buna uygun hareket edilmesi gerekmektedir (Cüceloğlu, 2013, s. 21).

2.5.2.3. Okulun Nitelikleri

Okulun fiziksel ve sosyal yeterlilikleri de öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olan faktörler arasındadır. Ünal (2001, s. 72) tarafından yapılan araştırma sonucunda, fiziksel ve sosyal yeterlilikler açısından üst seviyede olan okullarda eğitim gören öğrencilerin akademik başarıları ile orta seviyede olan okullarda eğitim gören öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat fiziksel ve sosyal yeterlilikler açısından yüksek ve orta seviyede yer alan okullarda eğitim gören öğrencilerin akademik başarıları ile söz konusu yeterlilikler açısından zayıf olan okullarda eğitim gören öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Temel eğitimimizle ilgili yapılan gözlemler, akademik başarıyı engelleyen bazı sorunların varlığını ortaya koymaktadır. Bu sorunlara etkili çözümler üretilirse, kuşkusuz öğrencilerin akademik başarılarında da artış gözlenecektir. Yıllar boyunca yapılan gözlemler, (a) okul binaları ve araç-gereçler, (b) eğitim yönetimi, (c) öğretim

programları ve öğretmenlerin yetiştirilme biçimleri, (d) eğitim hizmetleri ve bu hizmetleri destekleyen mali kaynaklar ve (e) yaratıcı çözümler bulunması suretiyle eğitim planlaması ve uygulaması gibi konularda sorunların olduğunu ortaya koymuştur (Demirtaş, 1988, s. 51).

Etkili bir eğitim-öğretim çevresi olarak okul binasının, tesislerin, oyun ve uygulama bahçelerinin önemi öteden beri bilinmekle beraber, sayılan eğitim-öğretim çevrelerinin günümüzde öğrenci artışına ayak uyduramadığı, sayı ve nitelik olarak yetersiz kaldığı görülmektedir. Ülkemizde mevcut bina ve tesislerin yetersiz olduğunu ve buna bağlı olarak da çoğu yerlerde sınıflardaki öğrenci sayısının gereğinden fazla hale geldiğini belirtebiliriz. Ayrıca kapalı spor salonu, müze, kütüphane, ders araç-gereçleri odası, rehberlik odası gibi özel amaçla kullanılabilecek mekanların yetersiz olduğunu ifade edebiliriz (Küçükahmet, 1986, s. 9-12; Akt. Demirtaş, 1988, s. 52).

Okul bina ve tesislerinin yetersiz olması sorunu, ikili öğretim yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, sabahçı öğrenciler günün erken saatlerinde okula gitmekte, öğlenci öğrenciler ise karanlıkta evlerine dönmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca zaman kısıtlılığından dolayı, çocuklar okulda rahatça oynama ve ihtiyaç duyduğu zaman beslenme açısından güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bunun sonucunda, temel eğitimde bulunan öğrencilerin fiziki, sosyal, psikolojik ve ahlaki açıdan gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini belirtebiliriz. Bu sorunların tamamına okul bina ve tesislerinin yetersiz olmasının sebep olduğunu ve dolayısıyla bu durumun ülkemizin geleceğini olumsuz yönde etkilediğini belirtebiliriz (Demirtaş, 1988, s. 52-53).

Bunların yanı sıra, okullarda öğrencilerin seviyelerine uygun olarak tasarlanmış ders araç ve gereçlerinin, ders kitabı ve diğer yazılı kaynakların bulunup bulunmaması da eğitim-öğretim süreci açısından büyük önem taşımaktadır. Okullarda öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun ders araç-gereçlerinin öğrenci ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmaması durumunda, öğrencinin akademik başarısının da bundan olumsuz yönde etkileneceği yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla okullarda öğrencilerin seviyelerine uygun kitapların, ders konularına ait eşya, tablo, model, ses ve görüntü içeren materyallerin bulunup bulunmamasının, öğrencilerin öğrenme düzeyleri ve dolayısıyla da akademik başarıları üzerinde etkili olduğu belirtilebilir (Demirtaş, 1988, s. 54).

Ancak okullarda verilen eğitim hizmetlerinin sadece öğretimle sınırlı olmadığını belirtmek gerekir. Bu nedenle öğretim hizmetinin dışındaki hizmetleri sunan personellerin de yeterli sayıda olması, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması açısından önem arz etmektedir. Ülkemizde yapılan gözlemler neticesinde, büyük okullarda bile müdür, müdür yardımcısı ve bir iki tane hizmetli olduğu; aşçı, hemşire, kütüphaneci, özel eğitim ve rehber öğretmenleri vb. personellerin yeteri kadar bulunmadığı görülmektedir. Bu durum ise okullarda verilen eğitimin etkililiğinin düşmesine sebep olmaktadır (Demirtaş, 1988, s. 57).

2.5.3. Akademik Başarıyı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Değişkenler

Akademik başarıyı etkileyen sosyo-ekonomik değişkenler olarak cinsiyet, aile büyüklüğü ve kardeş sayısı, aile yapısı, ebeveynlerin meslekleri ve eğitim düzeyleri, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, ailenin yaşadığı yerleşim birimi, ailenin gelir düzeyi ve sosyal statüsü, çocuğun evde sahip olduğu olanaklar sayılabilir. Bu bölümde akademik başarıyı etkileyen sosyo-ekonomik değişkenler açıklanmıştır.

2.5.3.1. Cinsiyet

Kızlar ve erkekler birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Genellikle kızlar sözel beceriler açısından, erkekler ise görsel beceriler açısından daha başarılıdır. Uzaysal beceriler açısından ise erkekler, kızlara göre daha yeteneklidir (Gormly, 1997; Akt. Deniz, 2013). Kızlar erkeklere göre daha dışa dönük, heyecanlı, kaygılıdırlar. Ayrıca kızlar erkeklere göre daha hızlı büyür, gerek sosyal gerekse psikomotor beceriler açısından daha ileri düzeydedirler. Erkekler ise tartışma sırasında daha çok yorum yapıp akıl yürütme becerisine sahiptirler ve daha çok soru sorarlar (Feldman, 1996; Akt. Deniz, 2013).

Yapılan bazı araştırma sonuçları, kızların erkeklere oranla daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur. Özellikle kızların daha kolay güdülenebildikleri ve daha düzenli oldukları, erkeklerin ise bu konularda sıkıntı yaşadıkları ifade edilmektedir. Ayrıca kızların erkeklere göre daha çabuk olgunlaştıkları ve dil becerilerinin daha iyi seviyede olduğu belirtilmektedir. Erkekler ise spor dallarında daha başarılı bulunmuşlardır. Kızlar belirtildiği gibi pek çok alanda erkeklerden daha iyi olsa da, özellikle spor ve bilim alanlarında erkeklerin kızlara göre daha avantajlı oldukları ifade edilmiştir (Giddens, 2005, s. 486-523; Akt. Çağlı, 2009, s. 48).

Eğitimde yaşanan sorunlardan birisi de toplumda cinsiyet ayrımcılığının yaşanmasıdır. Ülkemizde çocukların eğitime katılma oranları incelendiğinde, bazı bölgelerde cinsiyet ayrımının olumsuz sonuçları doğurduğu görülmektedir. Oysaki eğitimde kalitenin yakalanması ve ülkemizin kalkınmasının istenilen düzeyde gerçekleşmesi için eğitimde cinsiyet ayrımının yapılmaması gerekmektedir. Özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde erkek çocukların eğitimine daha fazla önem verildiğini, kız çocuklarının ise eğitiminin çok da önemsenmediğini görüyoruz. Bazı aileler yaşadıkları ekonomik sorunlardan dolayı çocuklarını okula gönderememektedir. Sağlanan devlet desteği ve “Baba Beni Okula Gönder” gibi kampanyalar bu sorunun çözümüne yönelik olarak hazırlanmıştır ve başarılı bir şekilde sürdürülmektedir (Çağlı, 2009, s. 48).

Bunların yanı sıra, yapılan araştırmaların sonuçları, ebeveynlerin kendileriyle aynı cinsten olan çocuklara karşı reddedici bir tutum sergilediklerini; bunun aksine karşı cinsten çocuklara karşı daha yumuşak, anlayışlı ve sevecen bir tutum ortaya koyduklarını göstermektedir (Dönmezer, 1999; Akt. Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 245). Anne-babaların doğum öncesi beklentileri de çocuklarına karşı tutumlarını etkilemektedir. Çocuğun cinsiyeti beklentiye uygun değilse, ebeveynler çocuğa karşı daha sert, itici veya reddedici bir tutum takınabilirler. Ebeveynlerin bu tutumu da ilerleyen yıllarda çocuğun gelişimi ve dolayısıyla başarısı üzerinde etkili olmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 245).

2.5.3.2. Aile Büyüklüğü, Kardeş Sayısı

Ailenin dar veya geniş aile tipinde olması, çocukların eğitimi açısından önem arz etmektedir. Geniş ailelerde çocuk sayısı fazla olduğundan dolayı, aileler çocuklarının eğitimiyle yeterli derecede ilgilenememektedirler. Bunun aksine, çocuk sayısı az olan ailelerde, ebeveynler çocuklarının eğitimiyle daha yakından ilgilenebilmektedirler (Kılınçarslan, 2008, s. 62).

Ailenin büyüklüğü, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenme dereceleri ve dolayısıyla da çocukların akademik başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Kırsal kesimde veya gecekondu semtlerinde yaşayan aileler genellikle kalabalıktır. İşte bu kalabalık aileler, başarı sağlayacak bir dil becerisi kazandırma açısından yetersiz kalmaktadır. Ailedeki kişi sayısı, ders çalışmak, kitap okumak ve okula karşı tutum gibi başarıyı sağlayan etkenler üzerinde etkilidir (Erçetin ve Özdemir, 2004; Akt. Gül, 2007, s. 30).

Ailedeki çocuk sayısı, ailenin eğitim sürecine katılmasını etkileyen önemli bir faktördür. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde, ebeveynler çocuklarının eğitimleriyle yeterince ilgilenememektedir. Buna karşın çocuk sayısının az olduğu ailelerde ise ebeveynler çocuklarına daha fazla zaman ayırabilmekte ve çocuklarının eğitimleriyle daha yakından ilgilenebilmektedirler. Türkiye’de özellikle gecekondü mahallelerindeki ailelerde çocuk sayısının fazla olması da bireylerin yeterli eğitimi alamamasına ve antisosyal davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Karakaya, 2012, s. 67).

Aile ilgisi ile çocuk sayısı arasındaki ilişkiye bakıldığında, çocuk sayısı fazla olan ailelerin ekonomik seviyesi düştükçe, ailenin çocuklarına gösterdikleri ilginin de azaldığı tespit edilmiştir. Ekonomik seviyesi düşük olan ailelerde, ilgide azalma ve parçalanmalar olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarına ilgiyi eşit dağıttıkları ve çocuklar arasında ayırım yapmadıkları gözlenmiştir (Bengü, 1996, s. 110; Akt. Çağlı, 2009, s. 46). Kardeş sayısının başka bir boyutu ise az çocuklu ailelerde, çocukların hatalı davranış kalıplarını daha çok geliştirdikleri, daha fazla yaramazlık yaptıkları ve daha bencil oldukları gerçeğidir. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde ise her çocuğa ayrılan zaman düşebilir ve buna bağlı olarak ailenin çocuk üzerindeki etkisi azalabilir. Ailenin etkisinin azalması da çocuğun okul başarısına olumsuz yönde yansiyabilir (Sünbül ve Yavuz, 2004; Akt. Çağlı, 2009, s. 46).

Sınıf tekrarı yapan çocukların akademik başarıları ile sahip oldukları kardeş sayıları arasında manidar bir ilişkinin olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Sınıf tekrar eden öğrencilerin kardeş sayılarına bakıldığında, bu öğrencilerin yarıdan fazlasının kalabalık ailelerden geldiği görülmektedir. Sınıf tekrarı yapan bu öğrencilerin çoğunluğunun en az dört kardeşi bulunduğu saptanmıştır. Çocuk sayısının çok olduğu ailelerde, anne babanın çocuklarla daha az ilgilenmesi nedeniyle akademik başarı düşmektedir. Bir ailede bulunan çocuk sayısı arttıkça, anne babaların her çocuğa sağlayacağı maddi ve manevi olanakların da o oranda azalacağı yadsınamaz bir gerçektir (Sezer, 2007, s. 34).

Çocuk sayısının fazla olması beraberinde kardeş kavgalarını da getirmektedir. Bu durum olumsuz olsa da bazı olumlu yönleri de içinde barındırmaktadır. Kardeş kavgaları, çocuğun kızgınlık ve kıskançlık duygularını kontrol altına almayı

öğrenmesine, çatışma ve problem çözme becerisini kazanmasına ve dolayısıyla sosyalleşmesine de olanak tanımaktadır (Çankırılı, 2012, s. 209).

Ailedeki çocuk sayısının değerlendirilmesinde bazı şartları göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu şartlar, ailenin gelir düzeyi, oturulan konutun evde yaşayan kişi sayısına uygunluğu ve bunların yanı sıra ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının biçimidir. Çocuk sayısının çok ve aile gelirinin az olması, ailenin çocuk üzerinde kontrolünün azalmasına, çocuğun disiplinsiz davranışlarının artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca dar konutlarda oturan çok çocuklu ailelerde, çocuklar ders çalışmaya uygun ortam bulma konusunda güçlükler yaşamakta ve bu durum da onların başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Okulda yaşadıkları başarısızlık da onların suça eğilimli bireyler olmalarına sebep olabilmektedir. Bilhassa köyden kente göç etmiş olan aileler, genellikle gecekondu semtlerinde ve kötü evlerde yaşadıklarından ve ebeveynlerin de eğitim seviyeleri düşük olduğundan dolayı bu ailelerde yaşayan çocukların başarıları azalmakta, hatta birçoğu okuldan atılmakta veya ayrılmaktadır. Ayrıca ailedeki çocuk sayısı arttıkça, ebeveynler çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte, çocuklarına karşı aşırı baskı uygulamakta ya da onları aşırı serbest bırakmaktadırlar. Bu durum da onların davranışlarını ve okul başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Peker, 2011, s. 70).

Birden fazla çocuğu olan ailelerde karşılaşılan sorunlardan birisi de ebeveynlerin çocuklar arasında ayırım yapmasıdır. Anne-babalar çocuklarına eşit değil, adaletli davranmalıdır. Çünkü kardeş olsalar bile her çocuğun kişisel özellikleri, ihtiyaç ve beklentileri birbirinden farklıdır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına, cinsiyetlerine, ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir (Çakmaklı, 2009, s. 35).

Çocuk sayısının fazla olmasının bazı olumsuz yanları olmasına karşın, bir takım olumlu yönleri de bulunmaktadır. Yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, kalabalık ailelere mensup olan çocuklarda, sorumluluk duygusunun daha fazla gelişmiş olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun sebebi de bu tip ailelerde yetişen çocukların, küçük yaşlardan itibaren belli işleri yapmak noktasında daha fazla sorumluluk üstlenmiş olmasıyla açıklanmaktadır. Görüldüğü gibi, çocuk sayısının çokluğunun olumlu ya da olumsuz yansımaları, bazı sosyo-ekonomik faktörlere, ebeveynlerin tutumlarına ve eğitim seviyelerine göre değişmektedir. Yani ailedeki çocuk sayısı, çocuk gelişimi ve

başarısı üzerinde doğrudan doğruya etkili değildir; ancak dolaylı etkileri söz konusudur (Peker, 2011, s. 70).

Çocuk sayısı fazla olan ailelerde yetişen çocuklar, daha kısa sürede sosyalleşme imkanına kavuşur. Toplumsal kurallara uyma, diğer kişilerle iletişim kurma ve arkadaş edinme konusunda güçlük yaşamazlar. Bunun aksine ailede tek çocuk varsa, bu çocuğun her isteği yerine getirildiğinden, çocuk hem zihinsel hem de duygusal açıdan olgunlaşamaz. Bunun yanı sıra arkadaş edinme, kurallara uyma ve empati kurma gibi konularda çeşitli problemlerle karşı karşıya kalır (Çankırılı, 2012, s. 189).

Çocukların doğuş sırası da gelişimlerini ve dolayısıyla da başarılarını etkilemektedir. İlk çocuklar diğerlerine göre daha temkinli ve tutucudurlar. Yetişkinler sürekli olarak onlarla ilgilendiğinden, bu çocuklar akranlarıyla iletişim kurma konusunda güçlük yaşayabilirler. Sonuncu doğan çocuklar da ilk çocuklara bazı yönlerden benzeyebilirler. Fakat ilk doğan çocuklar kısa sürede olgunlaşırken, son doğan çocukların uzun süre boyunca çocuksu davranışlar sergilediği gözlenmiştir (Segal ve Yahreas, 1979; Akt. Senemoğlu, 2005, s.13). Ortanca çocuklar ise genellikle yetişkinlerin ilgi odağı haline gelemeyizler. Spor, sanat vb. alanlara yönelebilirler. Diğer çocuklara oranla fazla ilgi görmedikleri için, daha bağımsız bir şekilde hareket edebilirler. Başarılı olma onların ilgi alanına girmez (Senemoğlu, 2005, s. 13).

Başka bir araştırmaya göre ise, ailenin ilgi odağı olan ilk çocuk, yeni kardeşin doğmasıyla beraber ikinci planda kalmaktadır. Bir süre anne-babasının gözünde eski konumuna kavuşmak için çabalayan çocuk, sonra çaresizlik duygusuna kapılmakta ve bu davranışından vazgeçmektedir. Bunun sonucunda da çocuk istenmeyen davranışlar sergilemeye başlamaktadır. Aynı zamanda ilk çocuklar, genellikle diğer çocuklara oranla daha itaatkar, özenli ve sorumluluk sahibi bireyler olmaktadır. İkinci çocuk ise hem kendisinden büyük olan, hem de kendisinden küçük olan kardeşin baskısını üzerinde hisseder. Bunun doğal sonucu olarak da rekabetçi bir yapıya sahip olur. Ailedeki en küçük çocuk ise çoğu zaman ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından karşılanmasını bekleyerek bağımlı bir kişilik geliştirir (Akan, 2001, s. 38; Akt. Tabak, 2007, s. 50).

Ailede tek çocuğun bulunması ile ilgili olarak ise, iki farklı görüş söz konusudur. İyimser görüşe göre, çocuğun kıskanacağı kardeşi olmadığı için duygusal gelişiminde herhangi bir sorun ortaya çıkmayacağı belirtilmektedir. Ayrıca aile bütün olanaklarını

çocuğun gelişimi ve eğitimi için kullanır. Bu konudaki karamsar bakış açısına göre, çocuğun kardeşi olmadığı için paylaşma, işbirliği, iletişim ve sosyal becerilerin gelişiminde çeşitli sorunlar yaşanabilir. Böylece çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi akranlarına oranla geride kalabilir. Ayrıca anne-baba, çocuğuna karşı aşırı derecede ilgili davranır ve çocuğun her dediğini yaparsa, bu durum çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkiler. Çocuk yapabileceği işleri bile yapmadığından beceriksiz, özgüveni düşük, yetersizlik ve aşağılık duygularını hissedenden bir birey haline gelebilir (Başaran, 2011, s. 35).

Bazı araştırmalar ailedeki tek çocuğun, aşırı kalabalık olan ailedeki çocuğa göre dezavantajlı olduğunu ortaya koymaktadır. Tek çocuk gereğinden fazla özgüvene sahip olmakta, beklentileri çok yükselmekte ve bu da onu olumsuz yönde etkilemektedir (Akan, 2001, s. 36-39; Akt. Yapıcı, 2007, s. 49-50). Örneğin, tek çocuk ailede fazla şımartılmakta ve ilgi odağı olmaktadır. Bu çocuklar, okula başladıklarında aynı ilgiyi öğretmeninden ve arkadaşlarından da görmek istemektedir. Öğretmeni ve arkadaşlarından beklediği ilgiyi göremediğinde ise çeşitli problemler yaşamakta, iletişim kurma noktasında güçlük yaşamakta, bencil ve uyumsuz bir kişilik geliştirmektedir (Tabak, 2007, s. 50).

Ailedeki çocuk sayısı, aynı zamanda ebeveyn tutumlarını da etkilemektedir. Yapılan araştırma sonuçları, anne-babaların sahip oldukları ilk çocukta daha kuralcı bir tutum ortaya koyduklarını göstermektedir. Ayrıca anne-babalık tecrübeleri olmadığından ötürü ebeveynler birçok bilgiyi deneyerek öğrenmektedirler. Daha sonra sahip olunan çocuklar yetiştirilirken ise ilk çocukta yapılan hatalar tekrar edilmemeye çalışılmaktadır. İlk çocuğu yetiştirirken edindikleri bilgi ve tecrübeler, onların hangi durumlarda nasıl davranacaklarını etkilemektedir. Elbette bunu yanı sıra sahip olunan çocuk sayısının artması, bir takım ekonomik sonuçlar doğuracağından, buna bağlı olarak ebeveynlerin tutumlarında da farklılaşmalar meydana gelebilir (Çağlı, 2009, s. 25).

Bebeğin doğumuyla beraber ebeveynlerin tutumları değişmekte ve kardeşler arasındaki ilişkiler başlamaktadır. Ebeveynler yeni doğan bebekle daha fazla ilgilenirken, diğer çocukların da ilgiye ve sevgiye ihtiyaç duyduğunu çoğu zaman göz ardı ederler. Bu durum ise çocuklar arasında kıskançlık ve çekememezlik duygularının oluşmasına neden olur. Böylece anne-babanın bu yanlış tutumu sonucunda, çocuklar

hem kendilerine hem de çevresindeki diğer kişilere zarar verecek hatalı davranışlar sergilemeye başlarlar. Bu bilgiler doğrultusunda, anne-baba tutumlarının, kardeşler arasındaki iletişim ve etkileşimi olumlu veya olumsuz yönde etkilediğini belirtebiliriz (Oktay, 2000, s. 160; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 22).

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde bilgisiz olmaları, yanlış gelenek ve görenekleri devam ettirmeleri, çocukların istenmeyen davranış kalıpları geliştirmelerine neden olmaktadır. Çocuk, aşırı baskı altına alındığında veya aşırı serbest bırakıldığında, annesi ve babası tarafından istenilmediği duygusuna kapıldığında, hatalı davranışlara ve suça yönelmektedir. Ayrıca ailedeki çocuk sayısının fazla olması da ebeveynlerin çocuklarını gerektiği gibi eğitememesine neden olmakta ve çocukların istenilmeyen davranışlara yönelmesine sebep olmaktadır. Suçlu çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, bu çocukların büyük çoğunluğunun çok çocuklu ailelerden geldiğini ortaya koymuştur. Çünkü çocuk sayısı arttıkça, ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zaman da buna bağlı olarak azalmakta ve çocuklar çoğu zaman kendi hallerine bırakılmaktadırlar (Enç, s. 160-163; Akt. Sevim, 2012, s. 84). Gelir düzeyinin düşük olması ve çocuk sayısının fazla olması, çocuğun aile dışına itilmesine, ebeveynlerin çocuk üzerindeki denetiminin zayıflamasına, dolayısıyla çocukların istenmeyen davranışlar sergilemelerine ve başarılarının düşmesine sebep olmaktadır (Peker, 1994, s. 40; Akt. Sevim, 2012, s. 84).

Bundan dolayı ebeveynler çocuk eğitiminde özenli hareket etmelidir. Ebeveynler her bir çocuğun farklı özelliklere sahip olduğunun bilincinde olmalı ve buna göre davranmalıdır. Çocuklar arasında görev ve sorumluluk paylaşımını gerçekleştirirken, onların özelliklerini de göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca kardeşler arasındaki problemlerin çözümü için çaba sarf etmeli ve onlar arasındaki iletişim sürecinin sağlıklı olmasına uygun ortamı oluşturmali ve uygun davranışlar sergilemelidirler (Gander ve Gardiner, 2001, s. 313; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 22).

2.5.3.3. Parçalanmış Aile Yapısı

Aile genel olarak anne, baba ve çocuklardan oluşmakta ve bu bireyler arasında sosyal, ekonomik ve kültürel bir bağ oluşturmaktadır. Bu bağ ise ailedeki bireylerin bütün gereksinimlerinin karşılıksız olarak karşılanmasını sağlamaktadır. Toplumun sürekliliğini sağlayan aile, çocuğu toplumsal yaşama hazırlayan, kültürel değerlerin aktarımını sağlayan ve aile fertlerinin sağlıklı bir kişilik edinmesini sağlayan en temel kurumdur. Aile, çocuğun maddi ve manevi bütün ihtiyaçlarını mümkün olduğu kadar

karşılar. Bu ihtiyaçların karşılanması ise çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini destekler. Ayrıca aile, üyelerine aidiyet duygusunu kazandırır. Böylece aile, üyelerine sorumluluk vererek, onları toplumsal yaşama hazırlar. Fakat önemli işlevleri yerine getiren aile kurumunun herhangi bir sebeple dağılması, başta çocuklar olmak üzere, tüm aile üyelerini derinden etkilemektedir. Bu etkilenme ise toplumda iyileşmesi zor olan yaralara sebep olmaktadır (Erkal, 2013, s. 51).

Büyük hayallerle kurulan aile kurumu, eşlerin anlaşamaması ve çatışmalar yaşaması sonucunda yıkılmaktadır. Yasal olarak boşanma meydana gelmeden önce, duygusal boşanma gerçekleşmektedir. Duygusal boşanma, eşlerin sahip oldukları değerlerin çatışması sonucunda, birbirlerine olan sevgilerinin sona ermesi olarak ifade edilebilir. Yasal boşanma ise, eşlerin anlaşamaması, geçinememesi nedeniyle mahkemeler tarafından ayrılmasına karar verilmesidir. Eşlerin duygusal boşanması çoğu kez gizlenebilir; fakat küçük yaşlardaki bir çocuk bile bunu sezip mutsuz olabilir ve kendini korumasız, güçsüz hissedebilir. Bu durum da çocuğun psikososyal gelişimini olumsuz etkileyebilir (Başaran, 2011, s. 76-77).

Ailenin dağılması, eğer çocuğun bebeklik çağında gerçekleşmişse, çocuk üzerindeki yıkıcı etkisi daha fazla olmaktadır. Bu durum çocuğun hem kişilik gelişimini, hem de beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, dağılmış ailelerde yetişen çocukların, yaşlılarına oranla zihinsel ve bedensel yönden geride kaldıklarını göstermektedir. Ayrıca bu çocukların genellikle içe kapanık yapıya sahip oldukları ve diğer insanlarla iletişim kurmakta güçlük çektikleri gözlenmiştir (Çankırılı, 2008, s. 41).

Fakat günümüzde birçok genç, boşanmanın yıkıcı etkilerinin bilincinde değildir ve birçoğu boşanmanın da evlenme gibi normal bir olgu olduğu düşüncesine sahiptir. Bu düşünce tarzı da bireylerin yaşanan zorluklara, karşılaşılan problemlere direnç göstermemesine ve fedakârlıkta bulunmak yerine boşanarak sorumluluktan kurtulma yolunu seçmelerine sebep olmaktadır. Bu şekilde daha mutlu olacaklarına dair inançları bulunmaktadır. Oysaki yapılan araştırmalar, boşanmış kadınlarda evli olanlara göre 3 kat daha yüksek oranda ruhsal bozukluklara rastlandığını ortaya koymuştur. Boşanmış erkekler de ise evli olanlara oranla 5 kat daha fazla ruhsal bozukluklar görülmüştür. Bu nedenlerle boşanma konusunda aceleci davranılmaması ve eşlerin bir süre birbirinden uzaklaşarak sakin bir şekilde evliliklerini değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu

değerlendirmeler olumlu sonuçlar doğurarak, ailenin parçalanmasını önleyebilir (Peker, 2011, s.79-80).

Aile yapısının bozulması, bireylerin birbirleriyle olan iletişimlerini, etkileşimlerini ve aile sisteminin işlevlerini bozmaktadır. Bu sebeple aile bireylerinin vefatı, anne-babanın boşanması veya birinin evden ayrılması gibi olaylar, aile yapısının bozulmasına ve dolayısıyla da aile bireylerinin çeşitli sorunlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır. Çocuğun aile ortamından ve aile bireyleriyle iletişimden mahrum kalması, gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Bu durum çocuğun sosyal, zihinsel ve fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkilediği gibi, duygusal gelişimi üzerinde de olumsuz etki yaratarak ruhsal bozuklukların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Yavuzer, 1999; Akt. Erkal, 2013, s. 45-46).

Ruhsal bozukluklar doğuştan getirilen bazı özelliklere dayalı olabilirken, aynı zamanda ailenin yapısı ve özellikleri de bireyin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Anne-babaların çatışmaları, anlaşmazlıkları ve kavgaları çocuklara yansımaktadır. Böyle sorunların sıkça yaşandığı ailelerde yetişen çocuklar, bunalıma girmekte ve çeşitli ruhsal bozukluklar yaşamaya başlamaktadırlar. Bunun yanı sıra babanın alkol bağımlısı olması, kumar oynaması, eşini aldatması ve işsiz kalması gibi sorunlar çocukların psikolojik dengesini bozabilmektedir (Yörükoğlu, 2007, s. 85).

Yapılan araştırmalar, parçalanmış ailelerdeki çocuklarda ruhsal uyumsuzluk oranının oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tip ailelerde yer alan çocukların üçte birinin ruhsal uyumsuzluk yaşadığı saptanmıştır. Bu çocuklarda en sık rastlanan ruhsal uyumsuzluklar ise çeşitli davranış bozuklukları, ruhsal çökkünlük hali ve akademik başarısızlık olarak ifade edilebilir. Ancak boşanmadan sonraki dönemlerde ebeveynler ilişkilerini düzenli olarak devam ettirdiklerinde ve çocukları için bir araya gelip zaman geçirdiklerinde bu ruhsal uyum sorunlarının daha az gözlemlendiği belirlenmiştir (Yörükoğlu, 2007, s. 109).

Aral ve Gürsoy'un (2000) ilkökul 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinden oluşan 150 çocuk üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeyleri karşılaştırılmıştır. Anne-babası boşanmış olan öğrencilerin depresyon seviyelerinin, boşanmamış olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Aral ve Gürsoy, 2000, s. 27-45; Akt. Fiyakalı, 2008, s. 32).

Öztürk (2006) ise 9-13 yaşları arasındaki çocukların kaygı düzeylerinin ve benlik saygılarının, ailenin parçalanmış olup olmamasına göre durumunu araştırmıştır. Araştırma sonucunda, anne-babası ayrılmış olan öğrencilerin kaygı seviyelerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, ayrıca bu çocukların benlik saygılarının diğer çocuklara göre daha düşük seviyede olduğunu gözlemlemiştir (Öztürk, 2006, s. 36-48; Akt. Fiyakalı, 2008, s. 32).

Aile, çocuğun gelişim alanları üzerinde etkili olduğu gibi, okul başarısı üzerinde de etkili olmaktadır. Aile ortamı, hem çocuğun hızla gelişim gösterdiği çocukluk döneminde, hem de sonraki dönemlerde eğitsel açıdan büyük önem arz etmektedir. Ailedeki ortam, okulda kazanılan bilgi ve becerilerin pekişmesini sağlayabileceği gibi, körelmesine de sebep olabilir (Başaran, 1996, s. 226; Akt. Dam, 2008, s. 80).

Örneğin; parçalanmış ailelerde çocukların eğitimi çoğu kez öncelikli amaç olarak görülmemekte ve önemsenmemektedir. Ayrıca anne-babadan birisinin veya her ikisinin vefat etmesi durumunda, ailenin yaşadığı maddi ve manevi sorunlar, ailenin eğitim sürecine dahil olmasını engellemektedir. Bunların yanı sıra, evde bakıma ihtiyaç duyan birinin olması, anne-babaların çocukların eğitimine yeterince zaman ayıramamasına neden olmaktadır. Bu durum ise çocukların akademik başarılarının istenilen seviyede olmamasına neden olabilmektedir (Karakaya, 2012, s. 70).

Özen (1999), çocuğun okul başarısını olumsuz yönde etkileyen durumlardan birisinin de ailenin parçalanması olduğunu belirtmiştir. Ailenin parçalanması sonucunda çocukta oluşan dalgınlık, isteksizlik gibi durumlar, çocuğun başarısının düşmesine sebep olabilmektedir. Öğrencinin girdiği sınavlardan aldığı puanlar, bu sebeplerden ötürü düşebilir. Ayrıca anne-babası boşanan çocukların arkadaşları ile arası bozulabilir. Bu çocuklarda, bireylerarası iletişimlerinde daha çabuk öfkelenme, etkinliklere katılma noktasında isteksizlik gibi sorunlar ortaya çıkabilir (Akt. Erkal, 2013, s. 64).

Bunun aksine, boşanma olayına olumlu bir bakış açısıyla yaklaşan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu araştırmacılar boşanma olayının, mutsuz bir şekilde yaşayan kişilere ikinci bir şans tanıdığını ve bireylerin daha fazla zarar görmekten kurtulmasını sağladığını düşünmektedirler (Yaşar, 2010, s. 367). Bazı araştırmalar, boşanmanın çocukların stresli bir ortamdan kurtularak, psikolojik olarak rahatlamasına sebep olduğunu ve bunun yanı sıra çocukların ebeveynlerinden daha fazla ilgi görmesine

neden olarak, çocukların daha mutlu olmasına zemin hazırladığını ortaya koymaktadır (Amato, 2000; Akt. Yaşar, 2010, s. 374).

Aile yapısı, çocukların akademik başarılarını da etkilemektedir. Cengiz'in (2008) araştırmasına göre, çocukların aile yapıları ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Parçalanmış ailelere mensup olan çocukların akademik başarılarının, diğer çocuklara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Parçalanmış ailelerdeki çocuklar psikolojik olarak yıprandığından ve diğer çocuklara oranla daha az olanaklara sahip olduğundan bu sonucun şaşırtıcı olmadığını ifade edebiliriz (Cengiz, 2008, s. 127).

Omori (2010) ise sadece annesi veya babasıyla yaşayan çocukların diğer çocuklara göre dezavantajlı olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu ailelerde yaşayan çocuklar için eğitime yapılan harcamalar kısıtlıdır. Bunun sebebi olarak ailenin eğitim seviyesinin düşük olması ve gelir seviyesinin düşüklüğü gösterilebilir. Yapılan araştırma sonucunda, evli olan çiftlerin, evli olmayan çiftlere veya sadece annenin olduğu ailelere göre eğitim alanında daha fazla harcama yaptıkları saptanmıştır. Bu farklılaşmanın ise demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerden kaynaklandığı ortaya konulmuştur (Omori, 2010, s. 13-14; Akt. Ulusoy, 2013, s. 192).

Benzer şekilde, Ulusoy'un (2013, s.191) araştırmasından elde ettiği bulgulara göre, ailelerin ilköğretim düzeyinde yapmış oldukları eğitim harcamaları, çocuğun kiminle yaşadığına bağlı olarak değişmektedir. Anne-babası ile birlikte yaşayan ve devlet okullarına devam eden çocukların aileleri daha fazla harcama yapmaktadır. Anne ya da babasından birisiyle yaşayan yahut anne-babası dışındaki bireylerle yaşamak zorunda kalan ve devlet okullarına gönderilen çocukların mensup oldukları ailelerin yapmış oldukları harcamalar ise daha düşük olmaktadır. Bunun nedeni ise sadece babası ya da annesiyle kalan çocukların ailelerinin, her iki ebeveynin de çalıştığı ailelere göre gelirlerinin daha düşük olmasıdır. Bunun yanı sıra, kırsal kesimde yaşayan veya gelir düzeyi düşük olan ailelerin de eğitim harcamalarının daha düşük seviyede olduğu ifade edilebilir.

Ulusoy'un (2013, s. 192) araştırmasına göre, çocuklarını devlet okullarına gönderen ailelerin eğitim alanında yaptığı harcamalarda farklılaşma görülmesine karşın, çocuklarını özel okullara gönderen ailelerde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca çocuklarını özel okullara gönderen aileler incelendiğinde, sadece annesiyle yaşayan

çocuklar için yapılan eğitim harcamalarının, anne ve babasıyla yaşayan çocuklar için yapılan eğitim harcamalarından daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ancak bu beklenen bir olgu değildir. Çünkü her iki ebeveynin de çalıştığı ailelerde gelir düzeyi yükseleceğinden dolayı, eğitime yapılan harcamalarından artması beklenmektedir. Bu yönüyle elde edilen bulgu şaşırtıcı niteliktedir.

Karakuş (2003) ise 9-13 yaş grubunda bulunan 244 ilköğretim öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında, anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerini ve bunun okul başarısına yansıma durumunu araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çocukların depresyon seviyeleri arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. Ayrıca anne-babası ayrılmış olan çocukların okul başarıları, anne-babaları birlikte olan çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu beklenmedik bir bulgu olarak ifade edilebilir (Karakuş, 2003; Akt. Fiyakalı, 2008, s. 32).

Aile ortamı, çocuğun akademik başarısının yanı sıra kişilik gelişimi üzerinde de son derece önemli bir yere sahiptir. Aile, toplumun değer yargılarına ve özelliklerine uygun insan yetiştirme görevini de yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra çocuğun gerek kendisiyle, gerek çevresiyle barışık bir birey olması için sağlıklı bir aile ortamında yetişmesi gerekmektedir. Bazı batı ülkelerinde aile kurumunun dağılması sonucunda, toplumda ahlaki ve sosyal açıdan bir çöküntü olduğu görülmektedir. Aile kurumunun dağılması sonucunda, değer yargılarında zayıflama meydana gelmekte ve çocuklar suça yönelmektedir. Bunun yanı sıra sigara, alkol, uyuşturucu madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıkların da tırmanışa geçmesi söz konusu olmuştur. Araştırmalar sonucunda elde edilen bu bulgular, aile kurumunun toplum açısından ne derecede hayati bir önem arz ettiği gerçeğini gözler önüne sermektedir (Öz, 2003, s. 12).

Bazı araştırmacılar, güçlü aile yapısını bir taraftan yetişkinlerin hayatına anlam kazandıran, hayatlarını düzenleyen bir unsur olarak, bir taraftan da çocukların sağlıklı yetişmesini sağlayan bir faktör olarak görmektedirler. Bu nedenle boşanma, sadece ailenin dağılmasından ibaret görülmemeli, birçok toplumsal sorunu meydana getiren bir olay olarak değerlendirilmelidir. Eşlerin boşanması yoksulluk, alkol ve uyuşturucu kullanımı, suç işleme gibi birçok sosyal sorunun ortaya çıkmasında rol oynamaktadır (Yaşar, 2010, s. 367).

Ailelerin parçalanması, evlilik dışı beraberliklerin artması, alkol ve uyuşturucu kullanımının artması, terk edilen bebeklerin ve sokak çocuklarının artması, ahlaki ve kültürel değerlerde yozlaşma, şiddetin artışı, bireylerdeki psikolojik rahatsızlıklar aileyi ve dolayısıyla parçası olduğu toplumu olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gerçekten hareketle, devletin söz konusu sorunların çözümüne ve bu sorunların ortaya çıkmasını engellemeye yönelik yasal düzenlemelerin ve uygulamaların sayısını artırması gerekmektedir. Bu şekilde hem aile kurumu, hem de toplumsal yapı korunacaktır (Çankırılı, 2012, s. 18).

Hem bireyler hem de toplum açısından son derece önem taşıyan aile kurumunun sağlıklı bir yapıya sahip olması ve yıkılmaması için, anne-baba önceliklerini belirlemeli ve buna göre hareket etmelidir. Bu açıdan düşünüldüğünde, anne-babalar için makam, mevki, kariyer vb. şeyler değil çocukları öncelikli olmalıdır. Anne-babaların çocuklarıyla birlikte zaman geçirmesi, çocukları açısından çok önemlidir. Aile bireylerinin birlikte gezmesi, yemek yemesi, çeşitli etkinliklere katılması, aile içerisindeki bağı güçlendirir. Ayrıca aile içerisinde iletişimin açık ve anlaşılır olması da aile bağlarını güçlendirmekte ve sağlıklı bir ailenin oluşmasına zemin oluşturmaktadır (Yaman, 2012, s. 132-135).

Günümüz toplumunda aile kurumunu tehdit eden en önemli faktörlerden birisi de evdeki sohbet ortamlarının yok olmasıdır. Televizyon, cep telefonu, gazete ve bilgisayar gibi kitle iletişim araçları hem bireylerin zamanını çalmakta, hem de aile içi iletişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Teknoloji ile gereğinden fazla ilgilenme sonucunda, aile bireyleri arasında iletişim kopukluğu yaşanmakta ve çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda; günümüzde cep telefonu, bilgisayar ve televizyon karşısında geçirilen zamanın gün geçtikçe arttığı ve çocuk ile anne-baba arasındaki günlük iletişim süresinin ise 10 dakikaya kadar düştüğü saptanmıştır. Aile bireylerinin teknolojik ürünlerden uzaklaşarak, birbirleriyle daha fazla zaman geçirmesi, daha sağlıklı bir aile ortamının oluşmasına ve aile kurumunun devamlılığının sağlanmasına zemin oluşturacaktır (Yaman, 2012, s. 88).

Bunun yanı sıra bazı araştırmacılar, annelerin çalışmasının da aile kurumunun devamlılığı açısından bir tehdit oluşturduğunu düşünmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar sonucunda, kadınların iş hayatına atılması ve ekonomik bağımsızlığını elde etmesiyle, boşanma oranları arasında da bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Çalışan

kadınların sayısı arttıkça, buna paralel olarak boşanma oranlarının da arttığı gözlenmiştir. Kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını elde ettiklerinden dolayı, aile hayatındaki sorunlara katlanmamakta ve boşanma kararını daha kolay alabilmektedirler (Öz, 2003, s. 116).

Ayrıca yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, boşanma ile ailedeki çocuk sayısı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Boşanma oranlarına bakıldığında, en yüksek boşanma oranının hiç çocuğu olmayan ailelerde olduğu görülmektedir. Boşanma oranlarında ikinci sırayı tek çocuklu aileler, üçüncü sırayı iki çocuklu aileler, dördüncü sırayı ise üç çocuklu aileler almaktadır. Beş çocuklu aileler bu sıralamada dördüncü sırada bulunurken, en düşük boşanma oranı altı ve daha fazla çocuğu olan ailelerde görülmüştür. Yani ülkemizde ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ile boşanma oranları arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Çocuk sayısı arttıkça, boşanma oranları azalmaktadır (Öz, 2003, s. 116).

2.5.3.4. Ailenin Gelir Düzeyi

Ailenin gelir düzeyi, gerek doğum öncesinde, gerekse doğum sonrasında çocuğun gelişimini etkileyen en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Doğum öncesinde yetersiz ve dengesiz beslenen annelerin çocuklarında çeşitli gelişimsel bozukluklar ve gecikmeler olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra ailenin ekonomik düzeyi, çocuğun sahip olduğu beslenme ve sağlık koşullarını, içerisinde bulunduğu sosyal çevreyi, eğitim olanaklarını belirlemektedir (Yılmaz, 2014, s. 28-29). Ailenin sosyo-ekonomik yapısı, yaşanan yerin özellikleri, beslenme ve sağlık koşulları, çocuğun akranlarıyla olan iletişimi, kitle iletişim araçları kısaca çocuğu kuşatan çevrede yer alan tüm unsurlar çocuğun gelişimine etki etmektedir (Senemoğlu, 2005, s. 13).

Hatun'un (2002) araştırmasına göre, yoksulluk yaşayan ailelerde bulunan çocukların yaşadıkları en ciddi problem yetersiz beslenmedir. Yetersiz beslenme bir taraftan büyümeyi engellerken, bir taraftan da bağışıklık sisteminin zayıflamasına neden olmakta ve hastalıklara zemin hazırlamaktadır. Ayrıca yoksulluğun oluşturduğu stres, açlık, kötü çevre koşulları zihinsel geriliklere de neden olmaktadır. Tüm bunların yanı sıra, yoksulluk çocukların kaliteli bir eğitim almasının önünde de engel oluşturmaktadır (Hatun, 2002; Akt. Yaşar, 2010, s. 380-381).

Bir çocuğun sahip olduğu eğitim olanakları, ailesinin ekonomik imkanlarıyla sınırlıdır. Ailenin gelir seviyesi ve gelirden bir istikrar olup olmaması hem çocuğun sahip olduğu eğitim olanaklarını, hem de eğitiminin niteliğini belirlemektedir. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun meslek eğitimine mi yoksa entelektüel eğitime mi yöneleceğı hususunda etkili olmaktadır (Doğan, 2004, s. 97).

Ailenin gelir düzeyi aynı zamanda, çocuğun okula devam edip etmeyeceğini veya devam edecekse bunun süresini belirleyen faktörlerden birisidir. Ailenin çocuğun eğitimi için yapacağı harcamaların miktarı, ailenin kültürel, demografik ve ekonomik özellikleriyle ilişkilidir. Ailenin gelir düzeyi, çocuğun eğitimi bazen doğrudan doğruya, bazen de dolaylı olarak etkilemektedir. Okul ücretleri, kitap ve diğer kırtasiye malzemelerine yapılan harcamalar veya okula gidip gelmek için yapılan ulaşım harcamaları, gelirin doğrudan çocuğun eğitime yansımaları olarak gösterilebilir. İyi bir arkadaş grubu içerisinde yer alma, gelişmiş olan çevrelerde ikamet edebilme ya da iyi eğitim veren özel okullara devam edebilme gibi olanaklar da ailenin gelir düzeyinin çocuğun eğitime dolaylı yansımaları olarak ifade edilebilir (Tomul, 2007; Akt. Savaşçı, 2010, s. 14).

Ailenin çocuğun eğitime odaklanması ve okulda yürütülen faaliyetlere aktif olarak katılabilmesi için öncelikle bir takım ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Şayet aile maddi sıkıntılar içerisindeyse ve bu sebeple çocuğun bir işte çalışması gerekiyorsa, çocuğun gelişimi arka plana atılmış demektir. Bu tip aileler için okul, sadece çocuğun belli bir yaşa kadar gitmek zorunda olduğu bir kurum olarak görülmektedir. Bu şartlar altında da çocuğun gelişimi akranlarına göre geride kalmakta ve çocuğun başarılı olması güçleşmektedir (Kaplan, 2002, s. 43; Akt. Can, 2009, s. 32).

Bunların yanı sıra, ekonomik sıkıntılardan dolayı bazen çocuğun da çalışması söz konusu olabilir. Çocuk, ailesine katkı sağlamak amacıyla gönüllü olarak bir işte çalışırsa, özgüven ve sorumluluk duyguları gelişir ve hayata etkin bir şekilde hazırlanabilme imkanına kavuşur. Böylece çocuk okul masraflarını kendisi karşılayarak ailesine katkıda bulunabilir. Bu durum akademik başarısını da olumlu yönde etkileyebilir. Ama çocuk istemediğı halde sadece geçim sıkıntısından dolayı çalışmak zorundaysa, gücünün üstünde işleri yapmak zorunda kalırsa veya iş yerinde kötü muamele ile karşılaşarsa, gelişimi olumsuz yönde etkilenebilir. Böyle bir durumdaki

çocuk çoğu kez anne-babasına karşı asi davranışlar sergilemeye başlar. Ayrıca akademik başarı seviyesinde de düşüş meydana gelebilir (Başaran, 2011, s. 22).

Öğrencilerin okul başarısızlıklarıyla ilgili yapılan araştırmalar, başarısızlığın çok sayıda faktör nedeniyle ortaya çıkabilecek bir durum olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenlerin bir kısmının da aile ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ailenin çocuğa sunduğu olanaklar çocuğun başarısında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle çocuğun başarısızlığının nedenleri araştırılırken, ailenin gelir düzeyinin göz önünde bulundurulması ve yetkili birimlerin bu olumsuzluğu ortadan kaldırmaya, şayet bu mümkün değilse etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler alması gerekmektedir (Özabacı ve Acat, 2005, s. 149).

Bireylerin ruh sağlıkları ile ekonomik durumları arasında da bir ilişki söz konusudur. Bireylerin ekonomik düzeyleri çok kötüyse, ruh sağlıklarının da tehlikede olduğunu belirtebiliriz. Bundan dolayı, çeşitli ruhsal bozukluklar yaşayan bireylerin ekonomik durumları da incelenmektedir. Çünkü mevcut ruhsal bozukluğun sebeplerinden birisi, bireyin ekonomik düzeyinin düşük olması olabilir. Örneğin, ev kirasını ve faturalarını ödeyemeyen, yeterli ve dengeli beslenemeyen ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bir insanın ruh sağlığının bozulmama ihtimali çok düşüktür. Ruh sağlığı yerinde olmayan birinin akademik anlamda başarılı olmasını beklemenin ise gerçekçi bir yaklaşım olmayacağı açıktır (Çakmaklı, 2009, s. 97).

Aynı zamanda Ocak'ın (2004, s. 60) araştırmasından elde ettiği bulgulara göre, ailelerin gelir düzeyi ile öğrencinin istenmeyen davranışları gösterme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 2.16, iyi olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 1.81 olarak tespit edilmiştir. Bunu yanı sıra, gelir düzeyi orta seviyede olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 2.46, kötü olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 4.52, çok kötü olan öğrencilerin istenmeyen davranış ortalaması 7.81 olarak saptanmıştır. Verilerden de anlaşılabacağı gibi üst sosyo-ekonomik seviyedeki çocukların istenmeyen davranışları sergileme düzeyi, alt sosyo-ekonomik seviyedeki çocuklara göre daha düşüktür.

Ailenin gelir düzeyi çocukların akademik başarılarını, gelişimlerini ve istenmeyen davranışları sergileme düzeylerini etkilediği gibi eşler arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. Ailenin ekonomik durumunun iyi olması, evlilikte eşler arasındaki

uyumu sağlama konusunda önemli bir yere sahiptir. Çünkü ailenin ekonomik olarak iyi bir seviyede olması sayesinde eşler başkalarına muhtaç olmaz. Bunun aksine belirli bir gelire sahip olmamak, temel ihtiyaçların ve sosyal, duygusal, psikolojik ihtiyaçların yeterince karşılanamamasına ve bunun sonucunda bir takım sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Şentürk, 2006; Akt. Erkal, 2013, s. 36).

Gelir düzeyi, aile içi iletişim ve etkileşim süreci üzerinde de olumlu veya olumsuz bir etki yaratmaktadır. Günümüzde çoğu ebeveynler, ekonomik zorunlulukları gerekçe göstererek ve çocuklarına iyi bir gelecek inşa etme amacıyla çok çalışmak ve maddi imkânlarını arttırmak gerektiğini belirtmektedirler. Bu sebeple çocuklarıyla birlikte daha az vakit geçirdiklerini kabul etmektedirler. Halbuki her yaşta çocuğun en önemli gereksinimlerinden biri de, ailesi ile birlikte vakit geçirmek, onlarla muhabbet etmek, onlarla etkileşim ve iletişim sürecine girmek ve yaşanan olaylardan birlikte dersler çıkarmaktır (Önder, 2005; Akt. Can 2009, s. 36).

Çalışan anne, ailenin gelir düzeyinin ve refah seviyesinin yükselmesini sağlamaktadır. Bununla beraber çocuk eve geldiğinde annesini bulamadığı ve onunla iletişimde bulunamadığı için ruhsal olarak sıkıntılar yaşayabilir. Annesi evde olmadığı için zamanını iyi değerlendirmeyebilir ya da hatalı davranış kalıpları geliştirebilir. Şayet çocuğa bakan biri varsa, çocuğun anneyle iletişiminde kopukluklar başlayabilir, huy ve alışkanlıklarında olumsuz yönde değişimler yaşanabilir. Görüldüğü gibi, annelerin çalışma hayatına katılmasının olumlu yönlerinin yanı sıra, olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Çağlı, 2009, s. 59).

2.5.3.5. Ebeveynlerin Eğitim Seviyesi

Evli çiftler arasındaki uyumu etkileyen unsurlardan birisi de kişilerin eğitim seviyeleridir. Bireylerin eğitim seviyeleri yükseldikçe, bireyler kendilerini daha iyi ifade etmekte ve karşılaşılan sorunlar karşısında daha etkili çözüm yolları bulmaktadır. Eğitim seviyesi düşük olan kişilerde ise iletişim çatışmaları daha sık yaşanmaktadır. Ayrıca eğitim seviyesi yükseldikçe, bireylerin boşanma olayına daha olumlu bir bakış sergiledikleri saptanmıştır. Çünkü bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe bireyler tek başına yaşamını devam ettirebilecek ekonomik güce sahip olmakta ve olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşabilme özelliğine kavuşmaktadırlar (Arıkan, 1996; Akt. Erkal, 2013, s. 38).

Eşlerin benzer eğitim seviyesine sahip olması, eşler arasındaki uyumu kolaylaştırmakta ve aile içindeki huzurun artmasına sebep olmaktadır. Eşlerin eğitim seviyeleri arasındaki fark büyüdükçe, eşlerin birbiriyle iletişim kurmaları güçleşmekte ve bu durumda çeşitli sorunları doğurmaktadır. Yani farklı eğitim seviyelerine sahip olan veya farklı kültürel çevrelerden gelen bireylerin etkili iletişim kurabilmeleri, kusursuz bir ilişki yürütmeleri oldukça güçtür. Ebeveynler arasındaki iletişimin niteliği de dolaylı olarak çocukların başarısı üzerinde etkili olmaktadır (Yörükoğlu, 2000; Akt. Erkal, 2013, s. 39).

Bunun yanı sıra, eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin, çocukların eğitimine daha fazla destek olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Anne ve babanın eğitim seviyelerinin, çocuklarından beklentilerini ve eğitim sürecine katılma oranlarını etkilediği ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, yüksek eğitim seviyesine sahip olan ailelerin çocuklarını eğitimleri süresince daha fazla desteklediklerini, aynı zamanda çocuklarından beklentilerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Dursun ve Dede, 2004, s. 225).

Anne-babanın eğitim seviyeleri, ailelerin eğitim harcamalarını da etkileyen faktörlerden birisidir. Annenin eğitim seviyesi arttıkça, ailelerin eğitim için yaptıkları harcamaların da arttığı gözlenmiştir. Buna karşın, çocuklarını özel okullara gönderen ailelerde anne eğitim seviyesine göre eğitim alanında yapılan harcamaların anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bunun yanı sıra araştırmadan elde edilen bulgular, babanın eğitim seviyesi arttıkça, ailenin eğitim harcamalarının da buna paralel olarak arttığını göstermiştir. Eğitime yapılan harcamaların miktarı da, akademik başarı üzerinde etkili olmaktadır (Ulusoy, 2013, s. 193).

Yapılan araştırmalar, baba-çocuk ilişkisinin hem nicelik hem de nitelik açısından anne-çocuk ilişkisinden farklı olduğunu ortaya koymuştur. Baba-çocuk ilişkisinin istenilen nitelikte olması, anne-çocuk ilişkilerinin de daha sağlıklı yürütülmesine zemin oluşturur. Baba-çocuk ilişkisi, çocuğun kişilik gelişimi ve kimlik oluşturmada üzerinde etkilidir. Aşırı baskıcı veya aşırı ilgisiz tutum takınan babaların çocukları diğer çocuklara göre daha fazla çekingen olmaktadır. Baba, çocuğun zeka gelişimi, kişilik gelişimi üzerinde olduğu gibi psiko-seksüel gelişimi üzerinde de etkilidir. Özellikle erkek çocuklarının cinsiyetlerine özgü rolleri öğrenebilmesi, babasıyla özdeşim kurmasına bağlıdır. Bu durum erkek çocuğun cinsiyet kimliğini oluşturmada önemli

bir yere sahiptir. Bundan dolayı babanın eksikliği, çocuğun ahlaki gelişiminin istenilen seviyede gerçekleşmemesine, arkadaşlarıyla etkili iletişim kuramamasına, saldırgan davranış kalıpları geliştirmesine veya ailesine aşırı bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır (Güngörmüş, 1989, s. 245; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 21). Ayrıca Cengiz'in (2008, s. 122-125) yaptığı araştırma sonucunda, babanın eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun okul başarısının da buna paralel olarak arttığı görülmüştür. Benzer şekilde, annenin eğitim seviyesi ile öğrencinin akademik başarısı arasında da pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Yani hem annenin hem de babanın eğitim seviyesinin artışı, çocuğun başarısı üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Anne ve babanın eğitim seviyelerinden hangisinin daha etkili olduğuna yönelik olarak MEB tarafından yapılan araştırmalar, annelerin eğitim seviyelerinin çocukların başarısı üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü bebeklikten itibaren çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesinde ve onun yaşama hazırlanmasında anneye daha çok görev düşmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan anneler daha bilinçli bir şekilde çocuklara yaklaşacak ve bu durum da çocuğun gelişimini ve başarısını olumlu yönde etkileyecektir (Gelbal, 2008, s. 5).

Yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, anneler babalara göre eğitim sürecine daha fazla dahil olmaktadır. Bu nedenle annelerin eğitim seviyelerinin çocuklar üzerinde daha etkili olması şaşırtıcı bir sonuç değildir. Ayrıca ebeveynlerin eğitim seviyeleri ile eğitim sürecine katılmaları arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Yani anne-babaların eğitim seviyesi arttıkça, katılım puanları da buna paralel olarak artmaktadır (Sucuoğlu, 1996; Akt. Keçeli Kaysılı, 2008, s. 75).

Sezer'in (2007, s. 31) araştırmasında, sınıf tekrar eden öğrencilerin büyük kısmının annesinin ya okuma-yazma bilmediği ya da en fazla ilkokul mezunu olduğu ve annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe, sınıf tekrar eden öğrenci sayısının giderek azaldığı belirtilmiştir. Ayrıca okuryazar olmayan annelerin sayısının, okuryazar olmayan babaların sayısının göre daha fazla olduğu, ortaokul ve lise mezunu babaların çoğunluğu oluşturduğu saptanmıştır.

Anne-babaların eğitim seviyeleri, aynı zamanda öğrencilerin istenmeyen davranışları sergileme düzeyleri üzerinde de etkili olmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin istenmeyen davranış puanları ile annelerinin eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin

istenmeyen davranış puan ortalaması 4.08, annesi okur-yazar olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 4.83 olarak bulunmuştur. Bunun yanı sıra, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 2.11, annesi lise mezunu olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 1.56 ve annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 1.00 olarak tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere, annenin eğitim seviyesi yükseldikçe, öğrencilerin istenmeyen davranışları sergileme puanları düşmektedir (Ocak, 2004, s. 63).

Ayrıca öğrencilerin istenmeyen davranış puanları ile babalarının eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Babası okur-yazar olmayan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 5.90, babası okur-yazar olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 4.40 olarak bulunmuştur. Ayrıca babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 2.80, babası lise mezunu olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 1.64 ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin istenmeyen davranış puan ortalaması 1.74 olarak bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen verilerden de anlaşıldığı gibi, babanın eğitim seviyesi yükseldikçe, genellikle çocukların istenmeyen davranışları sergileme puanları düşmektedir (Ocak, 2004, s. 64).

2.5.3.6. Ebeveynlerin Meslekleri

Ailenin geçim şekli, yoksul veya zengin olması çocuğun yetişme ortamını büyük ölçüde etkiler. Ailenin gelir düzeyi, ebeveynlerin mesleği çocuğun gelişimi üzerinde etkili olduğu gibi, işlerinden dolayı annenin ya da babanın uzun süre boyunca çocuklarından uzak kalması veya çok sık yer değiştirmeleri de etkilidir. Örneğin babanın mesleği, çocuğun arkadaşları arasındaki konumu üzerinde etkili olmakta ve dolayısıyla sosyal gelişimini etkilemektedir. Bunun yanı sıra, babanın işsiz kalması da çocuğun babasına olan güveninin azalmasına, ona olan saygısının zedelenmesine neden olabilir. Bunun gibi ihtiyaç hissedilen durumlarda annenin de çalışması söz konusu olabilir. Ama günün büyük bir bölümünü iş yerinde geçiren anne, çocuğuyla yeterince ilgilenemediği için çocuğun yetişmesinde çeşitli sakıncalar söz konusu olabilir (Başaran, 2011, s. 22).

Son yıllarda yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler, kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almasına sebep olmuştur. Bu durum ise kadınların ailedeki rollerini yeterince yerine getirememelerine sebebiyet vermiştir. Böylece aile içindeki

görevlerin paylaşımı değişikliğe uğramıştır. Kadınlar belli bir gelire sahip olduklarından dolayı, ailede daha fazla söz sahibi olmaya başlamışlardır. Fakat kadınlar ev ve iş hayatını birlikte yürütme konusunda sıkıntılar yaşamakta ve bunun sonucunda eşler arasında iletişim çatışmaları, uyumsuzluk ve anlaşamama gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Özağı, 2007; Akt. Erkal, 2013, s. 46). Çünkü çalışan anneler, zihinsel ve fiziksel olarak çalışmayanlara göre daha fazla yorulmaktadır ve bu nedenle daha farklı bir psikolojiye sahip olmaktadır. Çevredeki diğer insanların da etkisiyle annelik görevini yeterince yerine getiremediğini düşünmekte ve suçluluk duygusuna kapılmaktadır. Bu durumun sonucunda, çalışan anneler stresli ve endişeli bir kişilik geliştirmekte ve hırçın bir yapıya bürünmektedirler. Bu sebeplerden ötürü çalışan kadınların daha fazla boşandıkları ifade edilebilir (Çankırılı, 2008, s. 85).

Kadınların çalışması, eşler arası ilişkileri etkilediği gibi, çocuklar üzerinde de etkili olmaktadır. Çalışan annelerin çocukları ile ilgili iki farklı görüş söz konusudur. Bu görüşlerden ilkinde göre annelerin çocuklarını, en azından doğumdan itibaren belli bir süre, kendilerinin yetiştirmeleri önerilmektedir. Aksi takdirde, bazı çocuklar ilerleyen yıllarda çeşitli psikolojik sorunlar ile karşılaşmaktadır. Bazı araştırmacılar çocuğun yaşadığı gelişimsel veya psikolojik problemler nedeni olarak çalışan anneleri görmektedir. Bu problemlere çalışan annelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenememesinin neden olduğunu ifade etmektedirler. Buna karşın, bazı araştırmacılar ise tüm zamanını ve enerjisini çocuklarına harcayan annelerin de çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etkiye sahip olduklarını belirtmektedirler (Çankırılı ve Saygılı, s. 9; Akt. Özmermer, 2008, s. 37).

Elbette bazı durumlarda anneler kendi istekleri dışında, yaşam şartları gereği çalışmak zorunda kalmaktadır. Özellikle alt sosyo-ekonomik seviyedeki anneler genellikle çalışmak mecburiyetindedir. Bunun yanı sıra, çok sayıda çocuğa sahip olduklarından dolayı, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olanlara göre çocuklarına daha az zaman ayırabilmektedirler. Ayrıca bu konumda olan anneler, çocuklarının başarılarını daha az ödüllendirebilmektedirler. Bu durum ise çocukların sosyal gelişimi üzerinde olumsuz yönde etkili olmaktadır (Collard, 1980, s. 131; Akt. Kılıçarslan, 1997, s. 32).

Annelerin çalışmasının çocuk üzerindeki etkileri, çeşitli faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Annenin eğitim seviyesi, yaptığı iş, çocuğuyla olan iletişim

ve etkileşimi, çocuğun içinde bulunduğu gelişim seviyesi, aile bireyleri arasındaki ilişkiler ve çocuğa bakan kişinin özellikleri bu faktörler arasında sayılabilir (Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 142). Örneğin, çocuğun ruh sağlığının iyi olması açısından özellikle yaşamının ilk yıllarında anne sevgisi, ilgisi, bakımı çok önemlidir. Bunun yanı sıra annenin çocuğa fiziki teması da çocuğun ruh sağlığı üzerinde önemli bir yer tutar. Özellikle 0-3 yaş arasında çocuğun annesiyle böyle bir ilgiden uzak kalması, ilerleyen yıllarda çocukta bazı davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yavuzer, 1991, s. 12; Akt. Sevim, 2012, s. 145). Doğum sonrası ilk iki yılda anne sevgisi ve ilgisi gören çocukta güven duygusu oluşmaktadır. Buna karşılık anne ilgisinden yoksun olan ve annesini uzun süre göremeyen çocuklarda kayıp anksiyetesi başlamaktadır. Bu durum ise çocuğun kişilik gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır (Çankırılı, 2012, s. 69).

Annelerin çalışması, çocuk üzerinde etkili olduğu gibi, annenin psikolojisi üzerinde de etkili olmaktadır. Çalışan anneler yoğun iş yaşamından dolayı çocuklarına yeterince zaman ayıramadıklarını düşünmekte ve bundan dolayı suçluluk duygusu yaşamaktadırlar. Çalışan anneler kariyer, iş ve annelik arasında bocalamaktadır. Eğer kariyeri için çocuklarına bakamazsa ve bakıcı kadın tutmak zorunda kalırsa, iyi bir anne olmadığını düşünerek suçluluk duygusuna kapılmaktadır. Bunun aksine çocuklarına bakmak adına iş yaşamından ayrılrsa, zekasını ve yeteneklerini işe koşmamış olacaktır. Bu durum da onda hayal kırıklığı ve mutsuzluk duygularının oluşumuna sebep olacaktır (Ursula, 1999, s. 59; Akt. Özmermer, 2008, s. 36).

Annelerin çalışıp çalışmama durumları, depresyon düzeylerini de etkilemektedir. Bilgin'in (1990, s. 62-73) "Çalışan ve çalışmayan kadınlara ilişkin bazı değişkenlerin depresyon düzeylerine etkisi" adlı araştırmasından elde ettiği bulgulara göre, çalışmayan kadınlardaki depresyon düzeyi, çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Ayrıca daha önce çalışmış olan kadınların depresyon düzeylerinin, hiç çalışmamış kadınlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca gelir seviyesinin de depresyon üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Alt ve orta gelir seviyesindeki ailelerde yer alan annelerin depresyon düzeyleri, üst gelir seviyesinde yer alanlara göre daha fazla olurken; alt ve orta gelir seviyesinde yer alan annelerin depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bunun yanı sıra, kadınların sahip olduğu meslekler de depresyon düzeylerini etkilemektedir. Düşük sosyal statülü mesleklerde çalışan

kadınların depresyon düzeylerinin, yüksek sosyal statülü mesleklerde çalışanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çalışan anneler, genellikle yaşadıkları suçluluk duygusunun etkisiyle, işten geldikten sonra ev işlerine ve çocuklarına daha fazla zaman ayırmaya çalışmakta ve aşırı yorulmaktadır. Fakat çalışan anne bu yoğun tempoyu uzun süre devam ettiremez. Bundan dolayı da aşırı düzeyde strese girer ve nörotik bir kişiliğe sahip olur. Halbuki annenin çocuğa ayırdığı zamanın uzunluğundan ziyade kalitesi önemlidir. Çalışan anneler, çocuğuna fazla zaman ayıramadığını düşünerek onun her isteğini yerine getirmemelidir. Aksi takdirde, çocuk şımaracak ve sorumluluk alma duygusunu kazanamayacaktır (Çankırılı, 2012, s. 73).

Çalışan anneler, çalışmayan annelere göre çocuklarına daha az zaman ayırabilmektedir. Fakat çalışan annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman, diğer annelerin ayırdığı zamana göre daha nitelikli ve kaliteli geçmektedir. Bu durum da çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bunun yanı sıra, çalışan annelerin çocuklarının daha bağımsız davranabildiklerini gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Bu çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla sorumluluk alabilmekte ve kendilerine daha fazla güvenen bir yapıya sahip olabilmektedirler (Kapız, 2002, s. 102-103; Akt. Özmermer, 2008, s. 38).

Annelerin birçoğu, ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılar nedeniyle çalışmaktadır. Zaten ekonomik sıkıntıdan farklı bir nedenle iş hayatına atılan kadınlar, çoğunlukla evlendiklerinde veya anne olduklarında ya iş hayatına ara vermekte ya da işlerinden vazgeçmektedirler. Kadınların çalışması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Şüphesiz ki bu sorunların bir kısmı çalışan kadınlara verilen doğum izninin kısa olmasından kaynaklanmaktadır. Son zamanlarda yapılan düzenlemelerle çalışan kadınlara çeşitli kolaylıklar ve haklar tanınmasına rağmen, bu konuda pek çok gelişmiş ülkenin gerisinde kaldığımız ifade edilebilir. Bir an önce çalışan annelere sağlanan ayrıcalıkların artırılması gerekmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 140). Çünkü çalışmayan anneler, sadece ev işlerine ve çocuklarına zaman ayırırken, çalışan anneler çocuk bakımı ve ev işlerinin yanı sıra işe de gidip gelmektedir. Bu nedenle çalışan annelerin görev ve sorumluluklarının daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeplerden ötürü çalışan annelerin çocuk yapmaya karar vermeden önce hamilelik dönemi ve doğum sonrası için bir plan yapması gerekmektedir. Çocuğa kimin, nerede

ve ne kadar zaman bakacağı önceden kararlaştırılmalıdır. Böylece kısmen de olsa yaşanılabilir sorunların önüne geçilebilir (Çankırılı, 2012, s. 69).

Çocuğun bakımı ve eğitilmesinde annenin yerini kimsenin tutamayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle mümkün olduğu kadar annenin izin alması ve çocuğuna kendisinin bakması gerekmektedir. Şayet bu mümkün değilse, çocuğa anneannesinin veya babaannesinin bakması tercih edilmelidir. Bu durum da mümkün değilse, çocukla aralarında kan bağı bulunan teyze, hala gibi yakın akrabaların ilgilenmesi sağlanmalıdır. Bu hem daha ekonomik, hem de çocuğun bakımı ve eğitimi açısından daha sağlıklı olacağı düşünülen bir çözüm yoludur (Çankırılı, 2012, s. 70-71). Şayet mümkünse, çocuk yakın akrabalarından birisine teslim edilmelidir. Bunun iki önemli faydası vardır. Bunlardan birincisi, çocukla kan bağı olan birisinin ona şiddet uygulama olasılığının daha düşük olmasıdır. İkincisi, yakın akrabaların davranış biçimlerinin, gelenek ve göreneklerinin, çocuk eğitime bakış açılarının birbirine benzemesidir. Şayet böyle bir imkan yoksa ikinci tercih olarak kreşler veya anaokulları tercih edilmelidir. Komşu veya bakıcı riskli olduğundan dolayı, son çare olarak düşünülmelidir (Çankırılı, 2008, s. 8).

Şayet şartlar uygun değilse, aile çocuk bakıcısı tutmak zorunda kalmaktadır. Çocuk bakıcısı tutmak zorunda kalan ebeveynlerin yapması gereken şey, çocuk bakıcısı ile iş birliği yapmaktır. Yakın ilişki, ilgi ve koruma gerektiren çocuğun beslenmesi, uyutulması, giydirilmesi ve yıkanması gibi işler ebeveynler tarafından yapılmalıdır. Bunun dışında kalan odanın temizlenmesi, çamaşırlarının yıkanması gibi işleri ise çocuk bakıcısı yapmalıdır. Bu şekilde çocuğun gelişimini istenilen düzeyde gerçekleştirebilir (Başaran, 2011, s. 29).

Ebeveynlerin çalışıp çalışmama durumları ve meslekleri, çocukların gelişimleri üzerinde etkili olduğu gibi akademik başarıları üzerinde de etkili olmaktadır. Çünkü ebeveynlerin meslekleri, eğitim alanında yapılan harcamaları, çocuklarına karşı tutumlarını ve onlara destek seviyelerini etkilemektedir. Ebeveynlerin çocuklarına verdiği destek, ödevlerini yaparken onlara yardım etmeleri ve onların sordukları sorulara makul cevaplar vermeleri, çocukların akademik başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Bu açıdan anne-babası öğretmen, memur ya da öğretim üyesi olan çocuklar diğerlerine göre daha şanslıdır. Çünkü bu mesleklerle sahip olan ebeveynler, çocuklarına

daha fazla destek olmaktadır. Bu durum da akademik başarılarının yükselmesine neden olmaktadır (Ergün, 1994; Akt. Gül, 2007, s. 30).

Ebeveynlerin meslekleri, eğitim alanında yapılan harcamaların düzeyini de belirlemektedir. Ailelerin eğitim alanında yapmış oldukları harcamalar, annenin mesleğine göre de farklılaşmaktadır. Memur olan annelerin bulunduğu aileler, ev hanımı olan annelerin bulunduğu ailelere göre daha fazla harcama yapmaktadır. Bunun sebebi olarak, çalışan annelerin bulunduğu ailelerde gelir seviyesinin daha yüksek olması gösterilmiştir. Çocuklarını kamu okullarına gönderen aileler içerisinde en fazla eğitim harcaması yapan ailelerin ise anne meslek grubu emekli olan aileler oldukları saptanmıştır. En düşük harcama ise annenin ev hanımı oldukları ailelerde gözlenmiştir. Bu sonuç da gelir seviyesinin düşük olması durumunda eğitime yapılan harcamaların da düşük olduğu, gelir seviyesinin yükselmesi durumunda eğitime yapılan harcamalarında buna paralel olarak yükseldiği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Ancak çocuklarını özel okullara gönderen ailelerde, annenin mesleğine göre eğitim alanında yapılan harcamalarda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (Ulusoy, 2013, s. 195). Babanın meslek durumu da ailenin eğitim alanında yaptığı harcamaları etkileyen faktörlerden birisidir. En fazla eğitim harcaması yapan aileleri incelediğimizde, bu ailelerdeki babaların genellikle memur oldukları görüyoruz. En az eğitim harcamasının ise babaları çalışmayan çocuklar için yapıldığı görülmektedir. Ayrıca babanın yaptığı mesleğin geliri yüksek ise buna bağlı olarak ailenin eğitim harcamaları yükselmektedir. Baba düşük gelir getiren bir meslekte çalışıyorsa, eğitim alanındaki eğitim harcamaları da düşük seviyede olmaktadır. Bu durum da çocukların akademik başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (Ulusoy, 2013, s. 197).

2.5.3.7. Ebeveynlerin Tutumları

Her insanın doğuştan getirdiği birtakım arzu ve eğilimleri vardır. Beslenme, korunma, saygınlık kazanma, taklit etme, mülk edinme bunlara örnek olarak gösterilebilir. İşte çocukta var olan bu arzu ve eğilimlerin hem kendisine hem de topluma zarar vermemesi için belli bir disiplin altında doyurulması gerekmektedir. Toplumun ve bireyin yararına olan arzu ve eğilimler güçlendirilmeli, zararlı olanlar ise kontrol altına alınmaya ve eğitim yoluyla ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Düşünceleri önemsenmeyen, sürekli baskı altına alınan ve verilen emirlere itaat etmek zorunda kalan çocukların iradeleri zayıf kalmakta ve sürekli olarak başkalarının

yönlendirmesine göre hareket etmektedir. Bu sebeple çocuğun iyi ve güzel davranışlara yönlendirilmesi, sürekli olarak baskı altına alınmak yerine pozitif bir disiplin anlayışıyla eğitilmesi gerekmektedir (Peker, 2011, s. 97-98).

Baskıcı ve otoriter tutuma sahip olan ebeveynler ise, pozitif disiplin anlayışının aksine, çocukları üzerinde sürekli olarak denetim mekanizması olarak bulundukları ve onları yönlendirdikleri için, çocuğun kişiliği istenilen biçimde gelişmez. Bu tip tutumlar sergileyen ailelerde büyüyen çocuklar özgüveni düşük, korkak, otoriteye boyun eğen ve aşağılık duygusuna kapılmış bireylere dönüşürler (Cirhinlioğlu, 2001, s. 153; Akt. Geniz Muluk, 2004, s. 24).

Margarit ve Almougy (1992) araştırmalarında öğrencilerin davranışları ile aile ortamları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ailedeki çatışmalar çocuğun davranışlarını etkilemektedir. Aileleri tarafından yeterince desteklenmeyen ve aşırı şekilde baskı ve kontrol altında tutulan çocuklar, aşırı hareketli olabilmekte, içe dönük ve bağımlı bir kişilik geliştirebilmekte ve okul başarıları düşük olabilmektedir. Aile, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde etkili olan, tembel-çalışkan, dürüst-yalancı veya pısrık-girişken gibi davranış ikilemlerini kazanmasında etkili olur. Çocuğun kazandığı bu davranış kalıplarının ilerleyen yıllarda değiştirilmesi ise son derece güçtür (Başar, 1991, s. 21; Akt. Yaylacı, 1999, s. 9-10).

Ayrıca baskıcı ve otoriter tutuma sahip olan ebeveynler cezaya sık sık başvurulur. Oysaki ceza organizmaya ne yapmaması gerektiğini gösterir; fakat ne yapması gerektiğine ilişkin bilgi vermez. Ceza sadece olumsuz davranışı baskı altında tutar, onu ortadan kaldırmaz. Baskı unsuru ortadan kalkınca organizma olumsuz olarak görülen davranışı tekrar gerçekleştirecektir. Bu nedenle anne-babalar çocuklarına ceza vermek yerine, cezaya alternatif olan yöntemleri kullanmalıdır. Bunlar, istenmeyen davranışa neden olan ortamı değiştirme, olumsuz davranışı bıkıncaya kadar çocuğa yaptırma, olumsuz davranışı görmezden gelme veya bu davranışı pekiştirmeyerek sönmeye tabi tutma şeklinde sıralanabilir (Senemoğlu, 2005, s. 155-156).

Ayrıca baskıcı tutuma sahip olan ailelerin çocuklarından beklentileri oldukça yüksektir. Fakat bu aileler, çocuklarının kişilik özelliklerini, beklentilerini, ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan hareket ederler. Bu ailelerde katı bir disiplin anlayışı söz konusudur. Aile içinde kurallar konulurken çocuğun fikri alınmaz ve

çocuğun bu kurallara sorgulamadan uyması beklenir. Bu tip ailelerde yetişen çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi beklenemez (Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 264-265).

Aşırı hoşgörölü olan anne-babalar ise, çocuklarının yanlış davranışlarına bile hoşgörölüyle yaklaşan, onlara sınırsız özgürlük veren ailelerdir. Bu tip aileler çocuklarının hiçbir davranışına kısıtlama getirmezler. Bu tip ailelerde yetişen çocukların kurallara uymayan, paylaşmayı bilmeyen, işbirliğı yapmaktan uzak ve doyumsuz bir kişiliğıe sahip olacaklarını ifade edebiliriz (Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 256-259).

Aşırı hoşgörölü olan anne-babalar, çocuklarının davranışlarını kontrol edemezler. Çocuğun hatalı davranışlarını görmezden gelmeyi tercih ederler. Ayrıca bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının tüm isteklerini yerine getirmeye çalışırlar ve böylece çocuk her istediğini çaba sarf etmeden elde eder. Bu tip ailelerde yetişen çocuklarda sorumluluk duygusu gelişmemektedir. Ayrıca bu çocuklar çevresindeki bireylerle sağlıklı iletişim kurma noktasında da birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunların yanı sıra, aşırı hoşgörölü tutum, çocuğun sadece kendini düşünen bir birey haline gelmesine ve yardımlaşma, işbirliğı, paylaşma gibi sosyal becerileri kazanamamasına neden olmaktadır (Çağdaş, 2002, s. 147; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 24). Katı kurallar uygulayan, sık sık çocuklarını cezalandıran ebeveynlerin çocuklarının kuralcı, yaratıcılıktan uzak ve yetişkinlere karşı daha dirençli olduğu saptanmıştır. Bunun aksine, aşırı hoşgörölü anne-babaların çocuklarının ise duygusal açıdan zarar gördüğü ve sorumluluklarını yeterince yerine getirmediği gözlenmiştir (Senemoğlu, 2005, s. 11).

Dengesiz ve tutarsız aile tutumunda ise ebeveynler kendi aralarındaki fikir ayrılıklarından veya kişiliklerindeki değişken tutumlarından dolayı tutarsız davranışlar sergilerler. Ebeveynlerden birisi baskıcı ve otoriter bir tutum sergilerken, diğeri hoşgörölü bir tavır ortaya koyabilir. Böyle bir durumda çocuk nasıl davranacağına karar veremez ve aynı davranışa farklı tepkiler göstermeye başlar (Özgüven, 2001, s. 217; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 24-25).

Aşırı koruyucu ailelerde yetişen çocuklar ise ebeveynlerine bağımlı bir kimlik geliştirirler. Kendi başlarına karar veremezler, inatçı ve çekingen bir yapıları vardır. Ayrıca kendilerini korumayı ve haklarını savunmayı öğrenemediklerinden dolayı birçok problemle karşı karşıya kalırlar (Navoro, 1989, s. 21; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 26). Kendi başlarına karar veremeyen, her hareketini ailesine danışarak yapan, girişim

yeteneğinden yoksun, kendisini savunamayan, utangaç birisi haline gelirler. Bazıları ise sorumluluklarını bilmeyen, şımarık ve inatçı bir kişiliğe sahip olurlar (Navaro, 1989; Akt. Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 255-256).

Buna karşın çocuklarına karşı ilgisiz olan ebeveynler, çocuklarının temel ihtiyaçlarını bile karşılama noktasında yetersiz kalabilmektedirler. İlgisiz tutuma sahip olan anne-babalar çoğu zaman çocuklarını görmezden gelmekte ve onları yok saymaktadırlar. Böylece çocuklar ile anne-baba arasında sağlıklı bir iletişim kurulamamakta ve dolayısıyla çocuk sevgiden mahrum büyümektedir. Bu tip ailelerde büyüyen çocuklar dengesiz ve saldırgan bir kişiliğe sahip olmaktadır (Yavuzer, 1993, s. 33; Genez Muluk, 2004, s. 26).

Anne-baba tutumları arasında en sağlıklı olanı şüphesiz demokratik tutumdur. Bu tip tutuma sahip olan ebeveynler, çocuklarına özgür bir ortam oluşturmakta ve aileyi ilgilendiren kararlarda çocukların da fikrini almaktadır. Bu ailelerde ebeveynler ile çocuklar arasında etkili bir iletişim vardır. Bu etkili iletişim ağı da çoğu kuralları gereksiz kılmakta ve gerekli görülen diğer kuralların da uygulanmasını kolaylaştırmaktadır (Ziglar, 1998, s. 337; Akt. Genez Muluk, 2004, s. 26).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, aynı zamanda çocukların akademik başarıları üzerinde de etkili olmaktadır. Günümüzde çocuğun akademik başarısına o kadar önem verilmektedir ki çocuk çoğu zaman kendi değerini akademik başarısına bağlı görmektedir. Bu sebeple akademik yönden başarısız olan çocuğun duygusal problemleri gittikçe çözümü güçleşen bir hal almaktadır. Bir taraftan da aile küçük yaşlardan itibaren çocuğunu diğer çocuklarla karşılaştırmakta ve bu durum bir yarışma halini almaktadır. Bu tutum ise çocuğun doğuştan getirmiş olduğu yeteneklerini ve zihinsel kapasitesini yeterince geliştirememesine neden olmaktadır. Ayrıca bu tutum çocuğun ruh sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple aileler ve eğitimciler her çocuğu ayrı değerlendirmeli, bireysel farklılıkları göz ardı etmemelidir. Ayrıca çocuğun akademik başarısı için ruh sağlığının ve mutluluğunun ön koşul olduğunu unutmamalıdır (Kılıçcı, 2014, s. 26).

Sağlıklı bir aile ortamı ise çocuğun ruh sağlığı ve mutluluğu için olmazsa olmazlar arasındadır. Aile içindeki sıcak ilişkiler, çocukta temel güven duygusunun oluşmasında önemli bir role sahiptir. Ayrıca anne-babanın çocuklarına karşı tutumları, çocuğun cinsiyet rollerini ve kişilik özelliklerini kazanmasını da etkilemektedir

(Senemoğlu, 2005, s. 11). Aşırı koruyucu veya reddedici tutuma sahip olan ailelerde yetişen çocukların pasif, özgüveni eksik, utangaç, inatçı oldukları görülmüştür. Aşırı baskıcı ailelerde yetişen ailelerde yetişen çocukların ise sosyal beceriler açısından yetersiz, gergin ve kavgacı; tutarsız ailelerde yetişen çocukların ise saldırgan, kıskanç ve suça eğilimli oldukları gözlenmiştir (Özeri, 1994; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 47). Bunların yanı sıra ebeveynleri tarafından sevilmediğini, anlaşılmadığını düşünen çocuklarda çeşitli davranış bozuklukları görülmektedir. Bu çocuklar içe kapanık, hırsızlık yapan, problem çözme becerisi düşük, anti sosyal, anne-babasıyla sorunlarını paylaşmayan, ders çalışmayan, akademik açıdan başarısız, farklı biçimlerde kendine ve çevresine zarar veren biri haline gelmektedir (Kalkınç, 2007, s. 38).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, çocukların psikomotor gelişimleri üzerinde de etkiye sahiptir. Ebeveynler çocuklarına sorumluluk verdiklerinde ve onların serbestçe hareket edebileceği güvenli ortamlar oluşturduklarında, çocuk basit ya da karmaşık hareketleri yaptığında pekiştirdiklerinde, çocuğun psikomotor becerilerinin daha üst seviyelere erişeceği bilinen bir gerçektir (Ünver, 2004; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 47).

Anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen bazı etkenler vardır. Bunlar, anne-babaların yetiştirilme biçimleri, çocuk gelişimine dair bilgi ve deneyimleri, çocuklarının karakterleri ve ailenin sosyo-demografik özellikleri şeklinde sıralanabilir (Mızrakçı, 1994; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 42). Ayrıca ailenin dahil olduğu sosyal sınıf ve kültürel farklılıklar, yaşanılan yerleşim yeri, sahip olunan ekonomik koşullar, benimsenen inanç ve değerler ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını etkilemektedir (Myers, 1996; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 42). Örneğin, ailenin gelir düzeyinin düşük ya da yüksek olması çocuğun gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Ekonomik açıdan yeterli imkanlara sahip olmayan aileler, çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında sıkıntı yaşarlar. Bu durum çocuklarının gelişimlerini olumsuz yönde etkiler. Ayrıca ebeveynler yaşadıkları stresin sonucunda çocuklarına karşı daha sert tavırlar sergilemektedirler (Yılmaz, 2004; Akt. Özyürek ve Tezel Şahin, 2010, s. 43).

Çocuğun hem içsel çatışmalarını, hem de ebeveynleriyle olan çatışmalarını çözebilmesi, kendini kontrol altında tutabilmesi ve isteklerini gerçekçi bir şekilde yönetmeyi öğrenmesi için, elbette ailede belli ölçüde disiplin olmalıdır. Böylece çocuk

kendi iradesi doğrultusunda kararlar alabilme özelliğini geliştirecektir. Ailede disiplinin sağlanması için öncelikle hayatı düzene koyacak kurallar konulmalıdır. Fakat bu kurallar belirlenirken, ailedeki her bir üyenin görüşleri alınmalıdır. Böylece ailedeki her üye, kuralları benimseyecek ve kuralları uygulamaya gayret edecektir. Aynı zamanda bu kuralların katı olmaması, koşullara uygun olarak değişebilme özelliğine sahip olması gerekir. Kuralların çocuklara öğretilmesi için öncelikle ebeveynlerin bu kurallara uygun davranması gerekir. Çünkü çocuklar birçok şeyi taklit ederek öğrenmektedir (Başaran, 2011, s. 58-59).

Çocuklar birçok davranışı gözlem yoluyla öğrendikleri için, ebeveynlerin sahip oldukları kötü alışkanlıklar ve davranış bozuklukları, çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin, alkol bağımlısı olan bir baba, çocuklarına olumsuz bir rol model olmaktadır. Erkek çocuklar genellikle babalarını örnek aldıklarından dolayı, ilerleyen yıllarda onlarda alkol bağımlısı haline gelebilir. Bu durum, kız çocuklarında ise erkeklerden nefret etme, mutsuzluk, karşı cinse güvensizlik ve iletişim kurmada güçlük şeklinde etkisini göstermektedir (Öz, 2003, s. 43-44). Başka bir örnek verecek olursak, yapılan araştırmalar cimrilik davranışının sıkça yaşandığı ailelerde yetişen çocukların hırsızlık yapma eğilimine daha fazla sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu çocuklar ekonomik durumları iyi olsa dahi hırsızlık yapabilmektedirler (Öz, 2003, s. 51).

2.5.3.8. Okul-Aile İşbirliği, Aile Desteği

Öğrencilerin akademik başarılarına etki eden okul içi ve okul dışı birçok faktörden bahsedilebilir. Okul dışı etkenlerden bahsederken, ailenin çocuğun akademik başarısı üzerinde son derece önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade edebiliriz. Aileler çocuklarıyla kuracakları sağlıklı iletişim neticesinde onların başarılarına katkıda bulunabilirler. Bunun yanı sıra, ebeveynler, okul yöneticileri ve öğretmenlerle işbirliği içerisinde hareket ederek çocuklarına gereken desteği verebilirler (Aslanargun, 2007, s. 120).

Ebeveynlerin çocuklarına verdikleri destek, onların akademik başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Ebeveynlerin çocuğa olan destek, üç boyutlu olarak ele alınabilir (Şatır, 1996, s. 16-19; Akt. Yaylacı, 1999, s. 31-32):

(a) Bilişsel destek: Ebeveynler bilgi ve düşüncelerini çocuğuyla paylaşmalı ve aynı zamanda çocuğun da bilgi ve düşüncelerini çekinmeden paylaşabileceği bir ortam yaratmalıdırlar. Ebeveynler bilgileri çerçevesinde çocuklarının yeni bilgiler edinmesine,

öğrendiği bilgileri pekiştirerek anlamlı hale getirmesine yardımcı olmalıdır. Bunun yanı sıra çocuklarına zorlandığı noktalarda yardımcı olmalı ve onları çalışmaya teşvik etmelidirler. Ancak anne-babalar, çocuklarına destek olurken aşırıya kaçmamalı, çocukların ödevlerini kendilerinin yapmasına fırsat vermelidir. Çocuğun yerine ödev yapmaktan ve onun bağımlı bir kişilik geliştirmesine sebep olmaktan kaçınılmalıdır.

(b) Duyuşsal destek: Anne-babanın çocuğuna yeterince destek olabilmesi için çocuğunun ilgi ve tutumlarını bilmesi ve buna göre tavır takınması gerekmektedir. Çocuğun söylediklerini önemli ve değerli bulma, onu dinleme ona değerli birisi olduğunu hissettirir. Ailenin çocuğuna sağlayacağı duyuşsal desteğin temelinde sevgi, saygı, güven, empati, değer verme gibi duygular yer alır. Çocuğun güdülenmesi için anne-babaların çocukla birlikte çalışma masasına oturması, birlikte kitap okuması, onunla ilgilenmesi ve birlikte zaman geçirmeye gayret etmeleri büyük önem taşımaktadır.

(c) Psiko-motor destek: Çocuğun sorumluluk kazanmasında, düzenli ve planlı olmasında ebeveynlerin etkisi büyüktür. Anne-babaların çocuklarına verdiği öğütlerden ziyade gerçekleştirdikleri davranışlar, çocuğu olumlu davranışlara yönlendirme konusunda etkili olmaktadır. Örneğin, evde televizyon izleyen ve çocuğuna kitap okuması gerektiğini söyleyen anne-babalar çocukları üzerinde etkili olamazken; boş zamanlarını kitap okuyarak değerlendiren anne-babalar çocuklarına kitap okuma alışkanlığı kazandırmada daha etkili olmaktadır. Çünkü çocuklar birçok davranışı gözlem yoluyla öğrenmektedirler.

Anne-baba desteğinin ve ilgisinin düşük olduğu öğrencilerin akademik başarılarının diğerlerine göre daha düşük olduğu belirtilmektedir. Eğitim açısından destekleyici olan ve uygun ortamları sağlayan, gereken maddi ve manevi desteği sunan ailelerin çocukları, diğer çocuklara göre daha başarılı olmaktadır. Aileler çocuklarına evde uygun çalışma ortamı oluşturduklarında, çocuklarının başarısız olması durumunda onları cesaretlendirdiklerinde ve okul ile etkili bir işbirliği yaptıklarında, çocuklarının akademik başarı seviyeleri yükselmektedir. Ailelerin yanlış tutumlar sergilemeleri, aşırı ilgi göstermeleri veya tam aksine aşırı ilgisiz davranmaları ise çocukların okuldan ve derslerden soğumalarına sebep olmaktadır (Gelbal, 2008, s. 4).

Aile katılımı ile ilgili yapılan araştırmalar gerek okulda, gerekse evdeki aile katılımının akademik başarıyı olumlu yönde etkilediğini açıkça gözler önüne sermiştir.

Bu araştırmalar iki farklı bakış açısıyla konuyu irdelemiştir. Bu araştırmalar kapsamında, akademik başarı ve sosyal faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir veya öğrenme süreçlerine ailenin katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır (Keçeli Kaysılı, 2008, s. 72). Bunun aksine, Trivette ve Anderson (1995) yaptıkları araştırma sonucunda, aile katılımının akademik başarıyla ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Ailelerin veli toplantılarına ya da okuldaki diğer aktivitelere gönüllü olarak katılmaları küçük çocukların akademik başarılarına olumlu yönde etki ederken, özellikle ergenlik dönemine girmiş olan çocuklarda olumsuz bir etkiye sebep olabilmektedir (Akt. Keçeli Kaysılı, 2008, s. 73).

Ancak çoğu eğitimci okul-aile işbirliğinin hem aile, hem de okul açısından önemli getiriler sağladığını düşünmektedir. Okul-aile işbirliği, eğitimin sürekliliğini sağlamakta, eğitimin kalitesini artırmakta, eğitim programının kazanımlarının gerçekleşmesini kolaylaştırmaktadır. Aile açısından baktığımızda ise; okul-aile işbirliği anne-babaların çocuğun ilgi ve gereksinimlerini fark edebilmesine, anne-babalık rollerini daha etkin şekilde gerçekleştirmelerine, çocuklarının öğrenme yaşantılarına etkin olarak dahil olabilmelerine ve çocuklarıyla daha etkili iletişim kurabilmelerine olanak sağlamaktadır (Üstün, 2010, s. 239-240).

Bunun yanı sıra, ailenin eğitim sürecine katılımıyla beraber yönetsel sorunlar azalmakta, öğretmen ve okul yöneticileri ile veliler arasındaki iletişim artmaktadır. Böylece eğitim-öğretimin kalitesi de buna paralel olarak yükselmektedir. Ayrıca okul-aile işbirliği sonucunda, velilerin okula verdikleri maddi destek artar, rehberlik hizmetlerinde artış görülür, okulda ve sınıfta yaşanan disiplin sorunları ise azalır (Nural, 1987, s. 20-21; Akt. Yaylacı, 1999, s. 35).

Ayrıca aile katılımı istenen düzeyde gerçekleştirdiği zaman, ebeveynler çocuklarına daha fazla yardım etmeleri gerektiği hissetmekte ve okulda öğretilen bilgilerin ne olduğunu daha fazla irdelemekte, öğretmenin öğretim yeterliği daha yüksek olmakta ve veliler öğretmen ile kişisel ilişkilerde daha olumlu bir tutum içinde olmaktadır. Bu etkin işbirliği sayesinde, ailelerin öğretmene ve okula güven duygusu artar ve bunun yanı sıra veli olarak güven kazanırlar. Bunun dışında, etkin katılım gösteren ailelerde, okulun etkili olduğu görüşü ve öğrencinin akademik başarısının zaman içerisinde yükseleceği düşüncesi oluşmaktadır (Can, 2009, s. 32).

Bunların yanı sıra, yapılan araştırmaların sonuçları, ebeveynlerin eğitim sürecine dahil olmaları ve çeşitli etkinliklere katılmalarının, çocuklar üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Aile katılımının sağlanması sonucunda, çocuklar kendilerini güvende hissetmekte, okula ve derslere karşı pozitif tutumlar geliştirmektedir. Bu durum da dolayısıyla çocukların akademik başarılarına olumlu yönde yansımaktadır. Ayrıca çocuklar aile katılımı sayesinde değişik sosyal sınıflara mensup olan, farklı kültürel geçmiş ve fikirlere sahip yetişkinlerle tanışma imkanına kavuşmaktadır. Aile katılımı, çocukların farklı meslekleri tanımasına da yardımcı olmaktadır (Kandır ve Ersoy, 2003; Akt. Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 103-104).

Aile katılımını konu edinen araştırmalar incelendiğinde, katılımın genellikle iki kategoride değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Bu kategorilerden ilkinde ebeveynlerin okulda gerçekleştirilen veli toplantılarına katılması, öğretmenle çocuğunun gelişimi ve başarısı hakkında görüş alışverişinde bulunması, okulda gerçekleştirilen etkinliklerde yer alması gibi davranışlar yer alırken; diğer kategoride ebeveynlerin çocuğun ödevini yapıp yapmadığını kontrol etmesi ve ihtiyaç duyduğunda ona yardım etmesi, çocuğuna okulda öğrendiği konularla ilgili sorular sorması, çocuğuyla beraber oyun oynaması veya kitap okuması gibi faaliyetler bulunmaktadır (Toros, 2011, s. 11; Akt. Karakaya, 2012, s. 38).

Aile katılımı ile ilgili yapılmış araştırmaları değerlendiren Desforges ve Abouchaar (2003) şu sonuçları elde etmişlerdir (Desforges ve Abouchaar, 2003, s. 4-6; Akt. Karakaya, 2012, s. 36-37):

(a) Sınıfsal statü, yoksulluk, annenin eğitim seviyesi ve sağlık durumu, tek ebeveynlik gibi etkenler aile katılımını belirlemektedir.

(b) Çocuğun yaşı ilerledikçe aile katılım düzeyi düşmektedir. Ayrıca çocuk ne kadar aktif ise aile katılımı da o kadar az olmaktadır.

(c) Ailenin eğitim sürecine katılımı ile çocuğun akademik başarısı arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Aile katılımı artınca, buna paralel olarak çocuğun başarısı da artmaktadır.

(d) Özellikle ilkokulda aile katılımı, başarıyı okul kalitesinden daha fazla etkilemektedir.

(e) Ailenin dahil olduğu sosyal sınıf, ailenin ekonomik durumu, ailenin çocuğun eğitiminde kendi rolü ile ilgili algısı ve bunu gerçekleştirme noktasında kendine olan

güveni aile katılımını etkileyen faktörler arasındadır. Öğretmen ve yöneticilerin olumsuz tutumları da bazı ailelerin eğitim sürecine katılımını engellemektedir.

(f) Aslında aile katılımının çocuğun başarısına dolaylı olarak etkisi vardır. Aile katılımı, çocuğun kendisiyle ilgili algısını şekillendirerek başarısını etkilemektedir.

Okulun kendisinden beklenen işlevi yeterince yerine getirebilmesi açısından devletin, yöneticilerin, öğretmenlerin olduğu gibi ailelerin de sorumlulukları vardır. Bu yüzden öğrencinin eğitim sürecine ailenin de dahil olması oldukça önemli görülmekte ve bunun sağlanması adına çaba sarf edilmektedir. Fakat aile-okul işbirliğini engelleyen bazı etkenler söz konusudur. Ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olması, okul için ayıracakları yeterli zamanlarının olmaması, kendi okul yaşantılarının olumsuzluğu, ailenin yaşadığı ekonomik sorunlar, öğretmenlerin sergiledikleri olumsuz tavırlar, kültürel farklılıklar bu etkenler arasında gösterilebilir (Doğan, 2004, s. 88). Velilerin okula yönelik ilgisiz tavırlarının da çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Ailelerin gelir düzeyleri, sahip oldukları çocuk sayısı, okula ya da öğretmenlere yönelik olumsuz düşünceleri veya yaşanan yerleşim biriminin okula uzaklığı bu nedenler arasında sayılabilir (Aslanargun, 2007, s. 129).

Özellikle sosyo-ekonomik açıdan düşük seviyede olan aileler okula karşı ilgisiz kalabilmektedir. Çünkü okulla ilgili parasal konular velilerin sıkıntı yaşamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyesi belirlenmeli ve buna göre hareket edilmelidir. Öğrencinin başarısızlığı ya da parasal konular, kişileri rahatsız edebileceğinden dolayı, bu tip hassas konular diğer velilerin yanında dile getirilmemelidir. Tüm velilerin eğitim sürecine aktif katılımını sağlamak adına gereken tedbirler alınmalıdır ve gerekli uygulamalar hayata geçirilmelidir (Aslanargun, 2007, s. 131).

Günümüzde özellikle düşük sosyo-ekonomik seviyedeki bölgelerde yer alan okullarda aile ile okul arasındaki iletişim ve etkileşim sadece veli toplantılarıyla sınırlı kalmaktadır. Bu okullarda genellikle aile, başarısızlığın sebebi olarak görülmekte ve dolayısıyla okulda karar alma sürecine ailenin katılımı gerekli görülmemektedir. Halbuki eğitim ile ilgili sorunları tespiti ve çözümünde aile katılımı oldukça önemlidir. Ülkemizde genellikle öğretmenler aile katılımını sağlama noktasında sorumluluk almaktadır. Düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen öğrencilerin bulunduğu okullarda sınıf mevcutlarının ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin sayısının fazla olması

öğretmenin görevlerini yerine getirmesini güçleştirmektedir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun ortaya çıkan sosyal problemleri çözmeye konusunda yeterli olmamaları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Karakaya, 2012, s. 56).

Düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen öğrencilerin bulunduğu okullarda problemleri davranışlar da daha sık görülmektedir. Bu yüzden bu okullarda aile katılımı daha da önem kazanmaktadır. Fakat bu okullarda aile katılımının önemi artmasına rağmen, ailelerin eğitim sürecine katılımı oldukça yetersiz olmaktadır. Bu durum da öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumsuz yönde etkili olmaktadır (Karakaya, 2012, s. 56).

Ebeveynlerin tutumları da ailenin eğitim sürecine katılımını engelleyebilir. Ebeveynler okulda kendilerinin desteğine gereksinim duyulmadığına inanmış olabilirler. Mavrogenes “ailelerin şüphe, öfke veya uygunsuz hissettiklerinde veya kendilerini başarısız ve/veya düşük değerli gördüklerinde suni engeller bina edebildiklerini” belirtmiştir (Key, 2006; Akt. Can, 2009, s. 145).

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin velilerin eğitim sürecine katılımı ve desteğine yeterli derecede önem vermemesi ve bu hususta ailelere bilinç kazandırma konusunda gayret etmemesi de ailelerin eğitim sürecine katılımını engelleyen faktörler arasındadır. Bazı okul yöneticileri ve öğretmenler, velilerin sürece katılımının kendilerini tehdit eden bir unsur olduğu inancına sahiptirler. Bu inanç sebebiyle de velilerin sürece katılımını desteklemek bir tarafa, ailenin okula ve öğretmene müdahalesinden kurtulmaya çalışırlar. Veli katılımı ve desteği konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmen ve yöneticiler ise velilerin sürece katılımını okula gelir sağlama, veli-öğretmen görüşmelerine katılma, açılış törenlerine katılma gibi biçimsel birkaç faaliyetle sınırlandırarak, bu husustaki görevlerini yerine getirdiklerini kabul ederler. Her iki durumda da etkin veli katılımı engellenmiş olur. Okul kaynaklı engelleyici faktörlerden bir diğeri de okulun kaynaklarının yetersiz olmasıdır. Etkili bir veli katılımı, belirli oranda parasal desteği gerektirir. Velilerin sürece etkin katılımını sağlamak için, ailelere yönelik eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve sosyal kültürel etkinlikler gerçekleştirebilmesi gerekir. Ayrıca okul yöneticileri ve öğretmenlerin ailelere karşı tutumlarının olumsuz olması da veli katılımını engelleyen unsurlar arasında sayılabilir (Gümüşeli, 2004; Akt. Can, 2009, s. 36).

Ebeveynlerin eğitim sürecine katılımını engelleyen unsurlardan bir kısmı da aileden kaynaklanmaktadır. Bu engellerin başında, ailenin kültür ve eğitim seviyesinin düşüklüğü gelmektedir. Ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması, çocuklarına karşı ilgi ve beklentilerinin de düşük olmasına sebep olabileceği gibi, çocuğun eğitime destek olma konusunda bilgi eksikliğini de beraberinde getirmektedir. Yine bu unsur aynı zamanda, ailenin okul ile ilişki kurma noktasında pasif kalmasına neden olarak katılımı engelleyebilir. Aileden kaynaklanan bir diğer engelleyici unsur da, ebeveynlerin öğrenciye destek sağlamaya yönelik olumsuz tutuma sahip olması ve aile-okul işbirliğinin sağlanamamasıdır. Aileden kaynaklanan engellere ailenin vaktinin yetersiz olması, ailenin gelir seviyesinin düşük olması gibi unsurları da eklemek mümkündür (Gümüşeli, 2004; Akt. Can, 2009, s. 35).

Ailelerin okul etkinliklerine etkin olarak katılımını engelleyen başlıca faktörler, şöyle özetlenebilir: Birçok anne-baba geçmişte olumsuz okul yaşantıları geçirmiştir. Bu sebeple, okula karşı olumsuz tutuma sahip olabilirler. Bunun yanı sıra, ailelerin okula çağrılma sebeplerinin başında okul için ekonomik destek istenmesi gelmektedir. Okulun maddi sorunları, ebeveynlerin sürece katılımında isteksiz davranmalarına neden olmaktadır. Bazı ebeveynler ise genellikle işleri nedeniyle okula fazla vakit ayıramamaktadır. Bunun yanı sıra, bazı ebeveynlerin eğitim seviyeleri yetersizdir. Bu ebeveynler okula nasıl katkıda bulunabilecekleri konusunda, öğretmenler tarafından yönlendirilmek istemektedir. Ancak öğretmenler ailelerin okula destek olmak istemedikleri gibi yanlış bir düşünceye sahip olabilirler. Bu noktada, eğitim sürecini olumsuz yönde etkileyen iletişim sorunları yaşanmaktadır. Aile kültürü ile okul kültürü arasındaki uyumsuzlukların çok olması da işbirliğini ve aile katılımını zorlaştırmaktadır (Vural, 2005; Akt. Orman, 2012, s. 69-70).

Aileler, çocuklarının akademik başarılarına katkıda bulunabilmek ve onlara daha nitelikli bir eğitim ortamı oluşturmak adına, öncelikle çocuklarını tanımalıdır. Onların gelişimsel özelliklerini, ilgi ve tutumlarını, yeteneklerini ve diğer özelliklerini tanımaya gayret etmelidir. Ancak bu şekilde çocuklarına yeterli düzeyde destek sağlayabilirler. Ayrıca çocuklarının akademik başarısını yükseltmek adına, ebeveynlerin okul-aile işbirliğinin önemini kavraması ve buna uygun hareket etmesi gerekmektedir (Aslanargun, 2007, s. 120).

2.5.3.9. Yerleşim Yeri ve Akademik Başarı

Bilindiği gibi eğitim gören herkes eşit fırsatlara sahip değildir. Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen bir takım faktörler söz konusudur. Bunlardan birisi de yaşanılan yerin özellikleridir. Köylerde yaşamını devam ettiren bireyler, eğitim imkanlarından daha az yararlanabilmektedir. Köy yaşamı nitelikli bir eğitimin gerçekleşmesini güçleştirmektedir. Bu güçlükler arasında, kız çocuklarının eğitim görmesine dair olumsuz değer ve tutumların olması, köyde yapılacak işlerde çocuğunda katkısına ihtiyaç duyulması nedeniyle çocuğun devamsızlık yapması, kültürel ortamın uygun olmaması, ekonomik sıkıntılardan dolayı çocuğun okula gönderilememesi sayılabilir (Doğan, 2004, s. 96).

Fırsat eşitliği noktasında bölgesel ayırım da söz konusudur. Yani bölgenin nüfus yoğunluğu ve zenginliğiyle doğru orantılı olarak, o bölgede yaşayan insanlara sunulan eğitim olanakları da gelişmektedir. Bu durum da bölgeler arasında sunulan eğitim fırsatları açısından farklılıklar oluşmaktadır. Bölgeler arasında, öğretmen kalitesi, okul araç-gereçlerinin yeterlilik düzeyi, sosyal ve kültürel ortamların yeterlilik düzeyi, okullaşma oranları ve o bölgede yaşayan insanların sahip olduğu maddi olanaklar açısından eşitsizlikler söz konusu olmaktadır (Doğan, 2004, s. 96).

Yaşanılan yerleşim biriminin büyüklüğü, eğitimsel fırsatları etkilediği gibi, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini de önemli ölçüde etkilemektedir. Büyük kentlerde akrabalık ve komşuluk ilişkileri zayıftır. Oysaki küçük yerleşim birimlerinde neredeyse herkes birbirini tanımakta ve birbiriyle iletişim kurmaktadır. Böylece çocuk daha kolay bir şekilde sosyal becerileri kazanmaktadır. Ayrıca çocuk çevresindeki diğer kişiler tarafından kontrol edilmekte ve böylece hatalı davranışlardan uzak durmaya gayret etmektedir. Oysaki büyük şehirlerde böyle bir sosyal kontrol mekanizması bulunmamaktadır. Bu durum çocukların akademik başarılarını da olumsuz yönde etkilemektedir (Çankırılı, 2008, s. 14).

Köyde yaşayan çocuklar yoksul bir aileden gelseler dahi onları dizginleyen, kötü davranışlardan uzak tutan bir takım etkenler söz konusudur. Köyde akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin güçlü olmasından ötürü, akrabalar ve komşular, çocuk üzerinde bir denetim mekanizması olarak işlev görmektedir. Ayrıca köylerde gelenek ve göreneklere bağlılık düzeyinin de daha yüksek olduğunu ve bu durumun da çocukları çoğu zaman olumsuz davranışlar sergilemekten uzaklaştırdığını belirtebiliriz. Buna

karşın, şehirlerde yaşayan bireyler arasındaki iletişimin zayıfladığını ve çoğu insanın çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini ifade edebiliriz. Bu sebeple büyük şehirlerde yaşayan yoksul aileler daha mutsuzdur, geleceğe dair daha umutsuzdur ve destek alabilecekleri kişilerin sayısı daha azdır. Bu ruhsal durum, bu ailelerdeki bireylerin olumsuz davranışlara ve suça yönelmesine neden olmaktadır. Böyle bir ailede yetişen çocuğun okul başarısının yüksek olması da oldukça güçtür. Halbuki bu ailelerde yetişen çocuklar için belki de tek kurtuluş yolu okumaktır. Fakat maddi olanaksızlıklardan dolayı, bu tip ailelerde yetişen çocuklar sağlık, beslenme ve eğitim imkanlarından yeterince yararlanamamaktadır. Bu nedenle gelişim ve akademik başarı yönünden akranlarından geride kalmaktadırlar (Yörükoğlu, 2007, s. 213).

Yaşanılan yere göre aile tiplerinin, çocuk sayısının ve eğitime bakış açısının da farklılaştığını belirtebiliriz. Kırsal kesimde yaşayan aileler, genellikle geniş aile tipindedir. Yani anne, baba, çocuklar, büyükanne ve büyükbaba aynı evde yaşamaktadır. Bu aileler geçimini çoğunlukla tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Tarımsal faaliyetlerde insan gücüne ihtiyaç fazla olduğundan dolayı, kırsal kesimde evlilik yaşı düşüktür ve genellikle çocuk sayısı fazladır. Bunun yanı sıra, kırsal kesimde geleneklere bağlılığın fazla olduğunu, değişime olan direncin fazla olduğunu ve bu durumun da eğitim sürecini olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Buna karşılık iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sonucunda, kırsal kesimdeki toplumsal yapının değişime uğradığını ve buralarda yaşamını devam ettiren ailelerin eğitime verdikleri önemin arttığını belirtebiliriz (Gül, 2007, s. 27).

Kırsal kesimde yaşanan sorunlar, bazı ailelerin kentlere göç etmesine ve kentlerde yeni yerleşim birimlerinin oluşmasına sebep olmuştur. Bu yeni yerleşim alanları olan gecekondu bölgelerinde yaşayan aileler ise, genellikle geniş aile tipindedir. Bu ailelerdeki çocuk sayısı, genel olarak kentte yaşayan ailelere göre fazla, kırsal kesimde yaşayan ailelere göre daha azdır. Bu ailelerde eğitim seviyesinin kırsal kesimde yaşayan ailelere göre daha yüksek olduğunu belirtebiliriz. Aynı zamanda bu ailelerde çocuklara sağlanan eğitim olanaklarının da kırsal kesimdeki ailelere göre daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Bu durum çocukların okul başarıları üzerinde de etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra, gecekonduya yaşayan ailelerin toplumsal yaşama uyum noktasında sıkıntılar yaşadığını ve yalnızlık çektiklerini belirtebiliriz (Doğan, 2003; Akt. Gül, 2007, s. 27).

Ülkemizde aile yapısı, bölgeden bölgeye ve köyden şehre farklılık arz etmektedir. Özellikle büyük kentler yoğun olarak göç aldıkları için, şehir olma özelliğini büyük oranda yitirmiş durumdadır. Kırsal bölgelerden şehirlere göç edenler, genellikle mesleği olmayan, gelir düzeyi düşük olan ailelerdir. Bu aileler çoğunlukla eğitim ve alt yapı hizmetlerinin yetersiz olduğu yerlerde, ekonomik sıkıntılar içerisinde yaşamlarını devam ettirmektedirler. Bu olumsuz şartlardan dolayı da bu tip aileler çocuklarına iyi bir eğitim imkanı sunamamaktadır (Çankırılı, 2008, s. 13).

Buna karşın, kentte yaşayan aileler, genellikle çekirdek aile şeklindedir. Bu tip ailelerdeki çocuk sayısı, genellikle kırsal kesimde veya gecekonduarda yaşayan ailelerdeki çocuk sayısından azdır. Ayrıca kentte yaşayan ailelerde eğitim seviyesi diğer ailelerden daha yüksektir. Bunun yanı sıra, bu ailelerde, çocuklara sunulan eğitim imkanları da kırsal kesimde veya gecekondu semtlerinde yaşayan ailelere göre daha fazladır. Bu nedenle kentte yaşayan çocukların diğer çocuklara göre daha avantajlı olduğunu belirtebiliriz (Erçetin ve Özdemir, 2004; Akt. Gül, 2007, s. 27-28).

Ebeveynlerin eğitim seviyeleri, meslekleri, yaşları, kültürel farklılıkları, ailenin sosyo-ekonomik durumu, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti ve doğuş sırası gibi değişkenler anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarını etkilemektedir (Mızrakçı, 1994; Güneysu, 1982; Kurç, 1989; Akt. Özyürek, 2004, s. 19). Yani kültürel farklılıklar ve mensup olunan sosyal sınıf, çocuk yetiştirme davranışlarında birtakım farklılıklara neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, yaşanan yerleşim birimi ve sahip olunan inançlar da çocuğun yetiştirilme tarzını etkilemektedir. Örneğin, köylerde çocuğa yapabileceği küçük işler verilerek hayata hazırlanması ve sosyalleşmesi sağlınırken; kentte çocuğun etrafta dolaşması bile tehlikeli görülebilir. Bunun yanı sıra, köydeki çocuklar doğayla iç içe yaşama, çevre şartlarına uyum sağlama konusunda kentteki çocuklara göre daha avantajlıdır. Oysaki kentte yaşayan çocuğun böyle bir imkanı bulunmamaktadır (Myers, 1996, s. 347-369; Akt. Özyürek, 2004, s. 19).

Köyde yaşayan ailelerin yapısı da kentte yaşayan ailelerden farklıdır. Köyde yaşamını devam ettiren ailelerde bir hiyerarşi söz konusudur. Ayrıca ailedeki üyelerin sorumlulukları ve yetkileri bellidir. Eşler arasında çıkan problemler aile büyükleri tarafından çözüme kavuşturulur. Böylece toplumun temel taşı olan ailenin devamlılığı sağlanır ve çocuklar anne-babalarını model alarak sağlıklı bir kişilik geliştirir. Oysaki şehirde yaşayan ailelerde sorumluluk ve yetki paylaşımı net değildir. Bu rol çatışması

eşlerin arasının bozulmasına ve birçok yuvanın yıkılmasına sebep olmaktadır. Şehirli ailelerde erkek egemenliği söz konusu değildir. Babanın da ev işlerine yardım etmesi ve çocuk bakımında sorumluluk üstlenmesi beklenmektedir. Bunun sonucunda, baba kendisine yüklenen rolleri yerine getirmekte güçlük çekmekte ve çeşitli huzursuzluklar baş göstermektedir (Çankırılı, 2008, s. 18).

Ebeveynin eğitime ilişkin tutumu üzerinde de toplumsal normların ve yaşam biçiminin etkisi vardır. Anne-babalar sahip oldukları kültür çerçevesinde çocuklarını yetiştirirler. Örneğin, kırsal kesimde yaşamını devam ettiren ailelerde, genellikle tarımsal kültürün etkisi görülmektedir. Bu tip ailelerde, çocuklar genellikle eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamaktadır. Çocuklar okula gidiyorlarsa bile çok fazla devamsızlık yapmaktadır ve bunun sonucunda akademik başarıları düşmektedir. Bunun yanı sıra, ailenin çocuğun eğitime ilgisiz kalması veya çocuğun herhangi bir işte çalışmak zorunda kalması da akademik başarısını düşüren faktörler arasında yer almaktadır. Gecekondu kültürüne sahip olan aileler ise genellikle toplumdan soyutlanmıştır ve toplumsal yalnızlık duygusunu yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Bu ailelerde de geçim sıkıntısı olduğundan, çocuğun eğitime karşı ilgisizlik veya çocuğun devamsızlık yapması söz konusu olabilmektedir. Yani gecekondu kültürüne sahip olan aileler, eğitim seviyeleri, eğitime olan ilgileri ve sosyo-ekonomik olanaklarına paralel olarak çocuklarının eğitime destek olmaktadır. Ayrıca bu tip ailelerde çocuklar arasında cinsiyet ayrımı söz konusudur ve erkek çocukların eğitime daha fazla önem verilmektedir. Eğitimi en fazla önemseyen ve eğitim olanaklarından en fazla yararlanan aileler ise kent kültürüne sahip olan ailelerdir. Çünkü bu tip ailelerde çocuğa yüklenen tek sorumluluk, akademik alanda çalışmalar yapması ve başarılı olmasıdır. Bu aileler çocuklarının başarısına diğer aile tiplerine oranla daha fazla önem vermektedirler (Başaran, 2005, s. 299-303; Akt. Çağlı, 2009, s. 24).

Ailenin yaşadığı yerin özellikleri, çocuğun okula devam edip etmemesi ve okul başarısı üzerinde de etkilidir (PISA, 2003; Akt. Savaşçı, 2010, s. 18). Her eğitim kademesinde kentsel yerleşim birimlerinin etkisi büyük bir öneme sahiptir. Gelişmemiş olan yerleşim birimlerinde yaşama, ilkökul seviyesinde önemli derecede etkili değilken, ortaokul seviyesinde hem kızlar hem de erkekler açısından başarıyı olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca gelişmemiş yerlerde ikamet etmenin olumsuz etkilerinin kızlarda daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tansel, 1998; Akt. Savaşçı, 2010, s. 19).

2.5.3.10. Evdeki Çalışma Ortamı

Öğrencinin istenilen başarı seviyesine ulaşması için, birçok unsurun bir araya gelmesi gerekmektedir. Bireyin başarılı olabilmesi için, belli bir zihinsel kapasiteye sahip olması şarttır. Ancak başarı için bu tek başına yeterli değildir. Bunun yanı sıra, bireyin söz konusu zihinsel yeteneklerini geliştirebileceği ve kapasitesini başarıya dönüştürebileceği uygun ortam ve koşulların da oluşturulması gerekmektedir. Öğrencinin kardeş sayısı, yaşadığı ev, kendisine ait bir odanın bulunup bulunmadığı, gazete ve dergi gibi uyaranlarla karşılaşma sıklığı, devam ettiği okulun özellikleri ve daha birçok faktör, öğrencinin akademik başarı düzeyini etkilemektedir (Aslan Akan, 1994, s. 34; Akt. Yaylacı, 1999, s. 8).

Çocuğun ideal bir aile ortamına kavuşması için evde kendine ait bir odası bulunmalıdır. Şayet böyle bir imkan yoksa, çocuğun ödevlerini yapabileceği ve özel eşyalarını koyabileceği bir köşesi olmalıdır. Bu odada veya köşede çocuğun özel eşyalarını koyabileceği kilitli bir dolabının olması şarttır. Böylece çocuk, kendisi için değerli olan eşyaların güvende olduğunu düşünecek ve aklı onlarda kalmayacaktır. Ayrıca çocuğun rahatça oynayabileceği, eğlenceli zaman geçirebileceği bir ortam hazırlanmalıdır. Çocuğun ders çalışması ve oyun oynaması için gerekli ortamın sağlanması, çocuğu gelişimi ve akademik başarısını olumlu yönde etkileyecektir (Çakmaklı, 2009, s. 59-60).

Öğrenmeyi ve dolayısıyla akademik başarıyı etkileyen faktörlerden birisi de çalışma ortamını aydınlatan ışığın türü ve düzeyidir. Bazı araştırmaların sonucunda, mor ötesi ışığa maruz bırakılan öğrencilerin akademik performanslarının daha yüksek olduğu ve bu ortamda çocuğun çalışma yeteneğinde artış olduğu gözlenmiştir. Bunun aksine floresan ışıkla aydınlatılan ortamlarda bulunan öğrencilerin akademik performansında düşüş gözlenmiştir. Ayrıca çalışma odalarının mümkün olduğu kadar doğal olarak aydınlatılması gerektiği ifade edilmektedir. Şayet bu mümkün değilse, gün ışığına yakın olan tam spektrumlu floresan ışığın tercih edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Vural, 2004, s. 71).

Araştırmaların bulguları, çalışma ortamındaki ısı düzeyinin de öğrencinin performansı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ortamdaki ısının gereğinden fazla ya da az olması öğrencinin performansı üzerinde olumsuz yönde etkili olmaktadır. Ortamdaki ısının çok yüksek olması, fiziksel rahatsızlıklara ve zihnin gevşemesine

neden olurken; düşük ısı zihnin odaklaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle çalışma odasının ısısı uygun seviyede olmalıdır. Araştırma sonuçları neticesinde gerekli oda ısısının 20 derece dolayında olduğu belirtilmiştir (Vural, 2004, s. 72-73).

Öğrencinin performansını etkileyen unsurlardan birisi de çalışma ortamındaki havanın temiz olup olmadığıdır. Ortamdaki oksijenin az olması, öğrencinin dikkatsiz ve uykulu olmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle çalışma odasının sık sık havalandırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, gürültü de öğrencinin performansını etkilemektedir. Gürültü öğrencinin motivasyon ve konsantrasyon bozukluğuna sebep olarak öğrenci üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır. Çalışma ortamının mümkün olduğu kadar ses yalıtımına sahip, dikkati dağıtıcı unsurlardan arındırılmış olması sağlanmalıdır (Vural, 2004, s. 74-75).

Çalışma odasının rengi de, öğrencinin gerek fiziksel, gerekse davranışsal durumunu etkilemektedir. Renkler bir taraftan öğrencinin kan basıncını, nefes alışı, kas etkinliği gibi fiziksel durumunu; bir taraftan da öğrenciyi heyecanlandırma, rahatsız etme veya memnuniyet sağlama, sakinleştirme gibi duygusal durumunu da etkilemektedir. Çalışma odasının rengi, mekânın ve öğrencinin özelliğine göre belirlenmelidir ve odadaki diğer eşyalarla renk uyumu sağlanmalıdır. Genellikle çalışma odalarında dinlenme ve rahatlık hissi veren mat renklerin kullanılması önerilmektedir (Vural, 2004, s. 68-69).

Bunların yanı sıra, ders çalışmaya gayret eden bir kişinin dikkatinin bazı çevresel faktörlere bağlı olarak dağılabileceği ve bu durumun bireyin verimli çalışmasına engel olacağı bilinen bir gerçektir. Öğrencinin ders çalışacağı ortamda mevcut olan gürültü, ortamda başka insanların olması veya radyo, televizyon, bilgisayar gibi teknolojik araçların olması verimli çalışmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple öğrencinin kendisine ait bir çalışma odasının olması gerekmektedir. Şayet çalışma odası yoksa dahi çalışma köşesine sahip olması verimli çalışma açısından önem arz etmektedir. Ayrı bir çalışma odasına sahip olup olmama durumunun da bazı sosyo-kültürel etkenlerle de ilişkili olduğu ifade edilebilir (Önür, 2013, s. 269). Yani ailelerin sahip olduğu ekonomik olanaklar, onların çocukları için oluşturacakları çalışma ortamının niteliklerini doğrudan etkileyecektir. Ailelerin sosyo-ekonomik seviyesi, çocukların ev ortamında sahip oldukları olanaklar üzerinde de belirleyici bir faktör olmaktadır. Örneğin, çocukların kendilerine ait bir çalışma odasının veya köşesinin olup

olmaması, ailenin sosyo-ekonomik düzeyiyle ilişkilidir (Önür, 2013, s. 261). Çoğu zaman maddi imkansızlıklar nedeniyle çocuklara uygun bir çalışma ortamı hazırlanamamakta ve bu durum da onların başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Dam, 2008, s. 93).

Çocuğun akademik açıdan başarılı olmasına zemin oluşturmak adına, çocuğun eve geldiğinde ödevlerini yapabileceği uygun bir ortam hazırlanmalıdır. Bu ortamda çocuğun ödevlerini hazırlarken yararlanabileceği kitapların, sözlüklerin, seviyesine uygun masal ve hikaye kitaplarının bulunması da çok önemlidir. Bunun yanı sıra, verilen ödevleri yapma hususunda henüz sorumluluğa sahip olmayan öğrencilere, özellikle okulun başlaması ile birlikte gereken desteği vermek gerekmektedir (Oktay, 1995; Akt. Can, 2009, s. 23).

Yapılan bir araştırmada; çocuğuna ilgi gösteren, çocuğunun çalışma ortamını gerekli şekilde düzenleyen, çocuğunun olumlu davranışlarını sözleriyle destekleyen, çocuğunun başarısız olması halinde de onu sözleriyle cesaretlendiren ebeveynlerin çocuklarının akademik başarılarının diğer çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Çelenk, 2003, s. 85).

Bunun aksine Trivette ve Anderson (1995) ise, evdeki öğrenmeyi destekleyici ortamın, az fakat negatif yönde etkili olduğunu saptamıştır. Öğrenmeyi destekleyici ev ortamının akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediğinin tespit edilmesi, ilginç bir sonuçtur. Araştırma kapsamında ev ortamının yapılandırılmış olmasının düşük akademik başarıyla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Akt. Keçeli Kaysılı, 2008, s. 73).

2.5.3.11.Sosyo-Ekonomik Düzey

Aile kurumunun kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için, belli bir yaşam kalitesine sahip olması gerekmektedir. Ailenin yaşam kalitesi, ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyine, ailedeki her bir bireyin kendisi açısından önemli olan aktiviteleri gerçekleştirebilme durumuna ve ailedeki diğer üyelerle birlikte yaşama isteğine göre değişmektedir. Bunun yanı sıra, ailenin finansal açıdan refah durumu, sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyi, aile üyelerinin bir mesleğe sahip olup olmamaları gibi değişkenler de ailenin yaşam kalitesini ortaya koyan göstergeler arasındadır. Bu açıdan baktığımızda, aile üyelerinin sosyal statülerinin, aile yaşam kalitesi üzerinde son derece etkili olduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla bu hususta

yapılan araştırmalar da hayatın bütün dönemlerinde düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen bireylerin, yüksek sosyo-ekonomik seviyeden gelenlere göre daha fazla hastalandığını, depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve bu bireylerin suça eğilimlerinin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur (Deveci şirin, 2014, s. 32).

Yaşam kalitesini belirleyen en önemli faktör, şüphesiz sosyo-ekonomik statüdür. Çünkü sosyo-ekonomik statü, aile üyelerinin temel ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini belirlemektedir. Bunun yanı sıra, aile üyelerinin sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma düzeylerini, boş zamanlarını nasıl değerlendireceklerini ve genel olarak yaşamlarının tüm koşullarını belirleyici bir rol oynamaktadır. Düşük gelire sahip olan aileler, ya gecekondı tarzında olan sağlıksız evlerde ya da kirada oturmaktadır. Aynı zamanda, insan yaşamını kolaylaştıran birçok şeyden mahrum kalarak yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca bu ailelerin herhangi bir sosyal güvenceleri veya sahip oldukları herhangi bir gayrimenkul ya da menkul değer olmadığı için bu ailelerdeki bireyler, genellikle yaşam koşulları nedeniyle mutsuz olmaktadır. Bu durum ise çocukların gelişimleri ve akademik başarıları üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır (Jones ve Riseborough, 2002; Akt. Deveci şirin, 2014, s. 32).

Akademik başarı ile sosyo-ekonomik seviye arasında yüksek seviyede bir ilişki vardır. Sosyo-ekonomik seviye; bir ailenin gelir düzeyi, bireylerin meslekleri, eğitim seviyeleri, yaşadıkları yer vb. özelliklerin tamamını içermektedir. Bunun yanı sıra, sosyo-ekonomik seviye, herhangi bir ailenin toplumun neresinde bulunduğunun da bir göstergesidir. Sosyo-ekonomik statünün zeka, sınav başarıları, okuldaki etkinliklere katılma düzeyi, okulu bırakma veya okuldan atılma oranları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilebilir (Deniz, 2013, s. 200-201).

Sosyo-ekonomik seviye ile öğrencilerin derslerden aldıkları notlar, okulu bırakma ya da okuldan atılma eğilimleri de ilişkili bulunmuştur. Ülkemizde okuldan ayrılma oranları incelendiğinde, sosyo-ekonomik seviyeleri düşük olan ailelerde bu oranın daha yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü bu ailelerde beslenme, barınma ve sağlık koşulları istenilen şekilde değildir. Bunun yanı sıra, ekonomik sorunlar yaşayan ailelerde anne-babaların depresyon, kaygı ve stres seviyesi de daha yüksek olmaktadır. Sosyo-ekonomik seviye öğrencilerin sahip olduğu eğitim olanaklarını da etkilemektedir. Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan aileler çocuklarının iyi bir okul öncesi eğitim almasını sağlamakta ve onların daha çok yaşantı geçirmesine olanak tanımaktadır. Bu

durum da çocukların gelişimleri ve akademik başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca ailenin eve aldığı gazete, dergi, kitap gibi materyaller ve evdeki çalışma ortamı çocukların başarısı üzerinde etkili olmaktadır. Bu olanakların da belli bir maliyet gerektirdiği ve ailenin ekonomik seviyesine bağlı olarak farklılık göstereceği açıktır (Selçuk, 2014, s. 61).

Öğrencilerin başarısı üzerinde etkili olan faktörlerden birisi de şüphesiz öğrencinin dikkat düzeyidir. Yapılan araştırmalar, sosyo-ekonomik düzey ile öğrencinin dikkat düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yani öğrencinin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe, buna paralel olarak dikkat seviyesi de yükselmektedir. Eğitim ortamında farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen öğrenciler olduğundan, öğretmen bu durumu göz ardı etmemelidir. Sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan çocukların dikkatini çekmek, onların dikkat problemlerini çözmek adına çaba sarf etmelidir. Bu çabalar çocukların eğitim olanaklarından eşit olarak yararlanmasına zemin oluşturmak adına oldukça önemlidir (Güneş, 1997, s. 46-47).

Özetleyecek olursak, sosyo-ekonomik statü üç temel alan açısından önemli bir role sahiptir. Bunlar şöyle ifade edilebilir (Deniz, 2013, s. 201):

(a) Temel ihtiyaçların karşılanması ve erken çocukluk deneyimleri: Ekonomik sıkıntılar ailede çatışmalara yol açar. Ekonomik açıdan kendisini güvende hissetmeyen çocuk öğrenmeye yönelemez. Ayrıca sosyo-ekonomik düzey, okul dışı etkinliklere katılma düzeyini de etkilemektedir. Yüksek ekonomik olanaklara sahip olan ailelerde yetişen çocuklar, doğal veya tarihi yerlere geziler düzenleyebilir; evinde uygun çalışma ortamına sahip olabilir; ayrıca bilgisayar, oyuncak, kitap gibi uyarıcılarla zenginleştirilmiş bir eğitsel ortamda zaman geçirebilir. Bunun yanı sıra, beslenme ve sağlık koşulları iyi olan bir ortamda yetişebilir. Bu durum da gelişimi ve dolayısıyla akademik başarısı üzerinde olumlu yönde etkili olur.

(b) Aile katılımı: Yüksek sosyo-ekonomik seviyede yer alan aileler, çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler kurmakta, koydukları kuralların gerekçelerini çocuklarına ifade etmekte, problem çözme konusunda çocuklarını cesaretlendirmekte ve düşük sosyo-ekonomik seviyedeki ailelere göre eğitim sürecine daha fazla dahil olmaktadır.

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğuna sağlayacağı sosyal destek üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ailenin sosyo-ekonomik seviyesinin düşük olması,

çocuklarına sağladığı sosyal desteğin de azalmasına ve niteliğinin düşmesine sebep olmaktadır. Çünkü ekonomik olarak geniş olanaklara sahip olan aileler, çocuklarının hobilerini gerçekleştirmeleri ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak aktivitelere katılımı için gereken maddi ve manevi desteği verirler. Çocuğun ilgi alanı ve yetenekleri doğrultusunda bir sanat veya spor dalı ile ilgilenmesini sağlamak adına ona gereken desteği verirler ve çocuklarını kurslara gönderirler. Bunun yanı sıra, çocuklarının eğitim alanındaki ihtiyaçlarını karşılayarak, herhangi bir sorunla karşılaşmalarını önlerler. Oysaki sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan aileler, çocuklarına bu olanakları sağlayamazlar. Bu nedenle düşük sosyo-ekonomik seviyelerden gelen ailelerden gelen çocuklar, gerek sosyalleşme gerekse akademik başarı yönünden diğer çocuklara göre dezavantajlıdır (Çağlı, 2009, s. 42-43).

Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerden gelen öğrenciler, daha fazla ekonomik, sosyal ve eğitim olanaklarına sahip olmakta ve bu durum başarılarını olumlu yönde etkilemektedir. Çocuk ilk eğitimini ve öğrenim desteğini anne veya babasından büyük ölçüde almaktadır. Anne babalar evde rol-model olarak çocukların öğrenmelerine önemli bir destek sağlarlar. Ayrıca ebeveynler, çocuklarının okul yaşamlarını kontrol eder ve onları desteklerlerse, çocukların akademik performansları, okula karşı tutumları, ödevlerini yapmaları, okula devamları artacaktır. Fakat sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan aileler diğer ailelere göre eğitim sürecine daha az dahil olmakta ve çocuklarına yeterli desteği verememektedirler (Ural ve Çınar, 2013, s. 44).

(c) Tutum ve değerler: Yüksek sosyo-ekonomik seviyede yer alan aileler, özerkliğe daha fazla değer vermekte, çocuklarının öz denetim özelliğini kazanması ve sorumluluk bilincini içselleştirmesi için daha fazla çaba sarf etmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde yetişen çocuklarda ise boyun eğme, itaat etme gibi davranış kalıpları daha sık görülmektedir.

Ailenin sahip olduğu kültürün yanı sıra, ailenin sosyal konumu da çocuklarına karşı tutumları üzerinde etkilidir. Ailenin sosyal konumu; sahip olduğu mal varlığı, toplum içinde yaptığı işler, soy, unvan, sahip olunan meslek, yaşadığı çevre gibi faktörlerle belirlenir. Bu etkenler aileleri üçe ayırır. Üst sosyo-ekonomik seviyedeki aileler, çocuklarını genellikle özel okullara gönderirler ve bu aileler okula karşı olumsuz bir tutum içinde olabilirler. Çünkü sadece maddi olanaklarıyla çocuklarının geleceklerini şekillendirebileceklerine inanırlar ve bu sebeple okulu fazla

önemsemeyebilirler. Orta seviyede ekonomik olanaklara sahip olan aileler ise okula daha fazla değer verirler ve bu aileler çocuklarının iyi bir eğitim görmelerinin onların sosyal konumlarını yükselteceğine dair inanca sahiptirler. Bu ailelerin çocukları çok çalışmaya ve yüksek başarı elde etmeye gayret ederler. Alt sosyo-ekonomik seviyeye sahip olan aileler ise, okulun getirisine inanmayarak çocuklarını yasal olarak zorunlu olduğu sürece okula göndermeyi tercih ederler. Çünkü çocuğun okula gitmesinden dolayı aileye maddi kazanç sağlayamadığını düşünürler. Ailedeki bu düşünce yapısı çocuğu da etkiler. Çünkü çocuk, içinde yetiştiği ailenin tutumuna, değer yargısına ve inançlarına göre davranışlarını geliştirir (Başaran, 2005; Akt. Çağlı, 2009, s. 59).

Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerde bağımsızlık, eşitlik, merak, problem çözme daha değerli kabul edilirken; sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan aileler katı disipline ve otoriteye mutlak bağlılığa daha fazla önem vermektedirler. Ayrıca üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babalar, çocuklar arasındaki bireysel farklılıklara daha çok anlayış göstermekte, her çocuğun doğuştan iyi olduğuna daha çok inanmaktadırlar. Bu aileler çocuklarıyla iletişim kurma konusunda genellikle daha başarılıdır ve çocukları arasında cinsiyete göre ayırım yapma eğilimleri daha azdır. (Dönmezer, 1999; Akt. Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 243). Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler, çocuk eğitimi ile ilgili kitaplar okumakta, bu konuda bilgilendirici nitelikte olan televizyon programlarını takip etmekte ve ihtiyaç duydukları zaman uzman kişilerden yardım almaktadırlar. Böylece çocuklarını yetiştirme sürecinde daha olumlu tutum ve davranış kalıplarıyla hareket etmektedirler. Bu nedenlerle üst sosyo-ekonomik aileden gelen çocuklar, diğerlerine göre daha avantajlıdır (Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 243).

Anne-baba olma sorumluluğunu taşıyan ebeveynlerden oluşan, kültürel ve ekonomik seviyesi yüksek olan bir ailede yetişen çocuk, şüphesiz anne-baba olma bilincini taşımayan, kültürel ve ekonomik seviyesi düşük ailede yetişen çocuğa göre daha avantajlıdır. Ekonomik seviyesi yüksek; fakat kültürel seviyesi düşük olan ailede büyüyen çocuklar ise genellikle her isteği yerine getirilmiş ve şımartılmış olan bireylerdir. Bu tip çocuklar, yapabileceği işlerde bile sorumluluk almaya alışkın olmadıklarından dolayı, okula uyum sağlamakta güçlük yaşarlar ve okul başarıları genellikle istenilen seviyeye ulaşmaz (Çankırılı, 2008, s. 8).

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelere mensup olan çocuklar eğitimsel fırsatlar açısından avantajlıdır; fakat ebeveyn tutumları için aynı şeyi söylemek her zaman mümkün değildir. Sosyo-ekonomik açıdan üst seviyede olan aileler genellikle çocuklarını özel okullara göndermeyi tercih ederler. Böylece çocuklarına saygınlık kazandıracaklarını düşünmektedirler. Bu tip aileler okula ve öğretmenlere baskı yapma eğilimindedir. Ayrıca bu aileler, çoğu zaman okulda sağlanan olanaklardan memnun olmazlar ve çocuklarına ayrıcalık tanınmasını talep ederler. Bunu sağlamak adına zaman zaman okula maddi destek verirler. Bu sosyal statüye sahip olan aileler, sadece maddi olanaklarını kullanarak çocuklarına iyi bir gelecek sağlayabileceklerini düşündüklerinden dolayı, çocuklarının okul hayatını pek umursamazlar (Başaran, 1992; Akt. Duman, 2006, s. 18).

Bunun aksine, sosyo-ekonomik açıdan orta seviyede olan aileler, çocuklarının eğitim hayatına son derece önem vermektedirler. Çünkü bulundukları sosyo-ekonomik durumdan yükselmenin tek yolu olarak eğitimi görmektedirler. Bu nedenle bu tip aileler, çocukları için ders araç-gereçleri temin etme konusunda son derece özenli davranırlar. Çocuklarının eğitim olanaklarını artırmak amacıyla imkanlarını zorlarlar. Ayrıca bu aileler çocuklarını okumaya teşvik etmek için oldukça çaba sarf ederler (Başaran, 1992; Akt. Duman, 2006, s. 19).

Sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan aileler ise genellikle okulun çocuklarına fayda sağladığını düşünmezler. Bu tip aileler çoğunlukla okulu, çocukların zorunlu olarak gönderildiği; fakat sonunda hiçbir getirisi olmayan bir kurum olarak görmektedirler (Başaran, 1992; Akt. Duman, 2006, s. 19). Orta ve üst sınıftan gelen aileler, çocuklarının okul etkinliklerini yakından izlemekte ve akademik başarıyı ödüllendirmektedir. Bunun aksine, alt sosyal gruptan gelen aileler, çocuğunun okula gitmesini sadece yasal bir zorunluluk olarak düşünmektedir. Fakat bu eğilimin alt sosyal gruptan gelen bütün aileler için geçerli olduğu söylenemez (Yavuzer, 1993; Akt. Can, 2009, s. 33).

Aynı zamanda sosyo-ekonomik düzeyin, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde belirleyici bir etken olduğu ortaya konmuştur. Araştırmalardan elde edilen veriler, annelerin yaşları ve mesleklerinin anne-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olmadığını, buna karşın sosyo-ekonomik düzeye göre anne-çocuk ilişkilerinin anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir. Bunun yanı sıra, annelerin eğitim seviyelerinin, aile büyüklüğünün ve

ailedeki çocuk sayısının da anne-çocuk ilişkilerini anlamlı düzeyde etkilediği saptanmıştır (Çakıcı, 2006, s. 84-150; Akt. Karakaya, 2012, s. 33).

Sosyo-ekonomik düzey, aile işlevlerinin gerçekleşmesi üzerinde de etkilidir. Ailenin kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için bazı ekonomik sorunların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu sebeple aileye yönelik bir takım sosyal hizmetlerin gerçekleştirilmesi gerekir. Aileye yönelik olarak gerçekleştirilecek bu sosyal hizmetlerin amacı; aile içerisindeki sorunların çözülmesine, aile kurumunun güçlenmesine, aile üyelerinin sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmelerine, ailenin toplumun uyumlu bir birimi olarak işlemesine ortam hazırlamaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için çocuklara, yaşlılara veya engellilere yönelik olan ve birey esaslı olan hizmetlerin yanı sıra; doğrudan doğruya aileye yönelik olan hizmetler de yapılmaktadır (DPT, 2001, s. 12-13; Akt. Karakaya, 2012, s. 34).

Ailede yaşanan sorunlar topluma da yansıdığından, ailenin toplumsal problemlerin merkezinde yer aldığını belirtebiliriz. Aileyi oluşturan her bir bireyin yeterli eğitimi almamış olması, sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanmamış olması veya yaşanan ekonomik yoksunluklar, gençlerin ailelerinden kopmalarına ve değer bunalımı yaşamalarına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda, gençler kendilerini güçsüz, çaresiz ve yararsız hissetmektedirler. Söz konusu sorunları yaşayan gençler ya ailelerinden uzaklaşarak yalnızlığa mahkum olmakta, ya da benzer sorunlar yaşayan gençler ile birlikte grupsal bir yaşamı tercih etmektedirler. Her iki durumda da gençler hem ailelerinden hem de toplumdan soyutlanmış hale gelmektedirler. Böylece aile eğitici, toplumsallaştırıcı etkisini gereği gibi yerine getiremez duruma gelmektedir. Bu ve benzeri sebeplerle ailenin yerine getiremediği işlevleri de devlet okullar aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Doğan, 2004, s. 81).

Devlet okullar aracılığıyla ailenin yerine getiremediği işlevleri yerine getirmeye çalışırken, özellikle her bir öğrenci için fırsat ve imkan eşitliğini sağlamayı amaç edinir. Eğitimde fırsat eşitliği fikri, her bir bireyin eğitim hakkı ve olanaklarından eşit düzeylerde faydalanması olarak ifade edilebilir. Bu durum, her bireyin zeka ve yeteneklerini mümkün olan en üst düzeyde geliştirmesine imkan tanıyacaktır. Ülkemizde de fırsat eşitliği dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi önemli görülmüş ve bu husus anayasal olarak güvence altına alınmıştır. Buna rağmen ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen bazı faktörler bulunmaktadır. Coğrafi etkenler, sosyal etkenler ve

politik etkenler eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen faktörler arasında sayılabilir. Dünya Bankası'nın ülkemiz hakkında hazırladığı rapora göre, Türkiye'de insanların yaşam fırsatları arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bireyin sahip olduğu olanaklar, anne babanın eğitim durumuna, ailenin ekonomik seviyesine, bireyin cinsiyetine ve doğum yerine göre değişiklik göstermektedir. Bireyler arasındaki bu olanak farklılıkları mümkün olduğu kadar giderilmeye çalışılmalıdır (Doğan, 2011, s. 300-304).

2.6. Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Çocuğun Gelişimine Etkisi

Çocuklarda gelişim ve öğrenme birbirine paralel olarak ilerlemektedir. Öğrenme gelişim üzerinde etkili olduğu gibi, gelişim de öğrenme ve akademik başarı üzerinde etkilidir (Jackman, 2005, s. 145; Akt. Kandır ve Orçan, 2009, s. 2). Bu gerçekten hareketle, gelişim ve akademik başarı birlikte ele alınmalıdır. Bu düşünceler doğrultusunda, bu bölümde ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin öğrencilerin bilişsel, duygusal/sosyal, psikomotor ve dil gelişimleri üzerindeki etkisi açıklanmıştır.

2.6.1. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Bilişsel Gelişimine Etkisi

Aile bir taraftan çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimini etkilerken, bir taraftan da sağladığı olanaklar ve zengin uyarıcı ortam ile onun zihin ve dil gelişimini etkilemektedir. Kalıtımla getirilen zihinsel kapasitenin ne derecede gelişeceği gerek doğum öncesi, gerekse doğum sonrası çevreden etkilenmektedir. Beslenme ve sağlık koşulları, ebeveynlerin tutumları, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve çocuğun geçirdiği yaşantılar çocuğun zihinsel gelişimi üzerinde etkili olan faktörlerdir. Çocukluk döneminde çocuğa sunulan zengin uyarıcılarla donatılmış ortam, koşulsuz sevgi ve saygı onun hem duygusal, hem sosyal, hem de zihinsel gelişiminin istenilen düzeyde gerçekleşmesine zemin hazırlayacaktır (Üstünoğlu, 1990; Akt. Çağdaş ve Seçer, 2004, s. 9).

Çocukların bilişsel gelişimini etkileyen faktörlerden birisi de yetersiz beslenme ve sağlık koşullarıdır. Yapılan araştırmalarda, beslenmenin bilişsel etkinlikleri ve öğrenme becerilerini etkilediği gözler önüne serilmiştir. Bu yüzden alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların düşük zeka puanlarına sahip olması, yetersiz beslenmeye dayandırılmaktadır. Aynı zamanda yetersiz beslenme, enfeksiyon kapma olasılığını artırmakta ve bağışıklık sistemini etkilemektedir. Böylece hastalıklar çocuğun bilgi edinmesini, uyarıcılara tepki göstermesini ve bilişsel gelişimini etkilemektedir.

Beslenme bozuklukları çocuğun sinir sisteminde hasarlara da neden olabilmektedir (Kılıçarslan, 1997, s. 17).

Doğum öncesi dönemde annenin yetersiz ve dengesiz beslenmesi ve genel sağlık durumu çocuğun bilişsel gelişimini etkilemektedir (Ricciuti, 1993; Akt. Sahranç, 2014, s. 327). Doğum öncesi dönemde yeterli ve dengeli beslenemeyen, yeterli vitaminleri alamayan annelerin çocukları diğer çocuklara nazaran zayıf doğmakta, hatta bazılarının çeşitli hastalıklar veya zeka geriliği taşıdıkları görülmektedir (Peker, 2011, s. 32). Doğum sonrasında da bebeğin yetersiz beslenmesi, beyin büyüklüğünün olağandan küçük olmasına neden olmaktadır (Ricciuti, 1993; Akt. Sahranç, 2014, s. 327). Bunun yanı sıra annenin yaşadığı aşırı stres, aşırı heyecan gibi duygusal durumların da çocuk üzerinde olumsuz yönde etkili olduğu tespit edilmiştir. Aile içerisinde yaşanan gerginlikler, çalışan annenin iş yerinde yaşadığı huzursuzluklar çocuğa olumsuz şekilde yansımaktadır (Peker, 2011, s. 32).

Doğduğunda fazla zihinsel etkinlik gerçekleştiremeyen bireylerin, yaşları büyüdükçe anlama, kavrama ve diğer zihinsel beceriler yönünden geliştiği gözlenebilmektedir. Bireyin bu zihinsel gelişimi, bir taraftan doğuştan getirmiş olduğu zihinsel kapasitesine, bir taraftan da çevresiyle olan etkileşimi sonucunda kendisinde kalan izlere dayalı olarak gerçekleşmektedir (Başaran, 1966; Akt. Günalp, 2007, s. 15-16).

Bu bağlamda düşünülecek olursa, çocukluk döneminde gerçekleştirilen bilişsel uyarılmalar, zihinsel gelişim için büyük önem taşımaktadır. Bilişsel uyarımı sağlamanın en etkili yollarından biri oyunlardır. Çünkü çoğu kez çocuk oyun yoluyla birçok uyarıcı ile etkileşime girmektedir. Bunun yanı sıra, çocukluk döneminde çocuğun anlayabileceği seviyedeki masallar ve öykülerde zihinsel gelişime olumlu yönde etki etmektedir. Bu nedenle çocuğun bilişsel gelişiminin istenilen seviyeye ulaşması için çocuğun seviyesine uygun materyal ve oyuncak seçimi yapılmalı ve uygun düzeyde uyarıcılarla donatılmış bir ortam sağlanmalıdır. Elbette böyle bir ortamın oluşturulabilmesi için ailenin belli düzeyde ekonomik imkanlara sahip olması gerekmektedir (Votruba-Drzal, 2003; Akt. Şahranç, 2014, s. 328-329).

Zihin gelişimi açısından ilkökul yılları da kritik önem taşımaktadır. Bu dönemde okuma, yazma ve dört işlem becerileri kazanılmaktadır. Çocuklar bu dönemde hem kelime dağarcıklarını geliştirmekte, hem sesli ve sessiz okuma becerilerini kazanmakta,

hem de matematiksel beceriler edinmektedir. Ayrıca bu dönemde ince motor becerileri de gelişmektedir (Kılıçcı, 2014, s. 23). Çocuklar bu dönemde tersine çevirebilme özelliğini ve dolayısıyla da korunumu kazanmaktadırlar (Özyurt ve Girgin, 2000; Akt. Tabak, 2007, s. 7). Bunun yanı sıra, ilkokul döneminde çocuklar gruplama yeteneği konusunda yüksek beceriye sahip olurlar. Bir nesnenin, bir nesne grubunun alt birimi olabileceğini anlarlar. Ayrıca sıralama konusunda da oldukça iyi bir seviyeye ulaşırlar (Başaran, 1999, s. 84; Akt. Tabak, 2007, s. 7). Olaylar arasında sebep-sonuç ilişkileri kurabilirler. Somut durumların birçok yönünü görebilme ve somut bilgileri işleyebilme özelliğine sahip olabilirler (Özyurt ve Girgin, 2000, s. 43-44; Akt. Tabak, 2007, s. 7).

İşte zihinsel becerileri kazanma ve geliştirme açısından büyük öneme sahip olan ilkokul döneminde, çocuklar zihinsel gelişimini destekleyecek uyarıcılarla karşı karşıya getirilmelidir. Bu da ailenin ekonomik olanaklarıyla ilişkilidir. Ekonomik imkanlar arttıkça, çocuğa uygun eğitim ortamının sağlanması da kolaylaşmaktadır (Kılıçcı, 2014, s. 23). Çünkü uygun olmayan çevre koşullarının, zeka gelişimini olumsuz yönde etkilediği yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Ayrıca bu araştırmalarda, sosyo-ekonomik seviyesi diğerlerine göre daha düşük seviyede olan çocukların, geometrik şekilleri, yer şekillerini, renkleri, nicelik terimlerini bilme noktasında daha başarısız oldukları tespit edilmiştir. Bu durum da sosyo-ekonomik düzeyin bilişsel gelişim üzerinde etkili olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir (Kılıçarslan, 1997, s. 110).

Sosyo-ekonomik seviyenin bilişsel gelişim üzerindeki etkisine yönelik olarak yapılan araştırmalarda, çoğunlukla ev ortamının etkisi üzerinde durulmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, bilişsel gelişimi üst seviyede olan çocukların ebeveynlerinin duyarlı ve çocuklarına ceza vermeyen kişiler olduklarını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, bu ailelerin çocuklarıyla yakından ilgilendikleri, onlara gelişimlerini destekleyecek oyuncaklar aldıkları ve uygun ortamları hazırladıkları ifade edilmiştir (Shaffer, 1985, s. 402; Akt. Kılıçarslan, 1997, s. 28).

2.6.2. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Duygusal/Sosyal Gelişimine Etkisi

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren kendisini bir sosyal çevre içerisinde bulur ve sosyalleşmeye başlar. Önce ailesi ve yakın çevresi ile daha sonra okuldan veya mahalleden arkadaşları ile iletişim kurar. Çocuğun bu sosyalleşme sürecini gerçekleştirmesi, onun kendi ayakları üzerinde durabilmesini ve toplumda bir birey olarak var olmasını sağlar (Bulut, 2007, s. 10-11).

İşte çocuğun ilk sosyal çevresi olan aile, çocuğun sosyal, duygusal ve ahlaki gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Aile, çocuğun kimlik kazanmasında ve kişiliğinin gelişiminde son derece etkili olmaktadır. Çocuğun bireysellikten kurtularak toplumsallaşmasında rol oynayarak onu topluma kazandırmakta ve ona sorumluluk duygusunu aşılamaktadır. Anne-babanın gerek birbirleriyle gerekse çocuklarıyla olan iletişimi, tutum ve davranışları çocuğun kişilik gelişimi üzerinde etkili olmakta ve çocuğun olumlu veya olumsuz davranış kalıpları geliştirmesine neden olmaktadır (Peker, 2011, s. 30).

Çocuklar örnek alacakları davranış modellerini ilk olarak ailelerinde görürler. Doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin, günah-sevap gibi kavramları ve toplumda benimsenen değerleri ilk olarak aileleri aracılığıyla öğrenmeye başlarlar. Bunun yanı sıra aile, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamakla beraber; sevgi, saygı, güven, kuralları öğrenme, bir gruba üye olma ve mülkiyet gibi sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılar (Güenalp, 2007, s. 1-2).

Bu açıdan aile, değerler eğitiminin gerçekleştirilmesinde rol oynayan ilk sosyal çevredir. Çocuk aile bireylerinde gözlemlediği ve öğrendiği davranış kalıplarına göre hareket etmektedir. Çocuklar her şeyi çevresindeki kişileri izleyerek; nesnelere ya da olaylara bakarak; televizyon, gazete, kitap, dergi gibi yazılı materyalleri okuyarak; yani özetle gözlem yoluyla öğrenmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına iyi birer rol model olması, onların kişilik gelişiminde, sosyal ve psikolojik durumlarında önemli bir yere sahiptir (Aydın ve Akyol Gürler, 2013, s. 22).

Yapılan araştırmalar sonucunda, bireylerin değer verdikleri, sevdikleri veya kendilerini seven kişilerin güvenini ve sevgisini kaybetme korkusu yaşadıkları ve bunun sonucunda onların istedikleri şekilde hareket ettikleri saptanmıştır. Bu durum uzunca bir süre devam ettikten sonra bireyin kişiliği haline gelmektedir. Aynı zamanda birey sevmediği kişilerin de istedikleri davranışların tam tersini gerçekleştirme eğilimine sahiptir. Bu sebeple çocuğa istenilen davranışların kazandırılabilmesi için ona sevgi ile yaklaşılması gerekir. Fakat aşırı sevgi ve güven ortamı da çocuk tarafından kötüye kullanılabilir. Çocuk böylece olumsuz davranışlar sergilemeye başlar. Bu sebeple çocuğa karşı sevgi ve şefkat ölçülü bir şekilde gösterilmeli ve çocuğun her istediğini yapmasına olanak tanınmamalıdır (Aydın ve Akyol Gürler, 2013, s. 33).

Çocukta sağlam bir öz kimlik duygusunun gelişimi için çocuğun dengeli, samimi ve sıcak bir aile ortamında yetişmesi gerekmektedir. Bunun aksine, ebeveynlerin sürekli olarak kavga etmeleri; alkol, uyuşturucu ve kumar gibi kötü alışkanlıklara sahip olmaları, çocuğa karşı yeterli ilgi ve sevgiyi göstermemeleri veya ona şiddet uygulamaları çocukta bazı kişilik bozukluklarının, ruhsal ve sinirsel hastalıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu durum ise onların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Büyükkaragöz, 1990, s.34; Akt. Dam, 2008, s. 79).

Çocuklarda ortaya çıkan davranış bozukluklarının ailesel, sosyo-kültürel, biyolojik, psikolojik ve psiko-dinamik etmenlerden kaynaklandığını belirtebiliriz. Genellikle parçalanmış veya sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklarda davranış bozuklukları daha sık görülmektedir. Bunun yanı sıra, ailedeki kişilerin çocuğa karşı gösterdiği tutarsız tutumlar da çocuklarda davranış sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Davranışlarına sınır konulmamış çocuklar, kuralları öğrenme noktasında diğer çocuklara nazaran daha çok zorlanmakta ve sorunlu davranışları daha sık sergilemektedirler (Çınar, 2007, s. 6).

Sosyo-kültürel yoksunluk ise çocukların meşru yollardan ihtiyaçlarını karşılayamamalarına ve bunun sonucunda da toplum tarafından onaylanmayan yollardan amaçlarına ulaşmaya çalışmasına neden olmaktadır. Psikolojik etmenler ise genellikle çocukların rol modellerinin değişken veya zayıf olduğu durumlarda kendisini hissettirirken; biyolojik etmenler bazı hormonların (serotonin ve dopamin gibi) az olması nedeniyle saldırganlık gibi olumsuz davranışların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Çınar, 2007, s. 6). Ailelerinde demokratik bir ortam içerisinde yetişen çocuklar, arkadaşlarıyla etkili bir şekilde iletişim ve etkileşimde bulunarak sosyalleşebilmektedir. Bunun aksine sert bir denetim ortamının ve baskının söz konusu olduğu ortamlarda büyüyen çocuklarda ise saldırganlık yoluyla kendini kabul ettirme eğilimi ortaya çıkmaktadır (Dam, 2008, s. 79-80).

Özellikle ilkokul dönemi, çocukların kişilik ve sosyal özelliklerinin gelişiminde çok önemli bir yere sahip olan zaman dilimidir. Bu dönemde çocuklar diğer bireylerin farkına varmakta ve sosyal becerilerini geliştirmektedir. Çocuk okul öncesi dönemde benmerkezci bir düşünme yapısına sahiptir ve olaylara başkalarının gözünden bakabilme becerisini henüz kazanmamıştır. Oysaki ilkokul dönemi ile birlikte çocuk benmerkezci düşünme yapısından uzaklaşır. Bunun sebebi de çocuğun diğer bireylerin

farkına varmasıdır. Çocuklar bu dönemde diğer çocuklarla birlikte oyun oynamaya başlar. Karşısındaki kişi ile sağlıklı iletişim kurmanın yollarını da bu oyunlar aracılığıyla öğrenir. Bu nedenle ilkokul dönemi, çocuğun iletişim becerilerinin gelişimi ve sosyalleşmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Bacanlı, 2014, s. 171).

İlkokula yeni başlayan çocuk hala duygusal olarak yetişkinlere bağımlı durumdadır. Buna karşın bu bağımlılık duygusunun giderek azaltılması, çocuğa sorumluluk duygusunun aşılması ve bireyin toplumsallaştırılması gerekmektedir (Kılıçcı, 2014, s. 27). Bu noktada aile eğitimi önem taşımaktadır. Ama ailenin ekonomik sorunlar yaşaması, bireylerin toplumsal yaşama uyumunu güçleştirmektedir. Bu durumdan öncelikli olarak çocuklar, yaşlılar, engelliler ve kadınlar etkilenmektedir. Çünkü fakirlik, aile ile toplumsal hayat arasında mesafe oluşturmakta ve böylece aile topluma kapalı bir yaşam biçimi benimsemektedir. Bunun sonucunda aile içinde şiddet, intihar gibi olaylar; alkol ve sigara gibi kötü alışkanlıklar kendini göstermeye başlamaktadır. Ayrıca bu durum suça eğilimi de artırmakta ve dolayısıyla toplumsal sorunlara da neden olmaktadır (Doğan, 2011, s. 283).

2.6.3. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Psikomotor Gelişimine Etkisi

Bireyin yaşamını devam ettirmek adına yaptığı eylemlerin bir bölümü psikomotor gelişime dayanmaktadır. Psikomotor gelişim, kişinin organlarının işleyişini kontrol altına alma konusundaki becerisinin artmasını ifade etmektedir. Psikomotor gelişim, bireyin davranışlarının temelini oluşturmaktadır (Günalp, 2007, s. 14).

İlkokulda çocukların kazanmaları gereken psikomotor gelişime dönük bazı beceriler vardır. Bu dönemdeki çocukların el-göz koordinasyonunu geliştirmeleri adına, bir nesneyi atma, fırlatma, tutma gibi etkinlikleri yapabilmesi gerekmektedir. Bedensel aktivitelere dayanan oyunlarda gereken davranışları yapabilmesi ve arkadaşlarıyla işbirliği içerisinde hareket edebilmesi gerekmektedir. Yazı yazma, resim çizme, makasla bir kağıdı veya kumaşı kesme gibi ince motor becerilere dönük aktiviteleri gerçekleştirebilmesi gerekmektedir (Yüksel, 2006; Akt. Tabak, 2007, s. 5).

İlkokulda çocukların gelişimini desteklemek için, aileye ve eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Örneğin, ilkokulda çocuğa beden sağlığını korumasına yönelik bazı alışkanlıkların kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca fiziksel gelişimlerinin desteklenmesi için, çocukların sportif faaliyetlere yönlendirilmeleri ve bu faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri uygun ortamların oluşturulması gerekmektedir. Bunun yanı

sıra, ailelerin ve çocuğun yeterli ve dengeli beslenme açısından bilgilendirilmesi gerekmektedir. Çünkü sahip olunan beslenme ve sağlık olanakları, çocuğun psikomotor gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir (Kılıçcı, 2014, s. 22-23).

Hastalıkların ve yetersiz çevre koşullarının psikomotor gelişim üzerinde olumsuz yönde etkili olduğu öne sürülmektedir. Çocuğun ihtiyaçlarına uygun olmayan ortamlar, çocuğun hareket kontrolü kazanması için gerekli olan deneyimleri yaşamasına imkan tanımamakta ve böylece çocuğun psikomotor gelişimi istenilen seviyede gerçekleşmemektedir (Hurlock, 1964, s. 201; Akt. Kılıçarslan, 1997, s. 26).

Yapılan araştırmalar, sosyo-ekonomik düzeyin çocukların büyümeleri üzerinde de etkili olduğunu ortaya koymuştur. Özdemir, Erçevik ve Çalışkan'ın (2005, s. 23) yaptığı araştırma sonucunda, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okullara devam eden ve gelir düzeyi düşük olan ailelere mensup olan çocukların, diğer çocuklara oranla daha zayıf oldukları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, gelir düzeyi düşük olan ailelerden gelen ve gecekonduda oturan çocukların, akranlarına göre daha kısa boylu olduğu ortaya konmuştur.

İnsanların besin gereksinimleri cinsiyet, yaş, hastalık ve çalışma durumuna göre değişirken, sosyal statüye göre değişmez. Ancak düşük sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelere mensup olan çocuklar, yeterli ve dengeli beslenme şansına her zaman sahip olamamaktadırlar. Bu durum da onların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Baysal, 2003, s. 66).

2.6.4. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çocuğun Dil Gelişimine Etkisi

Dil gelişimi bir tarafta olgunlaşmaya, bir taraftan da öğrenmeye bağlı olarak gerçekleşmektedir. Çocuğun konuşabilmesi için sesleri çıkarabilecek fiziki olgunluğa ve kelimeleri algılayabilecek zihinsel olgunluğa erişmiş olması gerekir. Bunun yanı sıra çocuğun çevresiyle etkileşime girerek, dilin yapısını ve kelimeleri öğrenmesi gerekmektedir. Binbaşioğlu'na (1990) göre dil gelişimini sağlayan koşullar iki farklı grupta toplanabilir (Akt. Taner ve Başal, 2005, s. 398):

(a) Çocuğun kendisinden kaynaklanan koşullar: Ortalama zeka ve yetenek seviyesine sahip olma, duyu organlarının sağlıklı olması, duygusal yönden herhangi bir sorununun olmaması vb.

(b) Çocuğun dışında olan koşullar: Çocuğun ailesi tarafından kabul edilmesi ve sevgi görmesi, kendisini güvende hissetmesi, ailenin çocuğu cesaretlendirme durumu, ebeveynlerin disiplin anlayışları ve çocuğa karşı tutumları vb.

Ayrıca çocuğun cinsiyeti, anne-babasının eğitim seviyesi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi de çocuğun dil gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Öztürk'e (1995) göre sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerde çocuk sayısının fazla olması, evin ihtiyacı karşılayacak büyüklükte olmaması, ebeveynlerin çocuğa karşı ilgisiz davranmaları gibi sebeplere bağlı olarak çocuk öğrenme güçlükleri yaşayabilmektedir. Bu durum da çocuğun kelime dağarcığının kısıtlı olmasına ve dil gelişiminin istenilen düzeye erişememesine sebep olmaktadır (Akt. Taner ve Başal, 2005, s. 399).

Sosyo-ekonomik seviyedeki farklılığın çocukların dil gelişiminde etkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Çocukların dil gelişimindeki bu farklılığın sebebi olarak, çocuklara sağlanan öğrenme olanakları gösterilmektedir. Çocuklarla konuşulması; onlara şarkı, şiir ve tekerlemelerin öğretilmesi; onlara gelişimlerini destekleyecek kitaplar alınması gibi etkenler çocukların dil gelişimini ileri seviyelere taşımaktadır (Charlesworth, 1987, s. 309; Akt. Kılıçarslan, 1997, s. 30).

Çocuğun dil gelişimi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinden önemli ölçüde etkilenmektedir (Yeşilyaprak, 2004, s. 103). Güneş'in (1997, s. 48) araştırmasına göre, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, öğrencilerin kelime tanıma ve dil becerileri üzerinde etkilidir. Bu etki, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyin aleyhine, üst sosyo-ekonomik düzeyin lehinedir. Yani üst sosyo-ekonomik seviyeden gelen çocukların kelime tanıma becerileri ve okuma becerileri, alt ve orta sosyo-ekonomik seviyeden gelen çocuklara göre daha ileri seviyededir.

Ayrıca üst sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerden gelen çocukların, cümle uzunluğu, kelime dağarcığı ve soru sayısı gibi dilsel beceriler yönünden diğer çocuklara göre daha iyi seviyede olduklarını ortaya konmuştur. Çünkü sosyo-ekonomik seviyesi iyi olan ailede yetişen çocuk, oyun ve eğitsel gruplara katılma, gezip görme, kitap okuma, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade etmeye teşvik edilme gibi fırsatlar açısından diğer çocuklara göre daha avantajlıdır (Deniz, 2013, s. 110).

Okuma başarısı ile sosyoekonomik düzey arasında da manidar bir ilişki saptanmıştır. Mesela düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen çocukların kendini ifade edebilme, okuma ve okuduğunu anlama testlerinden aldıkları puanlar, orta düzey sosyo-

ekonomik seviyeden gelen çocukların puanlarından daha düşük çıkmıştır. Bu durum, öğrencinin bazı etkinliklere katılması veya katılmaması ile ilgilidir. Mesela hayvanat bahçesine bir gezi düzenleme, bir müzeyi ziyaret etme gibi etkinlikler, öğrencinin okul başarısına katkıda bulunan eğitsel etkinlikler içerisinde gösterilebilir. Çevresel faktörlerin yanı sıra, okuma becerisinin gelişimini etkileyen nörolojik, kalıtsal, biyolojik faktörler de önemlidir. Bu faktörlerin öğrencilerin okumadaki başarısının % 2-15'ini etkilediği tahmin edilmektedir (Akyol ve Temur, 2008, s. 82-83).

Sosyo-ekonomik düzey ile dinleme becerisi arasında da pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin dinleme becerilerinin, sosyo-ekonomik düzeyi orta ve düşük olan öğrencilerin dinleme becerilerine göre daha ileri seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyin, öğrencilerin konuşma becerileri üzerinde de etkili olduğu saptanmıştır. Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerden gelen çocuklar, konuşma becerisi açısından diğer gruplardaki çocuklara göre daha avantajlı bulunmuştur. Bunun yanı sıra, farklı sosyo-ekonomik seviyelerden gelen öğrencilerin okuma ve yazma becerileri arasında da anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Bu farklılaşma üst sosyo-ekonomik seviyedeki ailelere mensup olan öğrenciler lehinedir. Kısaca belirtmek gerekirse, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan öğrenciler tüm dil becerilerinde, alt veya orta sosyo-ekonomik seviyeden gelen öğrencilere göre daha iyi seviyededir (Kılıç, 2014, s. 117-121).

Çocuğun dil gelişiminde, anne-babalara büyük sorumluluklar düşmektedir. Çünkü çocuklar çoğu bilgiyi taklit ederek öğrenmektedir. Çocuğun konuşmayı öğrendiği dönemde evde birden fazla dil kullanılırsa, çocuğun konuşmasında gecikme ve gerileme olmaktadır. Bu nedenle evde sadece bir dil kullanılmalıdır. Ayrıca çocuğun dil gelişiminin istenilen seviyede gerçekleşmesi için, ona serbest konuşma fırsatı verilmelidir. Bunun yanı sıra, sözcükler onlara alay ederek veya azarlayıcı bir ifade tarzında değil, doğru bir şekilde söylenmelidir. Sordukları sorulara da açık ve doğru yanıtlar verilmelidir (Yeşilyaprak, 2004, s. 105).

Çünkü Binbaşıoğlu'na (1990) göre; evde veya ev dışında çocuğun geçireceği yaşantılar, dil gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu yaşantılar sayesinde çocuğun duyu organları harekete geçirilir. Yani bireyin zengin uyarıcılarla donatılmış bir ortamda bulunması ve uygun yaşantılar geçirmesi dil gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir (Akt. Taner ve Başal, 2005, s. 399).

Çocuklar zengin uyarıcılarla donatılmış ortamlarda yetişmediklerinde, sonraki yıllarda bu durumun eksikliğini yaşamaktadırlar. Dilin etkili ve yeterli bir şekilde kullanılmadığı çevrede yetişen çocuklar da benzer sorunlarla karşılaşmaktadır. Böyle ortamlarda yetişen çocuklarda okulda verilen eğitim, dil gelişimini sağlama açısından yetersiz kalmaktadır. Çocuk dil konusunda bir bilinç kazandığında, okulda kullanılan dili evdekine göre daha değerli bulup onu kullanmaya çalışacaktır. Bu durum ise söz konusu olumsuzlukların etkisinin azalmasına neden olacaktır (Gingsburg, 2008; Akt. Koçak, 2009, s. 4).

Yetersiz çevresel koşullar içerisinde yetişen öğrencilerin kelime dağarcığı ve genel olarak dil becerileri, kendilerine göre nispeten daha iyi sosyoekonomik düzeydeki ailelerden gelen akranlarından daha düşük seviyededir. Çocukların dil gelişimleri arasındaki farkların azaltılabilmesi için, okul öncesi dönemden itibaren dili zenginleştirici ortamlar oluşturulmalı ve bunu sağlayabilecek eğitim programları hazırlanmalıdır (Akyol ve Temur, 2008, s. 82).

Bu araştırmaların aksine, alt sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelerden gelen çocukların diğer çocuklara göre daha geride olmadıklarını belirten çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre, alt veya üst sosyo-ekonomik çevreden gelen çocuklar arasında bir “gerilik-ilerilik” söz konusu değildir; fakat bir farklılaşma vardır. Üst sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelerden gelen çocuklar, ailesinde öğrendiği bilgileri okula kolayca transfer edebilmekte; fakat alt sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerden gelen çocuklar, uzun süre boyunca uyum sorunu yaşamakta ve yeniden öğrenme dönemi geçirmek zorunda kalmaktadırlar (Mahin ve Aksu, 1980; Akt. Taner ve Başal, 2005, s. 399).

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Alamdır (2015, s. 17-68) “Akademik başarıyı etkileyen faktörlerin etkili okul bağlamında incelenmesi” adlı araştırmasında, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olan öğretmen, öğrenci, aile nitelikleri ve sahip olunan imkanlar gibi faktörleri incelemiştir. Araştırma sonucunda, evde edebi eserlerin bulunmasının, öğrencinin evde kendine ait çalışma odasının ve çalışma masasının bulunmasının, bilgisayarının ve okuma kitaplarının olmasının öğrencinin akademik başarısını artıracığı ifade edilmiştir.

Deveci'nin (2014, s.55-60) “Başarılı ve başarısız algılanan öğrencilere karşı öğretmenlerin tutum ve davranışları” adlı araştırmasında cinsiyete göre akademik başarının anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Aldıkları belgeler ve akademik başarı puanlarına bakıldığında, kızların erkeklere göre daha başarılı oldukları saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin aldıkları belgeler ile sahip oldukları kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin kardeş sayısı arttıkça, akademik başarılarının düştüğü ifade edilmiştir. Öğrencilerin aldıkları belgeler ile ebeveynlerin eğitim düzeyleri arasında da anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerin başarı düzeyinin de arttığı görülmüştür. Bunun yanı sıra çalışma odası olan öğrenciler ile çalışma odası olmayan öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. Kendine ait bir çalışma odası olan çocukların akademik başarı düzeyinin, çalışma odası olmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Malkoç Yaşar'ın (2014, s. 80) “Sosyo-ekonomik açıdan eğitimde fırsat eşitliği: Giresun örneği” adlı araştırmasından elde edilen bulgular çerçevesinde, öğrencilerin başarısında cinsiyete dayalı bir farklılık tespit edilmemiştir. Araştırmada ailenin gelir seviyesi yükseldikçe, öğrencilerin başarılarının da arttığı ifade edilmiştir. Ayrıca eğitim amacıyla okul dışında harcama yapan öğrencilerin başarısı, yapmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Erkal'ın (2013, s. 83-102) “Ailesi parçalanmış olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi” adlı araştırmasında, kız ve erkek öğrencilerin akademik başarı puanları karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, akademik başarı puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Araştırmada annelerin eğitim seviyeleri ile öğrencilerin not ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, annesi lise mezunu olan öğrencilerin okul başarı düzeyinin; annesi okuryazar olan, ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin okul başarı düzeyinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Annesi ilkokul mezunu olanların okul başarı düzeyi ile ortaokul mezunu olanların okul başarı düzeyi arasında ise anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra babaların eğitim seviyeleri ile öğrencilerin not ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz

sonucunda, babası lise mezunu olan öğrencilerin okul başarı düzeyinin; babası okuryazar olan, ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin okul başarı düzeyinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmada öğrencilerin akademik başarılarının, annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Annesi çalışan öğrencilerin not ortalamalarının, annesi çalışmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu puan ortalamaları arasında farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda, öğrencinin puan ortalamaları ile annesinin işi arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Benzer şekilde öğrencilerin puanları ile babalarının çalışma durumu arasında da anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Orman'ın (2012, s. 70-71) “Velilerin sosyo-ekonomik durumu, sınıf veli toplantılarına katılımı ve öğrencilerin başarıları” adlı araştırmasında, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında, 4. ve 5. sınıflar düzeyinde yapılan veli toplantıları ve öğrenci başarısını etkileyen faktörler incelemiştir. Bu araştırma sonucunda, öğrencilerin yılsonundaki başarı ortalamasının, anne-babalarının eğitim seviyelerine göre değiştiği saptanmıştır. Anne-babaların eğitim seviyesi yükseldikçe, öğrencilerin başarı düzeylerinin de buna paralel olarak arttığı ifade edilmiştir. Elde edilen bu sonuç, anne-babaların eğitim seviyesi arttıkça, çocuklarıyla ilgilenme düzeylerinin de arttığı ve buna bağlı olarak da çocukların akademik başarılarının yükseldiği şeklinde yorumlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin yılsonu başarı ortalamalarının; anne-babalarının çalışıp çalışmamasına, ailelerinin ekonomik düzeylerine ve evde çalışma odasının olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ifade edilmiştir. Ayrıca Orman'ın (2012, s.71) araştırmasından elde edilen bulgularına göre, öğrencilerin yılsonu başarı ortalamaları; okula düzenli olarak devam edip etmeme, okul öncesi eğitimi alıp almama ve cinsiyet gibi faktörlere göre farklılaşmaktadır. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitim alanlar almayanlara göre; okula düzenli olarak devam edenler etmeyenlere göre ve kız öğrenciler de erkeklere göre daha başarılı bulunmuştur.

Gündüver'in (2011, s. 42-48) “İlköğretim öğrencilerinin SBS başarılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi” adlı araştırmasında, öğrencilerin başarı puanlarının, baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, babası okuryazar olmayanlar ile ortaokul veya lise mezunu olanlar arasında; babası ortaokul veya lise mezunu olanlar lehine anlamlı bir farklılaşma tespit

edilmiştir. Ayrıca babası ilköğretim mezunu olanlar ile lise mezunu olanlar arasında; lise mezunu olanların lehine SBS başarı puanında anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Bunun aksine öğrencilerin başarı puanlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca sahip oldukları kardeş sayısına göre öğrencilerin akademik başarılarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, kardeş sayısına göre öğrencinin akademik başarısının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan analizler sonucunda öğrencilerin başarı puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kızlar lehine olduğu saptanmıştır.

Cananoğlu (2011, s. 52-53) “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ve algıladıkları sınıf atmosferinin sosyodemografik değişkenlere göre incelenmesi” adlı araştırmasında, beşinci sınıf öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile akademik başarı, cinsiyet, ebeveynlerin eğitim seviyesi, okulun sosyo-ekonomik düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, ebeveynlerin eğitim seviyesinin, öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. En yüksek öğrenilmiş çaresizlik düzeyine sahip olan öğrencilerin annelerinin okur-yazar olmadıkları, en düşük öğrenilmiş çaresizlik düzeyine sahip olan öğrencilerin annelerinin ise üniversite mezunu oldukları ortaya konmuştur. Ayrıca babaların eğitim seviyesi yükseldikçe, çocukların öğrenilmiş çaresizlik düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, en düşük öğrenilmiş çaresizlik düzeyine sahip olan öğrencilerin babalarının üniversite mezunu olduğunu, en yüksek öğrenilmiş çaresizlik düzeyine sahip olan öğrencilerin babalarının ise okur-yazar olduklarını ortaya koymuştur.

Kocaman’ın (2009, s. 156-157) “Ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumunun öğrencinin okul başarısına etkisi” adlı araştırmasında, cinsiyete bağlı olarak öğrencilerin birinci dönem başarı puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin cinsiyete bağlı olarak sınıf tekrarı yapmış olması arasında anlamlı bir fark görülmediği saptanmıştır. Ayrıca Kocaman’ın (2009, s. 173) araştırmasında, ailenin gelir düzeyi ile öğrencinin başarı davranışları ve başarı notları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, öğrencinin başarı davranışları ve başarı notları ile gelir düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu

tespit edilmiştir. Yani ailenin gelir düzeyi yükseldikçe, öğrencinin akademik başarısının da yükseldiği saptanmıştır. Araştırmada anne-babanın eğitim seviyesi yükseldikçe, öğrencinin sınıf tekrarı yapmasının azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin akademik başarısı ile ebeveynlerin eğitim seviyesi arasında da pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Yani anne-babanın eğitim seviyesi yükseldikçe, öğrencilerin ilk dönem başarısının da buna paralel olarak arttığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra araştırma sonucunda, öğrencinin akademik başarısı üzerinde annenin babaya oranla daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Çağlı'nın (2009, s. 106-111) "Ebeveynin eğitimi ve mesleklerinin çocukların eğitimindeki başarısına etkisi ve bir araştırma" adlı çalışmada, öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim seviyeleri ile karne ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır. Farklı gelir grubunda yer alan öğrencilerin karne ortalamaları arasında ise anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, gelir düzeyi ile öğrencilerin karne ortalamaları arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Yani ailenin gelir düzeyi yükseldikçe, öğrencinin karne ortalaması da yükselmektedir. Ayrıca araştırmada öğrencilerin karne ortalamalarının babalarının mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmiştir. Yükseköğretim gerektiren sağlık, eğitim, hukuk gibi alanlarda çalışan ebeveynlerin çocuklarının karne ortalamalarının, yükseköğretim gerektirmeyen mesleklerde çalışan ebeveynlerin çocuklarının karne ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun aksine öğrencilerin annelerinin mesleği ile karne ortalamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

Türkoğlu'nun (2008, s. 61-65) "Ailenin eğitim ve gelir düzeyinin öğrencinin derse olan tutumuna ve başarısına etkisi" adlı araştırmasında, öğrencilerin akademik başarıları ile ailelerinin gelir düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yani ailenin gelir düzeyi arttıkça, öğrencinin akademik başarı düzeyi de buna paralel olarak artış göstermektedir. Araştırma sonucunda, aylık geliri 500 TL'den az olan ailelerin çocukları ile 501-1000 TL'lik gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının öğrenme davranışları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bunu takip eden diğer gelir gruplarında da gelir düzeyi yükseldikçe, öğrenme davranışlarının azalan bir oranda artış gösterdiği görülmüştür. 3000 TL ve üzeri gelire sahip olan öğrencilerin öğrenme davranışlarında bir miktar düşüş gözlenmiştir. Bu durum da ailenin sosyo-

ekonomik düzeyinin çok düşük olmasının yanı sıra, çok yüksek olmasının da olumsuz sonuçlar doğurabileceği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda, gelir düzeyi 500 TL'den az olan ailelerdeki çocukların yılsonu başarı ortalamalarının diğer çocukların ortalamalarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi arttıkça, öğrencilerin yılsonu başarı ortalamalarının da arttığı görülmüştür. Fakat 3000 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip olan ailelerdeki çocukların yılsonu başarı ortalamaları azalan miktarda bir artış göstermiştir. Ayrıca Türkoğlu'nun (2008, s.73-78) araştırmasında, babanın eğitim seviyesi ile öğrencilerin akademik başarıları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Fakat lisansüstü eğitim yapmış olan babaların çocuklarının başarı düzeylerinde bir miktar düşüş yaşandığı saptanmıştır. Ayrıca araştırmada babanın eğitim seviyesinin, öğrencilerin başarıları üzerindeki etkisinin, annenin eğitim seviyesi kadar etkili olmadığı ifade edilmiştir. Annenin eğitim düzeyi ile öğrencilerin akademik başarıları arasında da pozitif doğrusal bir ilişki olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının yılsonu başarı ortalamalarının, diğer çocukların yılsonu başarı ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. “Okuryazar olmayan annelerin öğrencilerinin yılsonu başarı notu ortalaması AOP 3,1 (orta), ilkokul mezunu annelerin öğrencilerinin AOP 4,1 (iyi), ortaokul mezunu annelerin öğrencilerinin AOP 4,2 (iyi), lise mezunu annelerin öğrencilerinin AOP 4,8 (pekiyi), lisans mezunu annelerin öğrencilerinin AOP 4,9 (pekiyi) olduğu tespit edilmiştir” (Türkoğlu, 2008, s. 73).

Kılınçarslan'ın (2008, s. 89-91) “Ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin İlköğretim öğrencilerinin okul başarılarına etkileri ve bir uygulama” adlı araştırmasında, annesi okuryazar olmayan öğrencilerin akademik başarıları ile annesi okuryazar olup ilkokul mezunu olmayan öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Annesi okuryazar olmayan öğrencilerin okul başarıları ile annesi ilkokul, ortaokul, lise, yüksekokul veya üniversite mezunu olan öğrencilerin okul başarıları arasında, annesi ilkokul, ortaokul, lise, yüksekokul veya üniversite mezunu olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. Annesi okuryazar olan fakat ilkokul mezunu olmayan öğrencilerin okul başarıları ile annesi ilkokul, ortaokul, lise, yüksekokul veya üniversite mezunu olan öğrencilerin okul başarıları arasında, annesi ilkokul, ortaokul, lise, yüksekokul veya üniversite mezunu olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. Annesi ilkokul mezunu olan

öğrencilerin okul başarıları ile annesi ortaokul, lise, yüksekokul veya üniversite mezunu olan öğrencilerin okul başarıları arasında, annesi ortaokul, lise, yüksekokul veya üniversite mezunu olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. Ayrıca annesi ortaokul mezunu olan çocukların okul başarıları ile annesi lise mezunu olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Annesi ortaokul mezunu olan çocukların okul başarıları ile annesi yüksekokul ya da üniversite mezunu olan çocukların okul başarıları arasında; annesi yüksekokul/üniversite mezunu öğrencilerin lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna karşın annesi lise mezunu olan çocukların okul başarıları ile annesi yüksekokul ya da üniversite mezunu olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Kılınçarslan'ın (2008, s. 132-135) “Ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin İlköğretim öğrencilerinin okul başarılarına etkileri ve bir uygulama” adlı araştırmasında, babası okuryazar olmayan öğrencilerin akademik başarıları ile babası okuryazar olan fakat ilkokul mezunu olmayan ve babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Babası okuryazar olmayan öğrencilerin akademik başarılarının; babası ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan öğrencilerin akademik başarılarından daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Babası okuryazar olan ama ilkokul mezunu olmayan çocukların akademik başarıları ile babası ilkokul mezunu veya ortaokul mezunu olan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Babası okuryazar olan ama ilkokul mezunu olmayan çocukların akademik başarıları ile babası lise, yüksekokul, üniversite, yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin akademik başarıları arasında; babası lise, yüksekokul, üniversite, yüksek lisans veya doktora mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Babası ilkokul mezunu olan çocukların akademik başarıları ile babası ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite, yüksek lisans veya doktora mezunu olan çocukların akademik başarıları arasında; babası ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite, yüksek lisans veya doktora mezunu olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Babası ortaokul mezunu olan çocukların akademik başarıları ile babası lise veya dengi okul mezunu olan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Babası ortaokul mezunu olan çocukların akademik

başarıları ile babası yüksekokul/üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan çocukların akademik başarıları arasında; babası yüksekokul/üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Babası lise mezunu olan çocukların akademik başarıları ile babası yüksekokul/üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan çocukların akademik başarıları arasında; babası yüksekokul/üniversite veya lisansüstü mezunu öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Babası yüksekokul/üniversite mezunu olan çocukların okul başarıları ile babası yüksek lisans veya doktora mezunu olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Kılınçarslan'ın (2008, s. 96-99) “Ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin İlköğretim öğrencilerinin okul başarılarına etkileri ve bir uygulama” adlı araştırmasında, annenin mesleği ile öğrencinin okul başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, annesi ev hanımı olan çocuklarla, annesi emekli olan çocuklar ve annesi işçi olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca annesi ev hanımı olan çocukların okul başarıları ile annesi serbest meslek sahibi olan çocukların okul başarıları arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Buna karşın, annesi memur olan öğrencilerin, annesi ev hanımı olan öğrencilerden daha başarılı olduklarını saptanmıştır. Bunun yanı sıra, annesi emekli olan çocukların okul başarıları ile annesi serbest meslek sahibi olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülürken; annesi memur olan çocukların, annesi işçi olanlara göre daha başarılı oldukları ortaya konmuştur. Annesi memur olan öğrencilerin akademik başarıları ile annesi serbest meslek sahibi olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ayrıca annesi işçi olan çocukların okul başarıları ile annesi serbest meslek sahibi olan çocukların okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Başka bir okulda gerçekleştirilen araştırma sonucunda ise annesi ev hanımı olan çocukların okul başarıları ile annesi öğretmen olan çocukların okul başarıları arasında; annesi öğretmen olan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak ($p < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Kılınçarslan'ın (2008, s. 139-144) “Ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin İlköğretim öğrencilerinin okul başarılarına etkileri ve bir uygulama” adlı araştırmasında, babası serbest meslek sahibi olan çocukların akademik başarıları ile

babası işçi, esnaf, memur veya emekli olan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Babası işçi olan çocukların akademik başarıları ile babası emekli veya esnaf olan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Babası işçi olan çocukların akademik başarıları ile babası ticaretle uğraşan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenirken; babası işçi olan çocukların akademik başarıları ile babası memur olan çocukların akademik başarıları arasında; babası memur olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Babası emekli olan çocukların akademik başarıları ile babası esnaf veya memur olan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Babası esnaf olan çocukların akademik başarıları ile babası memur olan veya ticaretle uğraşan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Ayrıca babası memur olan çocukların akademik başarıları ile babası ticaretle uğraşan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra, babası mühendis olan çocukların akademik başarıları ile babası ticaretle uğraşan veya memur olan çocukların akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir.

Atalay (2008, s. 2) “Sosyo-ekonominin sanat eğitime yaratıcılığa olan etkisi” adlı araştırmasında, farklı sosyo-ekonomik seviyelerden gelen ailelerin sanat eğitime bakış açılarının ve kültürel farklılıkların, öğrencilerin sanat çalışmalarındaki yaratıcılıklarına etkisini araştırmak istemiştir. Atalay (2008, s. 58), farklı sosyo-ekonomik seviyeleri yansıtan ve sanat eğitimi veren okullardan seçtiği 30 tane 7. sınıf öğrencisi üzerinde araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, sosyo-ekonomik farklılıkların yaratıcılığı etkilediği saptanmıştır. Olumlu çevre ve aile koşullarının, uygun eğitim ortamının sanatsal faaliyetlerdeki başarıyı artırdığı tespit edilmiştir (Atalay, 2008, s. 117-118).

Kılıç Duran’ın (2007, s. 92) “9, 10, 11 yaşlarındaki çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi” isimli araştırmasında, ailedeki çocuk sayısının, çocukların zeka puanlarını etkileyip etkilemediği belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ailedeki çocuk sayısı ile çocukların zeka puanları arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yani ailedeki çocuk sayısı arttıkça, çocukların zeka puanları düşmektedir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda,

kardeş sayısı ile öğrencilerin akademik başarıları arasında da anlamlı fark tespit edilmiştir. Tek çocuk veya iki kardeş olan öğrencilerin akademik başarılarının; dört, beş ve daha fazla kardeş olan öğrencilerin akademik başarılarından yüksek olduğu görülmüştür. Kılıç Duran'ın (2007, s. 88) araştırmasının bulgularına göre, ailelerin sosyo-ekonomik seviyeleri ile öğrencilerin zeka gelişimleri arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırma sonucunda, yaş gruplarına bakılmaksızın değerlendirme yapıldığında, üst sosyo-ekonomik seviyenin zeka gelişimini pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Ancak 9, 10 ve 11 yaşlarındaki çocuklar ayrı ayrı ele alındığında, sosyo-ekonomik seviyenin zeka gelişimi üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı ifade edilmiştir.

Ahioğlu'nun (2006, s. 53-81) "Öğretmen ve veli görüşlerine göre farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okuma-yazma sürecini etkileme biçiminin değerlendirilmesi" adlı araştırmasında, örnekleme yer alan velilerden üst sosyo-ekonomik seviyede yer alanların, alt ve orta sosyo-ekonomik seviyede yer alanlara göre çocuklarıyla daha fazla ilgilendikleri ve onlarla daha fazla zaman geçirdikleri saptanmıştır. Bunun yanı sıra, üst sosyo-ekonomik düzeydeki aileler çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurmakta, onların bağımsızlığına ve gelişimine daha fazla destek olmakta ve çocuklarına daha elverişli yaşam koşulları sağlayabilmektedir. Üst sosyo-ekonomik seviyedeki ailelere mensup olan çocukların zihinsel gelişim düzeylerinin ve akademik başarı seviyelerinin, orta ve alt sosyo-ekonomik grupta yer alan çocuklara göre daha iyi olduğu saptanmıştır. Ayrıca orta ve üst sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin, çocuklarının ev çalışmalarına daha fazla yardımcı oldukları ve onlara daha fazla sosyal ve akademik destek sağlandıkları tespit edilmiştir. Alt sosyo-ekonomik seviyede yer alan aileler ise çocuklarıyla etkili iletişim kurma noktasında yetersiz olmakla beraber, onların zihinsel gelişimine de yeterli katkıyı sunamamaktadır. Bu seviyedeki aileler, çocuklarına yeterli düzeyde sosyal ve akademik desteği sağlayamadığından, çocuklar genellikle başarısız olmaktadır.

Çakıcı (2006, s. 73-144) "Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi" adlı araştırmasında, alt ve üst sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerde, anne-çocuk ilişkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, Ankara ilindeki anaokullarında okuyan öğrenciler ve anneleri oluşturmaktadır. Üst sosyo-ekonomik

düzeyden 221, alt sosyo-ekonomik düzeyden 169 olmak üzere, toplam 390 öğrenci ve anneleri araştırma kapsamında ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyo-ekonomik düzeyin, aile işlevleri ve anne-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Anne-çocuk ilişkileri, problem çözme ve çocukla ilgilenme açısından, alt sosyo-ekonomik seviyelerdeki annelerin, üst sosyo-ekonomik seviyedeki annelere göre anlamlı derecede sağlıksızlık gösterdiği saptanmıştır. Bu durumun çocuğun gelişimi ve akademik başarısı üzerinde de etkili olacağını ifade edebiliriz.

Taner ve Başal (2005, s. 395-396) “Farklı sosyoekonomik düzeylerde okul öncesi eğitimi alan ve almayan İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması” adlı araştırmalarında farklı sosyo-ekonomik seviyelerden gelen ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, Bursa ilinde bulunan 10 resmi ilkokuldan seçtiği 120’si kız, 120’si erkek öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden 80’i üst, 80’i orta ve 80’i de alt sosyo-ekonomik seviyeden gelmektedir. Araştırmanın sonucunda, okul öncesi eğitim alan öğrencilerin dil gelişimlerinin almayanlara göre daha iyi seviyede olduğu saptanmıştır. Ayrıca alt sosyo-ekonomik seviyedeki öğrencilerin dil gelişimlerinin, orta ve üst sosyo-ekonomik seviyedeki öğrencilerin dil gelişimlerine göre daha düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Ocak (2004, s. 32-73) “İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin okula ait olma duyguları ve bazı sosyo-demografik özelliklerinin gösterdikleri istenmeyen davranışlarla ilişkisi” adlı araştırmasında, ilkokul 4. ve 5. sınıfta eğitim gören öğrencilerin okula ait olma duyguları ve bazı sosyo-demografik özellikleri (ailenin sosyo-ekonomik seviyesi, anne-babanın eğitim seviyesi, kardeş sırası, doğum sırası vs.) ile istenmeyen davranışları gösterme dereceleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, alt sosyo-ekonomik seviyelerden gelen öğrencilerin, akademik başarısızlık, sosyal problemler ve fiziki donanımına zarar verme gibi istenmeyen davranışları daha çok sergiledikleri ortaya konulmuştur.

Güneş (1997, s. 55) “İlkokul öğrencilerinin okuma düzeyleri ve dikkat özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı araştırmasında, ilkokul öğrencilerinin dikkat ve okuma düzeylerini etkileyen faktörleri incelemeyi amaçlamıştır. Söz konusu araştırma sonucunda, öğrencilerin dikkat seviyeleri ile ailelerinin sosyo-ekonomik seviyesi arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu tespit

edilmiştir. Üst sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerden gelen öğrencilerin dikkat seviyelerinin diğer öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyeleri yükseldikçe, okuma düzeylerinin de buna paralel olarak yükseldiği bulgusuna ulaşılmıştır.

2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Bruner'in (2014, s. 72) yaptığı araştırmada, öğrencilerin akademik başarıları ile sosyo-ekonomik seviyeleri arasındaki ilişki incelenmiş ve değişik ülkelerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öğrencilerin akademik başarıları ile sosyo-ekonomik seviyeleri arasındaki ilişki katsayısı Şili için 0.50, Finlandiya için 0.38, Gana için 0.17, Kore için 0.41, Singapur için 0.41 ve Amerika Birleşik Devletleri için 0.43 olarak tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi, öğrencilerin akademik başarıları ile sosyo-ekonomik seviyeleri arasındaki ilişki katsayısı, ülkelere göre değişmekle beraber, tüm ülkelerde akademik başarı ile sosyo-ekonomik seviye arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Yani öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyeleri yükseldikçe, akademik başarıları da yükselmektedir.

Garcia'nın (2014, s. 71) araştırmasında ise, kolejde eğitim gören öğrencilerin dersleri geçme durumları ile sosyo-ekonomik seviyeleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin dersleri geçme durumlarının sosyo-ekonomik seviyelerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Lee'nin (2009, s. 34) yaptığı araştırmada, öğrencilerin okul puanlarının, sosyo-ekonomik seviyenin yükselmesine bağlı olarak yükseldiği gözlenmiştir. Araştırmalarda genellikle ebeveynlerin sosyal sınıfları ile çocukların okuldaki ilerlemeleri arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğunu saptamışlardır. Bu korelasyon değeri, öğrencilere göre 0.10 ile 0.80 arasında değişmektedir. Yani öğrencinin okuldaki ilerlemesi ile ailenin dahil olduğu sosyal sınıf arasındaki ilişkinin, öğrenciden öğrenciye farklılaştığını ifade edebiliriz. Bu korelasyon değerlerinin ortalaması 0.30 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin sosyal statüleri ile öğrenci başarısı arasında düşük seviyede pozitif yönlü bir ilişki vardır denilebilir.

Worley'in (2007, s. 73-74) araştırmasında, öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile motivasyon, öğrenci-ebeveyn ilişkisi, öğrenci-öğretmen ilişkisi, akran etkisi ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup

olmadığına ve söz konusu değişkenler ile akademik başarı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanlarının, ifade edilen tüm değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca akademik başarı ile motivasyon arasındaki ilişkinin, diğer değişkenlerle olan ilişkiye nazaran daha yüksek olduğu ve bunu akran etkisinin izlediği tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzey ile akademik başarı arasında ise pozitif yönlü düşük bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Utne'nin (2001, s. 95-107) yaptığı araştırmada, farklı sosyo-ekonomik seviyeleri temsil eden okullardaki okuma puanları ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Alt sosyo-ekonomik seviyeden gelen öğrencilerin okuma puanları ortalamalarının, üst sosyo-ekonomik seviyeden gelen öğrencilerin okuma puanları ortalamalarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Benzer sonuçlar matematik, dil, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarındaki akademik başarı puanları için de elde edilmiştir. Yani araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyelerine göre matematik, dil, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarındaki akademik başarı puanları farklılaşmaktadır ve bu farklılaşma üst sosyo-ekonomik seviyede yer alan öğrencilerin lehinedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı ile verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli, nicel araştırma modellerinden birisi olan tarama (survey) modelidir. Tarama modeli, bir grubun belli özelliklerini tasvir etmek amacıyla veri toplanması esasına dayanan bir modeldir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012, s. 14).

Bu bağlamda, araştırmada ilkokul öğrencilerinin akademik başarıları ile demografik değişkenleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Adıyaman ili Çelikhan İlçesi'nde bulunan ilkokullarda 4. sınıfa devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, Adıyaman ili Çelikhan İlçesi'ndeki Atatürk İlkokulu, Barbaros İlkokulu ve Fatih İlkokulu'nda 4. sınıfta okuyan 70 kız ve 67 erkek olmak üzere toplam 137 öğrenci oluşturmaktadır. Okulların ve sınıfların belirlenmesinde tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak kullanılan bilgi formu, 8 farklı değişkeni ölçmeye yönelik soruları içermektedir. Araştırmada uygulanan bilgi formunda öğrencilerin cinsiyeti ve kardeş sayısı gibi demografik özelliklerine; ailenin gelir düzeyi, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın mesleği gibi sosyo-ekonomik özellikleri yordamaya yönelik sorulara; öğrenciye ait bir çalışma odasının olup olmadığına dair sorulara yer verilmiştir. Hazırlanan bilgi formunun dağıtılması, uygulanması ve değerlendirilmesi bizzat araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yetkili makamlardan alınan izinler doğrultusunda, öğrencilerin notları okul müdürlüklerinden temin edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplamada kullanılan bilgi formu uygulanmadan önce, araştırmanın içeriğini özetleyen bir rapor hazırlanarak, Fırat Üniversitesi'nden "Etik kurul belgesi" alınmıştır. Daha sonra rektörlük aracılığıyla Adıyaman Valiliği ve Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak uygulama gerçekleştirilmiştir.

Demografik özellikleri belirleme amacıyla hazırlanan bilgi formunu uygulamak için okullardan gerekli izinler alındıktan sonra, belirlenen tarihlerde okullara gidilmiş ve bu okullarda eğitim gören 4. sınıf öğrenci velileri tespit edilerek hazırlanan 145 bilgi formu uygulanmıştır. Uygulanan bilgi formlarından 137 adedi geriye dönmüştür. Dolayısıyla diğer bilgi formları değerlendirmeye alınamamıştır. Bilgi formlarının uygulanması sırasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Ayrıca yetkili makamlardan alınan izinler doğrultusunda öğrencilerin notları okul müdürlüklerinden temin edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

İlkokul öğrencilerinin akademik başarıları ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada, üç ayrı okuldan 137 öğrenci velisine bilgi formu uygulanmış ve söz konusu okullardan öğrencilerin ders notları temin edilmiştir. Sonrasında bu veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerin ilk aşamasında öğrencilerin demografik özellikleri, betimleyici tablolar yardımıyla özetlenmiş ve frekanslar, yüzdelikler verilmiştir. Analizlerin ikinci aşamasında ise öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle istatistiksel analizler t testinin parametrik olmayan karşılığı olan Mann Whitney U ve One way ANOVA testinin parametrik olmayan karşılığı olan Kruskal Wallis testleri yardımıyla yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklem Grubuna Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Aşağıda öğrencilerin demografik özellikleri, betimleyici tablolar yardımıyla özetlenmiş ve frekanslar, yüzdelikler verilmiştir. Daha sonra öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle yapılan Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testlerinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Atatürk İlkokulu	52	38.0
Barbaros İlkokulu	38	27.7
Fatih İlkokulu	47	34.3
Toplam	137	100.0

Tablo 1’de de görüldüğü üzere, örneklem grubunun 52’si (%38) Atatürk İlkokulu, 38’i (%27,7) Barbaros İlkokulu ve 47’si (%34,3) ise Fatih İlkokulu’nda eğitim-öğretim gören öğrencilerden tesadüfi olarak seçilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrenciler, okullara yaklaşık oranlarda dağılmıştır.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelere

	Frekans	Yüzde
Kadın	70	51.1
Erkek	67	48.9
Toplam	137	100.0

Tablo 2’de de görüldüğü gibi, örneklem grubu 70’i kadın (%51,1), 67’si erkek (%48,9) olmak üzere toplam 137 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemin cinsiyete göre dağılımının yaklaşık olarak eşit olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde

	Frekans	Yüzde
Yok	1	.7
1	7	5.1
2	24	17.5
3	44	32.1
4 veya daha fazla	61	44.5
Toplam	137	100.0

Tablo 3’de de görüleceği üzere, örnekleme dahil edilen öğrencilerin 1’inin kardeşinin olmadığı (%0,7), 7’sinin 1 kardeşe (%5,1), 24’ünün 2 kardeşe (%17,5), 44’ünün 3 kardeşe (%32,1) sahip olduğu tespit edilmiştir. Örnekleme dahil edilen öğrencilerin 61’inin ise 4 veya daha fazla kardeşe sahip olduğu (%44,5) tespit edilmiştir.

Tablo 4. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde

	Frekans	Yüzde
Okur-yazar değil	7	5.1
İlkokul	76	55.5
Ortaokul	27	19.7
Lise	21	15.3
Ön lisans	2	1.5
Lisans	4	2.9
Toplam	137	100.0

Tablo 4’te ifade edildiği gibi örnekleme dahil edilen öğrencilerin 7’sinin annesinin okur-yazar olmadığı (%5,1), 76’sının annesinin ilkokul mezunu olduğu (%55,5), 27’sinin annesinin ise ortaokul mezunu (%19,7) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 21’inin annesinin lise mezunu (%15,3), 2’sinin annesinin ön lisans mezunu (%1,5) ve 4’ünün annesinin ise lisans mezunu olduğu (%2,9) görülmüştür. Öğrencilerin annelerinden yüksek lisans veya doktora mezunu olan bulunmamaktadır.

Tablo 5. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde

	Frekans	Yüzde
Okur-yazar değil	2	1.5
İlkokul	26	19.0
Ortaokul	35	25.5
Lise	51	37.2
Ön lisans	4	2.9
Lisans	18	13.1
Yüksek lisans veya doktora	1	.7
Toplam	137	100.0

Tablo 5’te görüldüğü gibi örneklemdeki öğrencilerin 2’sinin babasının okur-yazar olmadığı (%1,5), 26’sının babasının ilkokul mezunu olduğu (%19), 35’inin babasının ortaokul mezunu olduğu (%25,5) olduğu görülmüştür. Ayrıca örneklemdeki öğrencilerden 51’inin babasının lise mezunu (%37,2), 4’ünün babasının ön lisans mezunu (%2,9) ve 18’inin babasının lisans mezunu (%13,1) olduğu tespit edilmiştir. Örneklemdeki öğrencilerden sadece 1’inin babasının lisansüstü eğitim mezunu (%0,7) olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Anne Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde

	Frekans	Yüzde
Ev hanımı	135	98.5
Öğretmen	2	1.5
Toplam	137	100.0

Tablo 6’da da görüldüğü gibi örnekleme dahil edilen öğrencilerin annelerinin neredeyse tamamının ev hanımı olduğu (%98,5) görülmüştür. Öğrencilerden sadece 2’sinin annesinin öğretmen olduğu (%1,5) tespit edilmiştir.

Tablo 7. Baba Mesleği Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelere

	Frekans	Yüzde
Çiftçi	70	51.1
Öğretmen	10	7.3
Memur	16	11.7
Esnaf	27	19.7
İşçi	3	2.2
Diğer	11	8.0
Toplam	137	100.0

Tablo 7’de görüldüğü gibi, örneklemden öğrencilerin yaklaşık olarak yarısının (%51,1) babası çiftçilik yaparak geçimini sağlamaktadır. Bu öğrencilerden 10’unun babası öğretmen (%7,3), 16’sının babası memur (%11,7), 27’sinin babası esnaf (%19,7) ve 3’ünün babası ise işçidir (%2,2). 11’inin babası ise diğer meslek gruplarında (%8) çalışarak geçimini sağlamaktadır.

Tablo 8. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelere

	Frekans	Yüzde
0-500 lira	42	30.7
501-1000 lira	49	35.8
1001-2000 lira	22	16.1
2001 lira ve üzeri	24	17.5
Toplam	137	100.0

Ailelerin gelir düzeyine yönelik olarak yapılan betimleyici analiz sonucunda, ailelerden 42’sinin aylık gelirinin 0-500 lira arasında olduğu (%30,7), 49’unun aylık gelirinin 501-1000 lira arasında olduğu (%35,8), 22’sinin aylık gelirinin 1001-2000 lira arasında olduğu (%16,1) görülmüştür. Bu öğrencilerden 24’ünün ailesinin ise aylık 2001 lira ve üzeri gelire sahip olduğu (%17,5) tespit edilmiştir.

Tablo 9. Çalışma Odası Değişkenine Göre Frekans ve Yüzdelere

	Frekans	Yüzde
Çalışma odası olmayanlar	74	54.0
Çalışma odası olanlar	63	46.0
Toplam	137	100.0

Tablo 9’da da görüldüğü gibi, yapılan analiz sonucunda öğrencilerden 74’ünün evde çalışma odasına sahip olmadığı (%54) ve 63’ünün ise evde çalışma odasına sahip olduğu (%46) görülmüştür.

4.2. Okul Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 10. Okul Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Okul	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
Atatürk İlkokulu	52	82.04	14.80	64.58	2	11.057	.004
Barbaros İlkokulu	38	76.71	18.92	56.55			
Fatih İlkokulu	47	88.69	11.78	83.96			
Toplam	137						

Tablo 10 incelendiğinde, okul değişkenine göre akademik başarı puanının Atatürk İlkokulu’nda eğitim gören öğrenciler için $\bar{x} = 82,04$, Barbaros İlkokulu’nda eğitim gören öğrenciler için $\bar{x} = 76,71$, Fatih İlkokulu’nda eğitim gören öğrenciler için $\bar{x} = 88,69$ olduğu görülmektedir. Okul değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. [$X^2=11,057$, $p<.05$].

Okul değişkenine göre akademik başarı farklarının hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, okul değişkenine göre Atatürk İlkokulu’nda eğitim gören öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile Barbaros İlkokulu’nda eğitim gören öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında,

Atatürk İlkokulu'nda eğitim gören öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Atatürk İlkokulu'nda eğitim gören öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile Fatih İlkokulu'nda eğitim gören öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, Fatih İlkokulu'nda eğitim gören öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Ayrıca Barbaros İlkokulu'nda eğitim gören öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile Fatih İlkokulu'nda eğitim gören öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, Fatih İlkokulu'nda eğitim gören öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir.

Söz konusu okullar, farklı mahallelerde yer almakta ve farklı sosyo-ekonomik seviyeye sahip olan ailelere hizmet vermektedir. Ailelerin sosyo-ekonomik seviyelerinin ve dolayısıyla çocuklarına sağladıkları sosyal, kültürel ve eğitsel olanakların farklı olması, öğrencilerin akademik başarılarının okul değişkenine göre anlamlı farklılık göstermesine sebebiyet vermiş olabilir. Bunun yanı sıra okulların fiziki yapısı, iklimi, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin nitelikleri, ebeveynlerin tutumları ve eğitime bakış açılarının farklılık göstermesi de öğrencilerin akademik başarıları arasındaki farklılaşmanın sebebi olabilir.

4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 11. Cinsiyet Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Mann Whitney-U Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Kareler Ortalaması	Kareler Toplamı	U	p
Kadın	70	84.98	15.47	75.91	5313.50	1861.500	.037
Erkek	67	80.62	15.91	61.78	4139.50		
Toplam	137						

Tablo 11 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre akademik başarı puanının kadınlar için $\bar{x} = 84,98$ ve erkekler için $\bar{x} = 80,62$ olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. [U=1861,500, p<.05]. Araştırmanın bu bulgusu, cinsiyete dayalı olarak, gelişimsel özelliklerin farklılık göstermesiyle açıklanabilir. Giddens (2005, s. 486-523) tarafından kızların daha kolay güdülenebildikleri ve daha düzenli oldukları, erkeklerin ise bu konularda sıkıntı yaşadıkları ifade edilmektedir.

Ayrıca kızların erkeklere göre daha çabuk olgunlaştıkları ve dil becerilerinin daha iyi seviyede olduğu belirtilmektedir (Akt. Çağlı, 2009, s. 48). Bunun yanı sıra, toplumdaki normlara bağlı olarak, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha az sokağa çıkmakta ve derslerine daha fazla zaman ayırmaktadır. Bu durum akademik başarıları üzerinde olumlu yönde etki yaratmış olabilir.

4.4. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 12. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p
Yok	1	59.00	-	15.00	4	2.878	.578
1	7	85.67	18.42	80.14			
2	24	83.34	16.54	72.00			
3	44	82.35	15.00	65.66			
4 veya daha fazla	61	83.07	15.93	69.84			
Toplam	137						

Tablo 12 incelendiğinde, kardeş sayısı değişkenine göre akademik başarı puanının kardeşi olmayanlar için $\bar{x} = 59,00$, bir kardeşi olanlar için $\bar{x} = 85,67$, iki kardeşi olanlar için $\bar{x} = 83,34$, üç kardeşi olanlar için $\bar{x} = 82,35$, dört veya daha fazla kardeşi olanlar için ise $\bar{x} = 83,07$ olduğu görülmektedir. Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. [$X^2=2,878$, $p>.05$].

Kardeş sayısı ile ilgili olarak, Türkiye’de özellikle kız öğrencilerin kendisinden küçük kardeşlerine bakıcılık yaptığı sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu durumun, sözü geçen öğrencilerin akademik başarılarını düşürmesi beklenebilir. Diğer taraftan çok kardeşi olan ilkokul öğrencisinin uygun çalışma ortamı bulmada zorlanması sonucunda akademik başarısının düşmesi beklenir. Ancak araştırmada bu beklentilerin tersine, kardeş sayısının ilkokuldaki akademik başarıyı etkilemediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun olası nedenlerini belirlemek için daha kapsamlı ve detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır.

4.5. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 13. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p
Okur-yazar değil	7	71.80	25.22	52.71	5	6.274	.281
İlkokul	76	81.33	16.17	65.24			
Ortaokul	27	84.42	13.04	70.26			
Lise	21	88.77	8.03	78.02			
Ön lisans	2	92.70	8.53	97.00			
Lisans	4	84.38	29.59	99.13			
Toplam	137						

Tablo 13 incelendiğinde, anne eğitim düzeyi değişkenine göre akademik başarı puanının annesi okuryazar olmayanlar için $\bar{x} = 71,80$, ilkokul mezunu olanlar için $\bar{x} = 81,33$, ortaokul mezunu olanlar için $\bar{x} = 84,42$, lise mezunu olanlar için $\bar{x} = 88,77$, ön lisans mezunu olanlar için $\bar{x} = 92,70$ ve lisans mezunu olanlar için $\bar{x} = 84,38$ olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. [$X^2=6,274$, $p>.05$].

Araştırmanın bu bulgusu, çalışma grubunda yer alan öğrencilerin genellikle babalarından akademik destek alması ile açıklanabilir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin annelerinin eğitim seviyelerinin, babalarının eğitim seviyelerine göre daha alt seviyede olduğu görülmektedir. Eğitim seviyeleri daha yüksek olduğundan dolayı, çocukların akademik yönden desteklemesi noktasında, babanın daha etkin olması tercih edilmiş olabilir. Bunun yanı sıra, bölgesel şartlara bağlı olarak anneler tarla, bahçe veya ev işleriyle ilgilenmekte, buna bağlı olarak da çocuklarına fazla zaman ayıramamaktadırlar. Bu sebeplerle annelerin eğitim seviyelerine göre öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı fark bulunmamış olabilir.

4.6. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 14. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
Okur-yazar değil	2	42.14	3.02	3.25	6	19.355	.004
İlkokul	26	78.03	15.45	53.52			
Ortaokul	35	79.71	18.14	64.26			
Lise	51	85.80	11.76	72.60			
Ön lisans	4	86.87	13.93	77.75			
Lisans	18	90.22	13.65	92.14			
Yüksek lisans/Doktora	1	99.81	-	134.00			
Toplam	137						

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, baba eğitim düzeyi değişkenine göre akademik başarı puanının babası okuryazar olmayanlar için $\bar{x} = 42,14$, ilkokul mezunu olanlar için $\bar{x} = 78,03$, ortaokul mezunu olanlar için $\bar{x} = 79,71$, lise mezunu olanlar için $\bar{x} = 85,80$, ön lisans mezunu olanlar için $\bar{x} = 86,87$, lisans mezunu olanlar için $\bar{x} = 90,22$ ve yüksek lisans/doktora mezunu olanlar için $\bar{x} = 99,81$ olduğu görülmektedir. Baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. [$X^2=19,355$, $p<.05$].

Baba eğitim düzeyine göre akademik başarı farklarının hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, babası okuryazar olmayan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile ilkokul mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası ilkokul mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Babası okuryazar olmayan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile ortaokul mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası ortaokul mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Babası okuryazar olmayan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile lise mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası lise mezunu olanların lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Babası okuryazar olmayan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında; babası ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Benzer şekilde, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası ortaokul, lise, ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında; babası ortaokul, lise, ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası lise, ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında; babası lise, ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, babası lise mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında; babası ön lisans, lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Babası ön lisans mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası lisans veya yüksek lisans/doktora mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Babası lisans mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası yüksek lisans/doktora mezunu olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası yüksek lisans/doktora mezunu olanların lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Özetle öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babalarının eğitim düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Yani öğrencilerin babalarının eğitim seviyeleri yükseldikçe, akademik başarıları da yükselmektedir.

Babaların eğitim seviyesinin yükselmesiyle doğru orantılı olarak öğrencilerin akademik başarılarının da yükselmesi, eğitime ilişkin bakış açısının olumlu yönde değişmesi ve öğrenciye sağlanan sosyal, kültürel, ekonomik, eğitsel vb. desteğin artması ile açıklanabilir. Çünkü eğitim seviyesi yüksek olan babalar, çocuklarını daha fazla motive eder, eğitsel çalışmalarında ona daha fazla destek olur. Bu durum ise öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etki yaratmış olabilir.

4.7. Anne Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 15. Anne Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Anne Mesleği	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
Ev Hanımı	135	82.60	15.77	68.03	1	5.527	.019
Öğretmen	2	99.53	.67	134.50			
Toplam	137						

Tablo 15 incelendiğinde, anne mesleği değişkenine göre akademik başarı puanının annesi ev hanımı olanlar için $\bar{x} = 82,60$ ve öğretmen olanlar için $\bar{x} = 99,53$ olduğu görülmektedir. Anne mesleği değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. [X²=5,527, p<.05]. Farklılaşmanın kaynağını bulmak için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, farklılaşmanın annesi öğretmen olanlar lehine olduğu tespit edilmiştir.

Bu durum öğretmen olan annelerin, ev hanımı olanlara göre çocuklarının eğitimine daha fazla önem vermesi, onları daha fazla motive etmesi ile açıklanabilir. Ayrıca öğretmen olan anneler, çocuklarına daha fazla akademik destek sağlayabilirler. Oysaki ev hanımı olan anneler, çocuklarına akademik destek sağlama noktasında yetersiz kalabilirler. Öğrencilerin akademik başarıları kendilerine sağlanan akademik destek düzeyine bağlı olarak farklılık göstermiş olabilir.

4.8. Baba Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 16. Baba Mesleği Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Baba Mesleği	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
Çiftçi	70	82.49	14.70	66.14	5	15.124	.010
Öğretmen	10	89.75	17.86	97.00			
Memur	16	89.77	9.65	85.13			
Esnaf	27	82.86	16.26	69.44			
İşçi	3	57.62	18.75	18.33			
Diğer	11	75.60	18.39	51.05			
Toplam	137						

Tablo 16 incelendiğinde, baba mesleği değişkenine göre akademik başarı puanının babası çiftçi olanlar için $\bar{x} = 82,49$, öğretmen olanlar için $\bar{x} = 89,75$, memur olanlar için $\bar{x} = 89,77$, esnaf olanlar için $\bar{x} = 82,86$, işçi olanlar için $\bar{x} = 57,62$ ve diğer meslek gruplarında çalışanlar için $\bar{x} = 75,60$ olduğu görülmektedir. Baba mesleği değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. [$X^2=15,124$, $p<.05$].

Baba mesleği değişkenine göre akademik başarı farklarının hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, babası çiftçi olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası öğretmen olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası öğretmen olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Babası çiftçi olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası memur olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası memur olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Ayrıca babası çiftçi olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası esnaf olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası esnaf olanların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bunun aksine babası çiftçi olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası işçi olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası çiftçi olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Babası çiftçi olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası diğer meslek gruplarında çalışanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası çiftçi olanların lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. Babası öğretmen olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası memur olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası öğretmen olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Ayrıca babası öğretmen olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası esnaf, işçi veya diğer meslek gruplarında olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası öğretmen olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Babası memur olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası esnaf, işçi veya diğer meslek gruplarında olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası memur olanların lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. Bunun yanı sıra, babası esnaf olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası işçi veya diğer meslek gruplarında olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası esnaf olanların lehine anlamlı

farklılık görülmüştür. Babası işçi olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile babası diğer meslek gruplarında olanların ağırlıklı puan ortalamaları arasında, babası diğer meslek gruplarında olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür.

Araştırmanın bu bulgusu, babaların mesleklerinin eğitim seviyeleri ile ilişkili olmasıyla açıklanabilir. Babası öğretmen veya memur olan öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin, babası esnaf, çiftçi, işçi veya diğer meslek gruplarında olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen veya memur olan babalar, diğer mesleklerde çalışanlara göre daha iyi eğitim aldıklarından dolayı çocuklarına sosyal, kültürel veya eğitsel açıdan daha fazla destek olabilmektedirler. Bu mesleklerde çalışan ebeveynlerin çocuklarının diğerlerine göre daha başarılı olmasının sebebi sağlanan desteğin farklılığı olabilir.

Çağlı'nın (2009, s. 108-109) araştırmasında da benzer olarak, yükseköğretim gerektiren sağlık, eğitim, hukuk gibi alanlarda çalışan ebeveynlerin çocuklarının karne ortalamalarının, yükseköğretim gerektirmeyen mesleklerde çalışan ebeveynlerin çocuklarının karne ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.9. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 17. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Kruskal Wallis Sonuçları

Gelir Düzeyi	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
0-500 lira	42	77.73	17.53	56.52	3	11.180	.011
501-1000 lira	49	83.39	15.10	68.99			
1001-2000 lira	22	82.50	16.69	69.41			
2001 lira ve üzeri	24	91.00	8.77	90.48			
Toplam	137						

Tablo 17 incelendiğinde, gelir düzeyi değişkenine göre akademik başarı puanının aylık geliri 0-500 lira arasında olanlar için $\bar{x} = 77,73$, 501-1000 lira arasında olanlar için $\bar{x} = 83,39$, 1001-2000 lira arasında olanlar için $\bar{x} = 82,50$, 2001 lira ve üzeri olanlar için $\bar{x} = 91,00$ olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda,

ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. [$X^2=11,180$, $p<.05$].

Gelir düzeyi değişkenine göre akademik başarı farklarının hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, aylık geliri 0-500 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile aylık geliri 501-1000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, aylık geliri 501-1000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Aylık geliri 0-500 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile aylık geliri 1001-2000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, aylık geliri 1001-2000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Ayrıca aylık geliri 0-500 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile aylık geliri 2000 lira ve üzeri olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, aylık geliri 2000 lira ve üzeri olan ailelere mensup olan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, aylık geliri 501-1000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile aylık geliri 1001-2000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, aylık geliri 1001-2000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma bulgulanmıştır. Ayrıca aylık geliri 501-1000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile aylık geliri 2000 lira ve üzeri olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, aylık geliri 2000 lira ve üzeri olan ailelere mensup olan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Benzer şekilde aylık geliri 1001-2000 lira arasında olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları ile aylık geliri 2000 lira ve üzeri olan ailelere mensup olan öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında, aylık geliri 2000 lira ve üzeri olan ailelere mensup olan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşma saptanmıştır.

Ailenin gelir düzeyi; çocuğun yeterli ve dengeli beslenmesi, sağlık hizmetlerini yeterli düzeyde alması, nitelikli bir eğitim alabilmesi ve eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi üzerinde etkili olmaktadır. Gelir seviyesi düşük olan ailelere mensup olan çocuklar gerek doğum öncesinde, gerekse doğum sonrasında beslenme ve sağlık ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığından, tüm gelişim alanlarında akranlarına göre

gelişimsel gecikmeler yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra, gelir düzeyi düşük olan aileler, eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yetecek düzeyde harcama yapamamaktadır. Ayrıca bu ailelerde bazen çocuk çalışmak zorunda kalmakta ve bu nedenle derslerine yeterince zaman ayıramamaktadır. Sıralanan bu durumlar, gelir düzeyi düşük olan ailelerden gelen çocukların, gelir düzeyi yüksek olan ailelerden gelen çocuklara göre daha başarısız olmalarına sebep olabilir.

4.10. Çalışma Odası Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı

Tablo 18. Çalışma Odası Değişkenine Göre Akademik Başarı Dağılımı ve Mann Whitney-U Sonuçları

Çalışma Odası	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Kareler Ortalaması	Kareler Toplamı	U	p
Var	74	81.27	15.98	64.57	4778.50	2003.500	.157
Yok	63	84.69	15.47	74.20	4674.50		
Toplam	137						

Tablo 18 incelendiğinde, çalışma odası değişkenine göre akademik başarı puanının kendine ait çalışma odası olanlar için $\bar{x} = 81,27$ ve olmayanlar için $\bar{x} = 84,69$ olduğu görülmektedir. Çalışma odası değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, ağırlıklı puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. [U=2003,500, p>.05].

Uygun çalışma ortamının öğrencinin gelişimini ve akademik başarısını olumlu yönde etkilemesi beklenirken, araştırmada çalışma odası değişkenine göre öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak, çalışma odasına sahip olmayan öğrencilerin akademik çalışmalarını okulda veya kütüphanede gerçekleştirmesi ya da evde çocuğun çalışmasına uygun ortamın sağlanması gösterilebilir. Yani çocuğun kendine ait bir çalışma odası olmaması durumunda, çalışmalarını gerçekleştirebileceği uygun bir ortam varsa, akademik anlamda herhangi bir sorunla karşılaşmayabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırma sonunda ulaşılan verilerin bulgulara dönüştürülmesiyle elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir:

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı ve farklılaşmanın kız öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Gündüver'in (2011) "İlköğretim öğrencilerinin SBS başarılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi"; Deveci'nin (2014) "Başarılı ve başarısız algılanan öğrencilere karşı öğretmenlerin tutum ve davranışları" ve Orman'ın "Velilerin sosyo-ekonomik durumu, sınıf veli toplantılarına katılımı ve öğrencilerin başarıları" adlı araştırmalarında akademik başarı puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin başarı puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kızlar lehine olduğu saptanmıştır (Gündüver, 2011, s. 42; Deveci, 2014, s. 55-56; Orman, 2012, s. 71). Bu çalışmalar cinsiyet ile başarı arasındaki ilişkiyi yansıtan bulguları destekler niteliktedir.

Buna karşın Kocaman'ın (2009, s. 156-157) "Ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumunun öğrencinin okul başarısına etkisi" adlı araştırmasında, cinsiyete bağlı olarak öğrencilerin birinci dönem başarı puanları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin cinsiyete bağlı olarak sınıf tekrarı yapmış olması arasında anlamlı bir fark görülmediği saptanmıştır.

Yine Erkal'ın (2013) "Ailesi parçalanmış olan İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi" ve Malkoç Yaşar'ın (2014) "Sosyo-ekonomik açıdan eğitimde fırsat eşitliği: Giresun örneği" araştırmasında elde ettiği veriler de öğrencilerin başarısında cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur (Erkal, 2013, s. 83; Malkoç Yaşar, 2014, s. 80). Bu çalışmalardan elde edilen bulgular ise araştırmamızdan elde edilen bulgularla örtüşmemektedir.

Araştırmada öğrencilerin ağırlıklı puan ortalamalarının sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Benzer şekilde Gündüver'in (2011, s.48) "İlköğretim öğrencilerinin SBS başarılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi" adlı araştırmasında, sahip oldukları kardeş sayısına göre öğrencilerin akademik başarılarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir.

Bunun aksine, kardeş sayısının artmasının akademik başarı üzerinde olumsuz etki yaratacağını belirten çalışmalarda mevcuttur. Bu çalışmalardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir:

Kılıç Duran'ın (2007, s. 92) "9, 10, 11 yaşlarındaki çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi" isimli araştırmasında, ailedeki çocuk sayısının çocukların zeka puanlarını etkileyip etkilemediği belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ailedeki çocuk sayısı ile çocukların zeka puanları arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yani ailedeki çocuk sayısı arttıkça, çocukların zeka puanları düşmektedir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda, kardeş sayısı ile öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Buna göre tek çocuk veya iki kardeş olan öğrencilerin akademik başarıları, dört, beş ve daha fazla kardeş olan öğrencilerin akademik başarılarından yüksek olmaktadır.

Can'ın (2009, s. 77) "İlköğretim programının uygulanması sürecine velilerin katılımları ve okula ilişkin tutumları" adlı araştırmasında, ailedeki çocuk sayısı ile velilerin eğitim sürecine katılma durumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, sahip oldukları çocuk sayısı 3 veya daha az olan velilerin katılım ortalamalarının, çocuk sayısı 4 veya daha fazla olanların katılım puanlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum da çocuk sayısı ile veli katılım puanları arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yani ailedeki çocuk sayısı arttıkça, velilerin eğitim sürecine katılım ortalamaları düşmektedir. Bu durumun da öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Deveci'nin (2014, s. 58-59) "Başarılı ve başarısız algılanan öğrencilere karşı öğretmenlerin tutum ve davranışları" adlı araştırmasında, öğrencilerin aldıkları belgeler ile sahip oldukları kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu

belirlenmiştir. Öğrencilerin kardeş sayısı arttıkça, akademik başarılarının düştüğü ifade edilmiştir.

Araştırma sonucunda anne eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Benzer olarak Gündüver'in (2011, s. 46) "İlköğretim öğrencilerinin SBS başarılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi" adlı araştırmasında, öğrencilerin başarı puanlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular araştırmamızla örtüşmektedir.

Bunun aksine, Türkoğlu'nun (2008) "Ailenin eğitim ve gelir düzeyinin öğrencinin derse olan tutumuna ve başarısına etkisi"; Erkal'ın (2013) "Ailesi parçalanmış olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi" ve Deveci'nin (2014) "Başarılı ve başarısız algılanan öğrencilere karşı öğretmenlerin tutum ve davranışları" adlı araştırmalarında, annelerin eğitim seviyeleri ile öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi arttıkça, buna paralel olarak başarı düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Türkoğlu, 2008, s. 73; Erkal, 2013, s. 91; Deveci, 2014, s. 56-57).

Araştırmada baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik başarı puanları da artmaktadır. Benzer şekilde Türkoğlu'nun (2008) "Ailenin eğitim ve gelir düzeyinin öğrencinin derse olan tutumuna ve başarısına etkisi"; Kocaman'ın (2009) "Ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumunun öğrencinin okul başarısına etkisi"; Gündüver'in (2011) "İlköğretim öğrencilerinin SBS başarılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi" ve Erkal'ın (2013) "Ailesi parçalanmış olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi" adlı araştırmalarında da baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik başarı puanları da artmaktadır (Türkoğlu, 2008, s. 78; Kocaman, 2009, s. 160; Gündüver, 2011, s. 46; Erkal, 2013, s. 92). Aynı şekilde Deveci'nin (2014, s. 56-57) "Başarılı ve başarısız algılanan öğrencilere karşı öğretmenlerin tutum ve davranışları" adlı araştırmasında da

benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmalar, baba eğitim seviyesine göre akademik başarı farklılaşmasıyla ilgili bulgularımızı destekler niteliktedir.

Bunun aksine Çağlı'nın (2009, s. 107) "Ebeveynin eğitimi ve mesleklerinin çocukların eğitimindeki başarısına etkisi ve bir araştırma" adlı çalışmasında, öğrencilerin babalarının eğitim seviyeleri ile karne ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmada anne mesleği değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılaşma annesi öğretmen olanların lehinedir. Benzer şekilde Kılınçarslan'ın (2008, s. 99) "Ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin İlköğretim öğrencilerinin okul başarılarına etkileri ve bir uygulama" adlı araştırmasında, annenin mesleği ile öğrencinin okul başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Annesi ev hanımı olan çocukların okul başarıları ile annesi öğretmen olan çocukların okul başarıları arasında; annesi öğretmen olan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak ($p < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Bu sonuç, annesi öğretmen olan çocukların, annesi ev hanımı olanlara göre daha başarılı oldukları gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular çalışmamızı desteklemektedir.

Buna karşın Çağlı'nın (2009) "Ebeveynin eğitimi ve mesleklerinin çocukların eğitimindeki başarısına etkisi ve bir araştırma" ve Erkal'ın (2013) "Ailesi parçalanmış olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi" adlı araştırmalarında, öğrencilerin akademik başarılarının annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Çağlı, 2009, s. 111; Erkal, 2013, s. 88).

Araştırmada baba mesleği değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılaşma babası öğretmen olanların lehinedir. Babası öğretmen olanları sırasıyla babası memur, esnaf, çiftçi, diğer meslek gruplarında çalışanlar ve işçi olanlar izlemektedir. Benzer şekilde Çağlı'nın (2009, s. 108-109) "Ebeveynin eğitimi ve mesleklerinin çocukların eğitimindeki başarısına etkisi ve bir araştırma" adlı çalışmasında, öğrencilerin karne ortalamalarının babalarının mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmiştir. Yükseköğretim gerektiren sağlık, eğitim, hukuk gibi alanlarda çalışan ebeveynlerin çocuklarının karne ortalamalarının, yükseköğretim gerektirmeyen mesleklerde çalışan ebeveynlerin

çocuklarının karne ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçları, araştırmamızdan elde edilen sonuçlara benzerlik göstermektedir.

Erkal'ın (2013, s. 93) “Ailesi parçalanmış olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi” adlı araştırmasında, öğrencilerin not ortalamaları ile babalarının çalışma durumu arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, öğrencilerin puanları ile babalarının çalışma durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, araştırmamızdan elde edilen sonuçlarla örtüşmemektedir.

Araştırmada gelir düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Gelir düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik başarıları da artmaktadır. Benzer şekilde Türkoğlu'nun (2008) “Ailenin eğitim ve gelir düzeyinin öğrencinin derse olan tutumuna ve başarısına etkisi”; Çağlı'nın (2009) “Ebeveynin eğitimi ve mesleklerinin çocukların eğitimindeki başarısına etkisi ve bir araştırma”; Kocaman'ın (2009) “Ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumunun öğrencinin okul başarısına etkisi”; Orman'ın (2012) “Velilerin sosyo-ekonomik durumu, sınıf veli toplantılarına katılımı ve öğrencilerin Başarısı”; Malkoç Yaşar'ın “sosyo-ekonomik açıdan eğitimde fırsat eşitliği: Giresun örneği” adlı araştırmalarında da gelir düzeyi değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik başarıları da arttığı saptanmıştır (Türkoğlu, 2008, s. 65; Çağlı, 2009, s. 106; Kocaman, 2009, s. 173; Orman, 2012, s. 69; Malkoç Yaşar, 2014, s. 80). Bu araştırmalar, gelir seviyesine göre akademik başarı farklılaşmasıyla ilgili bulgularımızı destekler niteliktedir.

Araştırmada çalışma odası değişkenine göre öğrencilerin akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Araştırmanın aksine Deveci'nin (2014) “Başarılı ve başarısız algılanan öğrencilere karşı öğretmenlerin tutum ve davranışları” ve Alamdar'ın (2015) “Akademik başarıyı etkileyen faktörlerin etkili okul kavramı bağlamında incelenmesi” adlı araştırmalarında, çalışma odası olan öğrenciler ile çalışma odası olmayan öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. Kendine ait bir çalışma odası olan çocukların akademik başarı

düzeyinin, çalışma odası olmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Deveci, 2014, s. 60; Alamdar, 2015, s. 48-49).

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçlarına dayalı olarak araştırmacılara, eğitim yöneticilerine, öğretmenlere ve ailelere yönelik önerilere yer verilmiştir:

5.2.1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1. Öğretmenler, cinsiyet faktörüne bağlı olarak, öğrencilerin gelişimlerinin ve akademik başarılarının farklılık gösterebileceğinin farkında olmalı ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak eğitim sürecindeki etkinlikleri planlamalı, uygulamalı ve değerlendirmelidir.
2. Öğretmenler özellikle okuryazar olmayan velilere yönelik olarak Halk Eğitim kurslarının açılması için gerekli girişimlerde bulunmalıdır. Ayrıca “Yaşam Boyu Öğrenme” kapsamında okullarda gerekli kursların, projelerin başlatılması ve yürütülmesi noktasında üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmelidir.
3. Öğretmenler düzenli aralıklarla veli toplantıları ve ev ziyaretleri düzenleyerek ebeveynleri bilgilendirmeli, onların eğitim sürecine aktif katılımlarını sağlamaya çalışmalıdır.
4. Öğretmenler, gelir düzeyi düşük olan aileleri ilgili sivil toplum kuruluşlarına veya devlet kurumlarına yönlendirerek, maddi destek almalarını sağlamalıdır.
5. Öğretmenler, meslek sahibi olmayan veya düşük gelirli işlerde çalışan velilerin meslek eğitimi almaları ve ilerleyen dönemlerde meslek sahibi olabilmeleri adına söz konusu ebeveynleri ilgili kurumlara yönlendirmelidir.
6. Öğretmenler, düşük sosyo-ekonomik seviyeye sahip olan ailelerin çocuklarına yönelik kurslar açarak eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmalıdır.

5.2.2. Milli Eğitim Bakanlığı’na Yönelik Öneriler

1. Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olan sosyo-ekonomik farklılıkların etkisinin en aza indirgenebilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Düşük gelire sahip olan ailelere mensup olan çocuklara burs verilmeli ve destekleyici kurslar düzenlenmelidir.

2. Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak, ailelere eğitim harcamaları için gereken maddi destek sağlanmalıdır. Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu tüm eğitsel araç-gereçler temin edilerek, herhangi bir ücret talep edilmeksizin öğrencilere dağıtılmalıdır.
3. Meslek sahibi olmayan velilere yönelik eğitsel projelerin sayısı artırılmalı, onlara mesleki eğitim verilmeli ve böylece gelir düzeyleri daha üst seviyelere çıkarılmalıdır.
4. Velilerin eğitim düzeyini yükseltmek adına Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, yerel yönetimler ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının da destek ve katkıları alarak aile eğitim programları düzenlemelidir. Özellikle okuryazar olmayan velilere yönelik olarak açılan Halk Eğitim kurslarının sayısı artırılmalı ve bu kurslara katılımı özendirecek projeler hazırlanmalıdır.

5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Aynı araştırma ilkokuldaki diğer sınıflara da uygulanarak, yaş gruplarına göre sonuçların farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmalıdır.
2. Aynı araştırma farklı eğitim kademelerinde gerçekleştirilerek, ortaya çıkan sonuçlar karşılaştırılmalıdır.
3. Bölgeler ve iller arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından farklılıklar söz konusu olduğundan dolayı, aynı araştırma farklı bölgeler ve farklı illerde gerçekleştirilerek istatistiksel açıdan daha gerçekçi sonuçlar elde edilmelidir.
4. Araştırmacılar akademik başarı üzerinde etkili olabileceği düşünülen, öğrencilerin bireysel özellikleri, okulun fiziksel olanakları ve okul iklimi, öğretmen nitelikleri gibi değişkenleri de inceleyerek daha kapsamlı bir araştırma yapmalıdır.
5. Aynı araştırma farklı aile yapıları olan çocuklar üzerinde gerçekleştirilerek, aile yapısına göre akademik başarı ile ilişkili olan faktörlerin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmelidir.

KAYNAKLAR

- Ahioğlu, Ş. (2006). *Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma-Yazma Sürecini Etkileme Biçiminin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Akkoyunlu, B. ve Gücüm, B. (1988). Eğitimde Verimlilik Kuramı Üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 125-129.
- Akpınar, B. (2014). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Data Yayınları.
- Akyol, H. ve Temur, T. (2008). Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Cümle Yöntemi ile Okuma Yazma Öğrenen Öğrencilerin Okuma Becerilerinin Öğretmen Görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 80-95.
- Alamdardar, S. (2015). *Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörlerin Etkili Okul Bağlamında İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aslanargun, E. (2007). Okul-aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 120-135.
- Atalay, M.C. (2008). Sosyo-ekonominin Sanat Eğitimine Yaratıcılığa Olan Etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2013). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2014). Sosyal Beceri Eğitimi. Yıldız Kuzgun (Editör). *İlköğretimde Rehberlik*. (7.baskı). Ankara, Nobel Yayıncılık, s. 171-188.
- Başaran, İ. E. (2011). *Ana babanın eğitimi*. İstanbul: Remzi kitabevi.
- Baysal, A. (2003). Sosyal Eşitsizliklerin Beslenmeye Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 66-72.
- Biber, K. (2003). İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmen-Aile İletişimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 35, 360-373.
- Bilgin, M. (1990). *Çalışan ve Çalışmayan Kadınlara İlişkin Bazı Değişkenlerin Depresyon Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Bruner, J. L. (2014). *What Factors Help or Hinder The Achievement of Low SES Students? An International Comparison Using TIMSS 2011 8th Grade Science Data*. Unpublished doctoral dissertation, Michigan State University, Michigan, USA.
- Bulut, Ş. (2007). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çizgisel gelişimlerine etki eden sosyo-ekonomik faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Can, B. (2009). *İlköğretim Programının Uygulanması Sürecine Velilerin Katılımları ve Okula İlişkin Tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Cananoğlu, E. (2011). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyleri ve Algıladıkları Sınıf Atmosferinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Cengiz, M. (2008). *Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo-ekonomik Faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Öğretmen olmak*. Ankara: Final Yayınları.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2004). *Anne-baba eğitimi*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Çağlı, N. (2009). *Ebeveynin Eğitimi ve Mesleklerinin Çocukların Eğitimindeki Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çakmaklı, K. (2009). *Anne, baba ve eş olmak*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Çankırılı, A. (2012). *Ana baba okulu*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çelenk, S. (2003). Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul-Aile Dayanışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 83-90.

- Çınar, İ. (2007). Okullarda Şiddet, Adem Solak (Editör). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. Ankara, Anı Yayınları, s. 1-18.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99.
- Demir, H. N. (2006). *7-9 Yaş Grubu Çocukların Genel Yetenek ve Dil Gelişimleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Anı Yayınları.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2009). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, Özcan Demirel ve Zeki Kaya (Editörler). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara, Pegem Yayınları, s. 3-22.
- Demirtaş, A. (1988). Temel Eğitimimizin Temel Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 51-63.
- Deniz, E. (2013). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Deveci Şirin, H. (2014). Ailelerde Sosyo-Demografik-Ekonomik Değişkenlerin Aile Yaşam Kalitesine Etkileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 2 (1), 31-46.
- Deveci, T. (2014). *Başarılı ve Başarısız Algılanan Öğrencilere Karşı Öğretmenlerin Tutum ve Davranışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Doğan, İ. (2004). *Toplum ve eğitim*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Duman, A. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Matematik Başarısını Etkileyen Faktörlerin Öğrenciler ve Öğretmenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Dursun, Ş. ve Dede, Y. (2004). Öğrencilerin Matematikte Başarısını Etkileyen Faktörler: Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri Bakımından. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 217-230.
- Engin, A. O., Özen, Ş. ve Bayoğlu, V. (2009). Öğrencilerin Okul Öğrenme Başarılarını Etkileyen Bazı Temel Değişkenler. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 125-156.
- Erden, M. (1993). *Program değerlendirme*. Ankara: Pegem Yayınları.

- Erdil, Z. (2010). Sosyoekonomik Olarak Risk Altında Bulunan Çocuklara Yönelik Erken Müdahale Programları ve Akademik Başarı İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 72-78.
- Erkal, C. (2013). *Ailesi Parçalanmış Olan İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Okul Başarı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Erkan, S. (2010). Aile ve Aile Eğitimi, Fulya Temel (Editör). *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. Ankara, Anı Yayınları, s. 1-48.
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne-babası Boşanmış ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Garcia, R. (2014). *The Relationship Between Socioeconomic Status, Course Delivery Method, And Student Success At a State College: A Single Institution Analysis*, Unpublished doctoral dissertation, Florida International University, Miami, USA.
- Gelbal, S. (2008). Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyoekonomik Özelliklerinin Türkçe Başarısı Üzerinde Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(150), 2-13.
- Gençtoprak, S. (2010). *Çocukların Anne-babalarıyla İlişkide Kabul veya Red Algıları, Psikolojik Uyumları ve Akademik Başarılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Genez Muluk, E. (2004). *Alt ve Üst Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile Yapıları ve Anne Çocuk İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gül, E. (2007). *Eğitimde Çocuk Başarısı İçin Okul-aile İşbirliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Günalp, A. (2007). *Farklı Anne-baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Gündüver, A. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin SBS Başarılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Güneş, M. (1997). *İlkokul Öğrencilerinin Okuma Düzeyleri ve Dikkat Özelliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kalkınç, F. (2007). *Okul evde başlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kandır, A. ve Orçan, M. (2009). Alt ve Üst Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin Beş-Altı Yaş Çocuklarının Erken Öğrenme Becerilerinin Bazı Değişkenler Yönünden İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2 (1), 1-13.
- Karakaya, S. (2012). *İlköğretim Okullarında Ailenin Eğitime Katılımı ve Okul Sosyal Hizmeti*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Keçeli Kaysılı, B. (2008). Akademik Başarının Artırılmasında Aile Katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9 (1), 69-83.
- Kılıç Duran, Ş. (2007). *9.10.11 Yaşındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo-ekonomik Düzeyinin Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, S. (2014). *İlkokul Birinci Sınıfa Devam Eden 60-66-72 Aylık Öğrencilerin Dil Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıçarslan, F. (1997). *Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylerdeki Anaokulu Çocuklarının Okumaya Hazır Olma Durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıçcı, Y. (2014). Kişilik Gelişimini Kolaylaştırma. Yıldız Kuzgun (Editör). *İlköğretimde Rehberlik*. (7.baskı). Ankara, Nobel Yayıncılık, s. 17-50.
- Kılıçarslan, S. (2008). *Ebeveynin Sosyo-ekonomik ve Kültürel Düzeyinin İlköğretim Okula Başarılarına Etkileri ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kocaman, A. (2009). *Ailenin Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Durumunun Öğrencinin Okul Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Koçak, N. B. (2009). *Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin Anasınıfına Giden Beş-Altı Yaş Çocuklarının Erken Öğrenme Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lee, K. (2009). *The Role of Social Class Models in the Relationship Between Socioeconomic Status and Academic Achievement*, Unpublished doctoral dissertation, Minnesota University, Minnesota, USA.
- Malkoç Yaşar, M. (2014). *Sosyo-ekonomik Açından Eğitimde Fırsat Eşitliği: Giresun Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Ocak, B. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okula Ait Olma Duyguları ve Bazı Sosyo-demografik Özelliklerinin Gösterdikleri İstenmeyen Davranışlarla İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Oral, E. A. (2014). Eğitim Psikolojisi ve Özel Gereksinimleri Olan Öğrenciler. İbrahim Yıldırım (Editör). *Eğitim Psikolojisi*. (4.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık, s. 193-292.
- Orman, M. (2012). *Velilerin Sosyo-ekonomik Durumu, Sınıf Veli Toplantılarına Katılımı ve Öğrencilerin Başarısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Önür, H. (2013). Gelir Düzeyinin Eğitim İmkânlarından Yararlanma Düzeyine Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18), 259-277.
- Öz, İ. (2003). *Çocuk ve aile*. Ankara: Kök Yayınları.
- Özabacı, N. (2001). Demografik Özellikler ile Okul Başarısızlığına Neden Olan Faktörler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13, 135-150.
- Özabacı, N. ve Acat, M. B. (2005). Sosyo-ekonomik Çevreye Göre İlköğretim Öğrencilerinin Başarısızlık Nedenleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 145-170.
- Özdemir, O., Erçevik, E. ve Çalışkan, D. (2005). Farklı Sosyo-ekonomik Düzeye Sahip İki İlköğretim Okulunda Öğrencilerin Büyüme ve Gelişimlerinin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 58, 23-29.

- Özmermer, N. (2008). *Çalışan Annelerin ve Çalışmayan Annelerin Anasınıfına Devam eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Farklılıklarının Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2010). Anne-baba Olmak ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları, Tülin Güler (Editör). *Anne Baba Eğitimi*. Ankara, Pegem Akademi Yayınları, s. 35-48.
- Peker, H. (2011). *Zor Çocuk Yoktur*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sahranç, Ü. (2014). Temel Öğrenme Ortamları: Aile-Okul-Sınıf. İbrahim Yıldırım (Editör). *Eğitim Psikolojisi*. (4.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık, s. 193-292.
- Savaşçı, H. S. (2010). *Sosyo-ekonomik Değişkenlerin ve Okulun Eğitim Kaynaklarının İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Selçuk, Z. (2014). Bireyi Tanıma Teknikleri. Yıldız Kuzgun (Editör). *İlköğretimde Rehberlik*. (7.baskı). Ankara, Nobel Yayıncılık, s. 51-94.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Yayınları.
- Sevim, Ş. (2012). *Çocuk eğitimi ve aile*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Sezer, Ö. (2007). Sınıf Tekrar Eden Öğrencilerin Bazı Demografik Özellikleri ile Bu Öğrenciler ve Öğretmenlerinin Sınıf Tekrar Etme Hakkındaki Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 31-48.
- Sönmez, V., Tozlu, N., Celkan, H. Y., Ekiz, D.İ., Demircioğlu İ. H., Duruhan, K. ve Solak, A. (2004). *Toplum Yolunda*. Ankara: Hegem ve Bilimadamı Yayınları.
- Statista (2015). *Which countries invest the most in education*. (<https://www.statista.com/chart/3398/which-countries-invest-the-most-in-education/> ; Retrieved September 01, 2016).
- Şeker, H. (2014). *Eğitimde program geliştirme kavramlar yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Şişman, M. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tabak, N. (2007). *İlköğretim 1. Kademedeki Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

- Taner, M. ve Başal, H. A. (2005). Farklı Sosyoekonomik Düzeylerde Okulöncesi Eğitimi Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Dil Gelişimlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 395-420.
- Turan, H. (2014). Eğitimde Yeni Yaklaşımlar ve Bireylerde Bulunması İstenilen Temel Beceriler. Hasan Şeker (Editör). *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar ve Yaklaşımlar*. (3. Baskı). Ankara, Anı Yayıncılık, s. 219-250.
- Türkoğlu, Ö. (2008). *Ailenin Eğitim ve Gelir Düzeyinin Öğrencinin Derse Olan Tutumuna ve Başarısına Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Ulusoy, B. (2013). *Ailelerin İlköğretim Düzeyinde Yapmış Oldukları Hane Halkı Eğitim Harcamaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Ural, A. ve Çınar, F. N. (2013). Anne ve Babanın Eğitim Düzeyinin Öğrencinin Matematik Başarısına Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 41-56.
- Utne, J. S. (2001). *A Relationship Between Students Socioeconomic Status, Perceptions of School Environment, Academic Achievement, and School Attendance*, Unpublished doctoral dissertation, Missouri University, Missouri, Columbia.
- Ünal, E. (2001). *Okulun Fiziksel ve Sosyal Yeterliliklerinin Akademik ve Sosyal Başarıya Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Üstün, E. Y. (2010). Etkili Aile-Okul-Toplum İlişkileri, Fulya Temel (Editör). *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. Ankara, Anı Yayınları, s. 230-245.
- Vural, B. (2004). *Nitelikli sınıf ve stressiz eğitim ortamı*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Worley, C.L. (2007). *At-risk Students and Academic Achievement: The Relationship Between Certain Selected Factors and Academic Success*, Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic and State University, Virginia, USA.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, M., Gerçek, C. ve Soran, H. (2008). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Mesleki İlgilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 351-361.

- Yapıcı, M. (2014). Etkili Öğretmenlik Stratejileri. İbrahim Yıldırım (Editör). *Eğitim Psikolojisi*. (4.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık, s. 587-622.
- Yaşar, M. (2010). Özel Durumlarda Aile Çalışmaları, Fulya Temel (Editör). *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. Ankara, Anı Yayınları, s. 364-404.
- Yaylacı, A. F. (1999). *İlköğretim Okullarında Ailenin Katılımı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176.
- Yılmaz, M. T. (2014). Bireyin Gelişmesi. İbrahim Yıldırım (Editör). *Eğitim Psikolojisi*. (4.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık, s. 17-60.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Çocuk ve ruh sağlığı*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Yücel, Z. ve Koç, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Matematik Dersine Karşı Tutumlarının Başarı Düzeylerini Yordama Gücü ile Cinsiyet Arasındaki İlişki. *Elementary Education Online*, 10(1), 133-143.

EK-1

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Değerli Veliler,

Bu çalışmanın amacı, ilkokulda eğitim gören 4. sınıf öğrencilerinin demografik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bilgi formunda bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Bu bilgi formu öğrencilerin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir.

Elde edilecek verilerin sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri ve formdaki bütün maddelerin karşısını eksiksiz bir şekilde doldurmanız gerekmektedir. Formun uygulanması için gerekli makamlardan izin alınmıştır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkürler...

Araştırmacının Adı-Soyadı: Serkan DENİZ

İletişim:

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Okulu:

Sınıfı ve Numarası:

Velinin Adı-Soyadı:

Adres:

Telefon:

İmza:

Velinin Beyanı:

EK-2 Değerli Veliler,

Bu çalışmanın amacı, ilkokulda eğitim gören 4. sınıf öğrencilerinin demografik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bilgi formunda bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Bu bilgi formu öğrencilerin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir. Elde edilecek verilerin sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri ve formdaki bütün maddelerin karşısını eksiksiz bir şekilde doldurmanız gerekmektedir. Formun uygulanması için gerekli makamlardan izin alınmıştır.

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Velinin Adı-Soyadı:

Okulu:

İmzası:

Sınıfı ve Numarası:

<i>CİNSİYET</i>	Kız () Erkek ()
<i>KARDEŞ SAYISI</i>	Yok () 1 () 2 () 3 () 4 veya daha fazla ()
<i>ANNENİN EĞİTİM DURUMU</i>	Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans veya doktora ()
<i>BABANIN EĞİTİM DURUMU</i>	Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans veya doktora ()
<i>ANNENİN MESLEĞİ</i>	Ev Hanımı () Öğretmen () Memur () Hemşire () Diğer () Boşluğa mesleği yazabilirsiniz.
<i>BABANIN MESLEĞİ</i>	Çiftçi () Öğretmen () Memur () Esnaf () Diğer () Boşluğa mesleği yazabilirsiniz.
<i>AİLENİN AYLIK ORTALAMA GELİR DÜZEYİ</i>	0-500 lira () 501-1000 lira () 1001-2000 lira () 2001 lira ve üzeri ()
<i>EVDEKİ OLANAKLAR</i>	Öğrencinin kendine ait bir odası var mı? Evet () Hayır ()

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACININ ADI SOYADI
16.02.2016	04	22	Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR

KARAR

“İlkokulda  ğrencilerin Demografik  zellikleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki” konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KAPLAN (Başkan)			
Prof. Dr. Engin ŞAHNA (�ye)	İmza	Prof. Dr. Neriman ÇOLAKOĞLU (�ye)	Bulunmadı
Prof. Dr. Süleyman Serdar KOCA (�ye)	İmza	Prof. Dr. Demet ���EK (�ye)	İmza
Prof. Dr. Sefa KAZANÇ (�ye)	Bulunmadı	Prof. Dr. Ertan EVİN (�ye)	Bulunmadı
Doç. Dr. Erdal TAŞKIN (�ye)	İmza	Doç. Dr. Fatih FIRDOLAŞ (�ye)	İmza
Doç. Dr. Yalın Kılıç T�REL (�ye)	İmza	Doç. Dr. Alper Osman ÖĞRENMİŞ (�ye)	İmza
Doç. Dr. Murat SUNKAR (�ye)	İmza	Doç. Dr. Yüksel SAVUCU (�ye)	İmza
Doç. Dr. Funda G�LC� BULMUŞ (�ye)	İmza	Yrd. Doç. Dr. Nurhan HALİSDEMİR (�ye)	İmza

T.C.
ADİYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48278708-150-E.4687457
Konu : Bilimsel Araştırma İzni
(Sekan DENİZ).

26/04/2016

VALİLİK MAKAMINA
ADİYAMAN

İlgi: a) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 13/04/2016 tarih ve 11611387/044/40742 sayılı yazısı.
b) 25/04/2016 tarihli Araştırma Değerlendirme Komisyonu Kararı.

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Serkan DENİZ'in, Prof. Dr. Burhan AKPINAR danışmanlığında yürüttüğü "İlkokul Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında İlimiz Çelikhan İlçesi Atatürk İlkokulu, Fatih İlkokulu ve Barbaros İlkokulunda isim belirtmeden gönüllülük esasına göre veri toplama çalışmaları yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Seyfi ÖZKAN
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
26/04/2016

Murat SÜZEN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bilgi İçin : Temel Eğitim Şub. (Mehmet KIRMIZI)
Telefon : 0 (416) 216 11 81 -165
e-posta : adiyamanm@mec.gov. tr

Adres : Millî Eğitim Md. ADIYAMAN
Fax : (0416) 216 45 70
Wep : adiyaman.mec.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.mec.gov.tr> adresinden c537-d68e-3ab1-9b38-a967 kodu ile teyit edilebilir.

preferences

Orjinallik Raporu

İşleme İbodu: 08-Ağu-2016 14:57 EEST
 NUMARA: 694388736
 Kelime Sayısı: 40092
 Gönderildi: 1

Doküman Görüntüleyici

Benzerlik Endeksi
%16

Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources: %14
 Yayınlar: %8
 Öğrenci Ödevleri: %8

a'ntıları çıkar | bibliyografyaı çıkar | küçük eşleşmeleri çıkar

mod: en yüksek eşleşme oranlarını bir arada göster

T.C. Fırat Üniversitesi
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 Eğitim Programları ve Öğretim
 Ana Bilim Dalı

31

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK
 ÖZELLİKLERİ

İLE AKADEMİK BAŞARILARI
 ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
 İNCELENMESİ Yüksek Lisans Tezi

7

Serkan DENİZ Danışman: Prof. Dr. Burhan
 AKPINAR Elazığ, 2016 İLKOKUL
 ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK
 ÖZELLİKLERİ

İLE AKADEMİK
 BAŞARILARI
 ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
 İNCELENMESİ

255

- 1 %1 eşleşme (26-Tem-2015 tarihli internet)
<http://www.dergi.ada.edu.tr>
- 2 %< 1 eşleşme (23-Oca-2016 tarihli öğrenci ödevleri)
 Submitted to Çanakkale Onsekiz Mart
 University
- 3 %< 1 eşleşme (01-Tem-2013 tarihli öğrenci ödevleri)
 Submitted to Yeditepe University
- 4 %< 1 eşleşme (26-Ağu-2013 tarihli internet)
<http://ebad-jesr.com>
- 5 %< 1 eşleşme (09-Tem-2016 tarihli internet)
<http://www.academia.edu>
- 6 %< 1 eşleşme (yayınlar)
 ÖCAL, Adem, "İlköğretim yedinci sınıf
 öğrencilerinin vatandaşlık hakları
 konusundaki görüşleri", TÜBİTAK, 2011.
- 7 %< 1 eşleşme (09-Nis-2016 tarihli internet)
<http://efdergi.hacettepe.edu.tr>
- 8 %< 1 eşleşme (21-Mar-2015 tarihli internet)

 Prof. Dr. Burhan Akpinar

8.8.2016 15:04

ÖZGEÇMİŞ

21 Mayıs 1989 tarihinde Malatya’da dünyaya geldim. 2000 senesinde, İnönü İlköğretim Okulu’ndan; 2006 senesinde ise Turgut Özal Lisesi’nden mezun oldum. 2011 yılında, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünü birincilikle tamamlayarak mezun oldum. Daha sonra 2011 yılı Ağustos ayında Milli Eğitim Bakanlığı’nda sınıf öğretmeni olarak göreve başladım. 2014 yılında Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim tezli yüksek lisans programına başladım. Hala Adıyaman ili Çelikhan İlçesi’nde bulunan Atatürk İlkokulu’nda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktayım.

e-posta: serkaaandeniz4489@hotmail.com